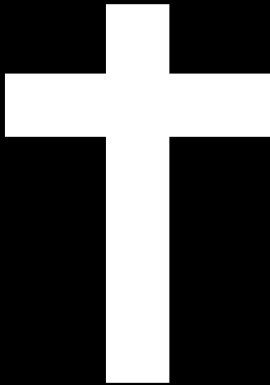

Nyangumarta Bible

Portions of the Holy Bible in the Nyangumarta language of
Australia

Nyangumarta Bible

Portions of the Holy Bible in the Nyangumarta language of Australia

copyright © 1980-2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nyangumarta

Bible translation copyright © 1980-2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. Reader Series (book XXC) copyright © 1996 Bible Society Australia. Bible overview (XXA) copyright © 1996 Mission Publications of Australia (PO Box 21, Lawson NSW 2783)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-11-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 7 Apr 2020

469e8210-9f0b-5399-9f0b-cc22ce5975b8

Contents

Matthew	1
Mark-ju	6
Luke	50
John	54
Acts	56
Romans	57
1 Corinthians	59
Galatians	65
Ephesians	69
1 Thessalonians	70
2 Thessalonians	81
1 Timothy	87
2 Timothy	88
Titus	89
Hebrews	90
James	91
1 Peter	92
1 John	94
Revelation	95

Matthew

Unknown if this section is consultant checked.

PARTANY MIYIRINGI NGAYINYJA WIRRIRNI NGAR-RKALU (Matthew 1:18-25)

¹⁸ Nyungu wurralamarna muwarr, Jiyijaji Kurayiji marrngu jarrinyi. Pipi palinymili Miyiri yinyayili pilyurr Juwujapungu. Juwujapu mimarnikinyalu kanganyaku palinymilikarti ngurrakarti. Palajanga ngayinykarra jarrinyi. Ngarrkamilalu Pirlurrju partany wirrirnili ngayinyja. Palaja muwarr wurrarniyili Juwujapungu, “Miyiri ngayinykarra wupartujartiny.”

¹⁹ Juwujapulu kurlkarri marna, “Miyiri karta karinyikinyi pirirrijartiny. Mirtawaku kangkulumarna munu.” Juwujapu ngalypakata, munu kurntany jinaku karrimalu Miyiriku miranga marrngurrangungu. Kurlkarri marnarningu, “Ngakalamarna warntamajirrilu.”

²⁰ Palinyju kurlkarri marnikinyi ngarrany. Palajanga kapukarri marna. Kapukarrilu yirrirni yayinyjil, Ngarrrkalu ngakarnalu. Wurrarnala yayinyjilju, “Juwujapakayi! Tayipitimili nyuntu. Pinakarra! Munu ngarlu kurlu jarrulumanpalu Miyiriku mirtawaku. Ngarrkamilalu Pirlurrju partany yinyali. Palajalu paliny kalkuluman mirtawa nyuntuku. ²¹ Partany pirirri kangkuliny. Yini malaman Jiyijaji. Marrngurrangu panypanyakatarrangu Ngarrkanga. Palajunjalulu Ngarrkalu ngakalajaninyili ngarramarnti. Jiyijajilu kartuwarra malkulinyjaninyi.” Palajun yayinyjilju muwarr pinalu Juwujapuku.

²²⁻²³ Purlpilu muwarr Ngarrkaja muwarr pini pirirrilu: “Kumpara, munu ngarrany karta karrima pirirringi, ngayinykarra jarruliny. Partany pirirri kangkuliny. Yini malapiyi Yimanyuwil.” Juwumilingi muwarrja pala yini Ngarrka Nganyjurrungu Waninyi.

Palaja Jiyijaji ngayarta jarrinyaja, palaku muwarrku jana miranu, Jiyijajingarra.

²⁴ Juwujapu kartaja turlpanya, yayinyjilmilija muwarrja jini. Miriyi kanya palinymilikarti ngurrakarti. Warajanga jiniyipulinyi pirirripa mirtawa. ²⁵ Palajanga munu warajanga karta karrimapulu. Mimarnikinyipulalu partanyku ngayarta jarrinyaku. Juwujapulu yini marna partany pala Jiyijaji.

2

*PIRIRIMARTA   MIRANUKATA   KAKARRAJA
KANYJIRNIYALU JIYIJAJIKU (Matthew 2:1-12)*

¹ Palajanga Kingi Yarata nyampali waninyikinyi marrngurranguku palanga warrarnja, Jutyanga. Palarrangulu marrngulu yini marnikinyiyarninyi Juwurrangu. Palanga Miyirilu partany kanya Jiyijaji tawunja Pijiliyamungu.

Jiyijaji ngayarta jarrinyaja jinta piririmarta ngajarri warinyja warrarnja kakarraja turlpanyiyi kanyjinaku palinyku. Nyungurrangu piririmarta miranukata jana panikatarranguku. Yijalu yirrinnyi panikata kuwarrija parlparrja. Palalungarra kurlkapirli jinijaninyi, nyampali wirtu ngayarta jarrinyi Juwurranguku. Warrarn janamili yakarnayi palaku partanyku yirrinaku.

Jirujalamungu kajarniyi. Japirr marnikinyiyijaninyi,
² “Wanyjarningi partany pirirri, nyarra nyampali, kingi jarrulunyurraku Juwurranguku? Nganarnalu yirrinnyirni panikata palinymili kakarnilu. Yirrinaja miranu jarrinyiyirni wirtuku nyampaliku ngayarta jarrinyajaku, partany wupartu ngarrany jarrinyi paliny. Nganarna turlpanyiyirni yirrinaku, paliny yinganyapinti yinganyaku.”

³ Jampa Kingi Yaratalu pinakarrinyijanaku muwarr, yija ngarlu kurlu jarrinyi. Marrngu wiyirr Jirujalamungu pukun ngayiny kurlu jarrinyiyi. ⁴ Kuru marnajaninyi yatilarrangupa miranu jinakatarrangu Juwumili Yaratalu. “Pala marrngu wirtu, ngakalkuliny Ngarrkalu, wanyjarningi ngayarta jarruliny?”

⁵ Puntaju wurrarniyili, “Nyungungu ngayarta jarruliny, warrarnja Jutyanga, tawunja Pijiliyamungu. Purlpi warinyju Ngarrkamilalu muwarr pinakatalu yarntarna muwarr mirli-mirlingi, ⁶ 'Marrngurrangu Pijiliyamungu, nyurramili ngurra wupartu yiji. Ngarrkalu ngakalkuliny wirtu yiji nyampali, paliny ngayarta jarruliny nyurramilingi ngurranga. Paliny nyampali jarruliny Ngarrkamilaku marrngurranguku. Palaja wiyirr nyurramilaku ngurraku miranu wantulupiyi.' Palajungarra muwarr yarntarna Ngarrkaja.”

⁷ Yarata miranu jarrinyaku karrinyikinyi, nyanga ngayarta jarrinyi Jiyijaji. Palaja muwarr ngakarnajanaku kuku-jarrilu ngajarrirranguku kakarrajaku milpanyaku. Japirr marnajaninyi mitulu pukun, “Nyanga pala panikata ngayarta jarrinyi?” ⁸ Palaja Pijiliyamukarti ngakarnajaninyi.

“Yarrayi Pijiliyamukarti, kanyjiliyalu tukulu palaku partanyku. Palaja nyungukarti kulpayi, wurralijiyyi wanyjarningi paliny. Palaja yankulumarna palakarti, yirrilamar-nalu ngajulu yiji, yinganyapinti yungkulumarna pukun.” Yijalu yiji mitu marnajaninyi, partanyku Jiyijajiku marlkarri jinaku karrinyikinyi.

⁹ Palaja yananya kawarniyi Pijiliyamukarti. Pala wara-jangarra nyarra panikata yirrirniyi, yananyikinyijanaku walangkarr. Palanga kankarni yiji wararr karrinyi mayanga partanyjartinyja. ¹⁰ Panikata yirrinajalu pikaly jarrinyiyi yiji.

¹¹ Mayanga ngalpanyiyi kaninykurti. Palaja yirrirniyi partany, pipilu palinymilalu Miyirilu kalkurnikinyi. Murtingi jurlpi-jurlpi jarrinyiyalu partanyku. Janalu yinyayili miji-mijipa mintajirri pukurl, ngalya parntinyikinyipulu.

¹² Palaja Ngarrka muwarr pinijanaku kapukarringi. Wurrarnajanaku munu kulpanyaku Yaratakarti. Palaja kulpanyiyi janamilikarti waljakarti warrarnkarti warinykurnu.

PARTARL YAKURR MARNA JIYIJAJIKU MARLKARRI WIRLANAKU YARATALU (Matt. 2:13-23)

¹³ Warrukartingi Juwujapulu kapukarri marna. Yayinyjil Ngarrkaja turlpanyalu. Wurrarnala, “Yaratalu kanyjilkulinypalu partanyku marlkarri wirlanaku. Kuwarringarra turlpa. Kawapulinyi partanypa pipimurniny, mujarri warinykarti warrarnkarti, Yijipikarti. Wantulunyurru palanga. Yarti ngajulu wurralamarnanyurraku kulpanyaku nyungukarti.” Palajun yayinyjil muwarr pinalu.

¹⁴ Juwujapu kartaja turlpanya. Kanyapulinyi pala partanypa pipimurniny, yanayi warrukartingi. Yanayi Yijipikartijakun. ¹⁵⁻²¹ Palanga warrarnja waninyikinyiyi Yaratajanga wankanyungu ngarrany.

Yaratalu partarl mimarnikinyijanaku marrnguku kakar-rajaku. Munu kulpamiyalu, munu wurrarnamiyili pala Pijiliyamungu ngurra Jiyijajipa waninyikinyi. Palaja paliny yija-yiji kuli jarrinyi. Purlpi japirr marnajaninyi kakarraja ngajarrirrang, “Nyanga pala panikata ngayarta jarrinyi?” Kuwarri kurkarri marnarningu, “Nyarra panikata ngayarta jarrinyi warajanga ngurnipali partunungu. Partany pirirri wiyirr Pijiliyamungu wirlalamarnajaninyi kujarrarjartiny partunujartin-yarrangu pukun, yijalu wirlalamarnajaninyi marlkarri wiyirr.”

Palajalu kamarnajanaku palinymili jurljarranguku. “Pinakarrayi! Pijiliyamukarti yarrayi. Palanga wirlaliyijaninyi wiyirr partany pirirrirrangungu kujarramajirri partunumajirrirrangungu, kujarraartiny partunujartin-yarrangu pukun wirlaliyijaninyi. Munu waraja yakalkulunyurru wankanyu.” Palarrangulu jurljalu palajun jininyi, Yaratamilija muwarrja.

Palaja marrngurrangu Pijiliyamungu ngangkurl jinikinyiyi yiji partanykarranguku janamilaku. Purlpi yiji Ngarrkamili muwarr pinakata, ngapi, Jirimaya, muwarr pini,

“Palanga warrarnja, ngapingi, Ramanga,
palanga ngangkurl pinakarrinyiyi.

Wariny marrja ngangkurl jininyi.

Pala purlpija mirtawa, Rayijil,

ngangkurl jininyi paliny,

partanykarranguku palinymilaku ngangkurl jininyi yiji.

Jintalu kanyayijaninyi.

Ngangkurl jinijanaku ngarramarnti.”

Palarrangu muwarrarrangu Rayijil mirli-mirlingi yarntarna nyarralu Jirimayalu. Kuwarri palakapali yiji palarrangu marrngu Pijiliyamungu janamilaku partanykarranguku ngangkurl jinikinyijanaku marrja, palajunmarta.

Palaja Yarata marlkarri jarrinyi. Yijipingi Juwujapulu kapukarringi yirrirni yayinyjil, Ngarrkalu ngakarna. Wur-rarnili, “Pirirri nyarra karrinyikinyalu Jiyijajiku marlkarriku wirlanaku, palinyngarra marlkarri jarrinyi.

Turlpa. Kawapulinyi partanymurninypa pipimurniny, kulpayi nyurramilikarti warrarn waljakarti, Yijirayilkarti.”

Turlpanya Juwujapu kartaja, kanyapulinyi warrarnkarti waljakarti, Yijirayilkarti. Purlpi yiji wariny Ngarrkamili muwarr pinakata muwarr pini, “Ngarrkalu kanya palinymili partany pirirri Yijipija.” Yarti Jiyijaji Yijipija warrarnkarti waljakarti kulpanyaja, miranu jarrinyiyi marrngurrangu nyarraku purlpijaku muwarrku, pala muwarr wurarna Jiyijajingarra.

²² Turlpanyaja Yijirayilja Juwujapulu pinakarrinyi muwarr, partany Yaratamili, ngapi, Yaakala, nyampali jarrinyijanaku marrngurranguku palanga, warrarnja Jutiyanga. Palaja muwarrja wirnti karrinyikinyi palanga warrarnja waninyaku Juwujapu. Kapukarringi Ngarrka muwarr pinalu, palaja muwarrja pipurru yana yalinyjikurnu, warrarnkarti Kaliliyikarti. ²³ Ngurrara jarrinyi tawunja Najarijingi. Purlpi yiji Ngarrkamili

muwarr pinakata muwarr pinikinyiyi Jiyijaji, “Wurralapiya paliny, Najarijipirrayi ngurrara”.

7

13-14 Nyarra kiyirti Ngarrkamilikarti warrarnkarti wujukata yiji. Ngalpanyaku palangangarra. Wariny nyarra kiyirti walpurra, pala nyarra wikakarti wirtukarti, ruwurtu palakarti ngunjulmajirri. Kurrngal marrngurangu yananyayi palanga ruwurtungu. Kiyirti nyarra Ngarrkamilikarti warrarnkarti wujukatapa ruwurtu palakarti ngunjul-ngunjulmarta. Kujarrapa warajalu marrngurrangulu yirnkulu yirrinayi pala ruwurtu.

10

Matthew 10:26-31 (extracts)

26-31 Marrngulu marlkarri wirlalayintili kawu nyuntu. Wirntiwayi janangamarra. Munu yiji pirlurr nyuntumili marlkarri wirlarnakayinga. Ngarrkakujakun wirnti wanta. Palinyju kampalantili pirlurra kawu, Wikanga Wirtungu jurnpakartijakun. Marrngulu munu palajun jinaka. Palajunjalu wirntimajirri wantajanaku. Nyuntumili Japartu Kankajirringi miranu ngani wurralpir-tiku. Nyinyirikupa jungkanga pungkanyajaku paliny miranu. Yija paliny miranu nyuntuku pukun. Kurllkuraku jurnturtungu nyuntumilaku paliny miranu, warajapa warajaku, wiyirru. Palajunjalu wirntiwayi wanta. Nyinyiri puru kurllkarri marninyi Ngarrkalu, nyuntu yijalu yiji kakuputulu kurllkarri marnanti.

11

28-30 “Ngunjulkata marrngukayi milpaji ngajukarti, ngunjul wupartumarta jilamarnanga. Kululanyi ngaju, ngalilu ngalya jilapali...Miranu jarra ngajuja, ngaju tukukatapa rakawayikata...”

19

14 Jiyijajilu karra marnajanaku, “Ngajulu karrinyarni-janaku partanykarranguku milpanyaku ngajukartiku, munu kurnta jilkulunyurrujaninyi. Ngarlungu jananga yija yiji Ngarrka, janalu pinakarrinyayalu yijalu yiji palinyku. Ngarrkamilirrangulu marrngurrangulu yakujunngarra yija yiji jilkulupiyi.”

MARK-JU

yarntarna mirli-mirlingi nyungu ngalypakata muwarr Ngarrkaja

This gospel has been consultant checked.

¹ Ngalypakata muwarr nyungu, miranu jinarninyurrinyi Jesus-ku. Walja partany Ngarrkamili paliny.

*JOHN MILPANYA WURRANAKU NGARRKALU
NGAKALKULINY JESUS (1:2-8)*

²⁻³ Purlpimalu Ngarrka muwarr pirnalulu pirirriku, yini paliny Isaiiah. Palinyja wurrarnala Ngarrkalu,

“Nyampali ngakalamarnajanaku marrngurranguku.

Wariny palaji walangkarr ngakalamarnalu pala nyampalingi, muwarrjartiny janaku.

Pala walangkarr pirirri wantuliny pirranga.

Paliny muwarr pilkulinyjanaku,

‘Nganyjurrumili nyampali milpuliny.

Yarni malayalu jurtu ruwurtu.’”

Palajun Ngarrka muwarr pirnalulu Isaiiah-ku. Palalu Isaiiah-lu yarntarnajanaku pala muwarr mirli-mirlingi.

⁴⁻⁶ Punjaja yiji pala marrngu kuwarri milpanya. Yini paliny John. Wurrupirrayi kamalja kurlkura palinymili. Karnulu kunyji pinapintilu nyikarra kunymarnikinyarninyi. Mayi pirraja nganinyikinyi, wajapipa narnngurla.

Kurrngal yiji milpanyikinyiyalu pinakarrinyaku John-ku. Warrarnja Judea-japa milpanyikinyiyalu, wirtuja tawunja pukurl, ngapija, Jerusalem-ja.

Wurrarnikinyijanaku, “Nyurralu panypanyikinyinyurulu Ngarrkanga. Kurntany jarrayi! Kurlujartiny jirnikinyinyurru. Yakalaya! Yakujani jarrayi, Ngarrkakarti milpayi! Palaja Ngarrkalu munu kulilu yirrilkulunyurrinyi, ngarlu ngalya jarrulunyurruku paliny. Palaja ngapanga jilamarnanyurrinyi.” Palajunmarta wurrarnikinyijanaku John-ju.

John-mili muwarr pinakarrinyajalu warajalupa warajalu wurrarnikinyiyalu Ngarrkanga, “Yijangarra nyuntungu panypanyikinyirnangu. Kurntanyja waninyarnaji. Nyuntukarti kulpanyaku karrinyarnangu.” Palajunmarta wurrarnikinyiyalu Ngarrkanga. Palaja John-ju ngapanga jirni-janinyi pijungu, ngapingi, Jordan-ja.

⁷ John-ju wurrarnikinyijanaku, “Kuwarrimarta wariny marrngu milpuliny. Paliny yija-yiji wirtu nyampali. Munu ngajukapali, ngaju puru yiji, mujuja. Nyungu wariny nyampali wirtu. Ngajulu munu yiji jujika palinymili nyinga manaku. ⁸ Ngajulu puru ngapanga jinarninyurrinyi. Nyungu warinyju ngakalkulunyurruku Ngarrka Pirlurr.” Palajunmarta wurrarnikinyijanaku John-ju.

JOHN-JU NGAPANGA JIRNI JESUS (1:9-11)

⁹ Palaja Jesus milpanyili John-karti tawunja Nazareth-ja, warrarnja Galilee-ja. Palanga John-ju ngapanga jirni Jesus palanga pijungu Jordan-ja. ¹⁰ Jesus ngapaja turlpanyajanga kanka parrjarna. Yirrinajanga parlparr laarr pirni Ngar-
rkalu. Ngarrka Pirlurr kaninykurnu milpanyala Jesus-karti kurlukukukapali, palinyja kajarnala. ¹¹ Kankajirrija Ngar-
rkalu muwarr pirnalu Jesus-ku, “Nyuntu partany ngajumili walja yiji. Ngajungu ngarlungu nyuntu. Ngarlu ngalya jarrinyarnangu.”

MIRURRULU PARTARL JAKURLIRNIKINYI JESUS PANY-PANYAKU NGARRKANGA (1:12-13)

¹² Palaja Ngarrkamilalu Pirlurrju ngakarna Jesus pir-rakarti, warrarn marrngumajirrikarti yiji. ¹³ Palanga waninyikinyi karrpurrangungupa warrukartirrangungu 40-
ngi. Palanga waninyajanga yija mirurrulu wirtulu par-tarl jakurlirnikinya panypanyaku Ngarrkamilaku muwar-
rku. Munu. Jesus kurlumajirri waninyi ngarra-marnti. Kuwiyirrangungu kulijarturrangupa pajinakata palanga waninyikinyiyi. Ngarrkalu ngakarnajaninyi angel-
arrangungu kankajirrija palinyku tuku kalkunaku.

JOHN JINMURNTU JIRNIYI (1:14)

^{14a} Nyampali wirtu Jew-arranguku, King Herod, kuli jarrinyalu John-ku. Wurrarnajanaku soldier-nga, “John warlinakanu jurntingi wirriliyi.”

JESUS-JU MIRANU JIRNIKINYIJANINYI NGARRKAKU (1:14-15)

^{14b} Palaja Jesus-ju yakarna pala warrarn, Judea, yalinyjikurnu yana warrarnkarti, Galilee-karti. Palanga kurrngalja wurrarnikinyijanaku Ngarrkamili muwarr. ¹⁵ Karra marnikinyijanaku, “Pinakarrayi! Muwarr ngalypakata Ngarrkaja wurrarnarnanyurruku. Nyurralu panypanyikinyinyurruku Ngarrkanga, munu pinakarrimanyurruku. Kurntany jarrayi! Kurlujartiny jirnikinyinyurru. Yakalaya! Yijalmarta jiliyalu muwarrja palinymilingi ngalypakatanga. Puntaju pikaly jarrulunyurruku. Palinymilirrangungu

jilkulunyurrinyi. Nyungukungarra muwarrku purlpija yiji punja mimarnikinyiyi nganyjurrumulalu purlpijalu marlkarrinyjarrilupa kurlumapulu. Nyungukungarra nyurralu pukurl mimarnikinyinyurru.” Palajunmarta wurrarnikinyijanaku Jesus-ju.

JESUS-JU KAYI MARNAJANINYI JANPAMALUKU MAN-ANYAKATA PALINY YAJANAKU (1:16-20)

¹⁶ Ngarti-ngartingi janpanga yananyikinyi Yintanga Galilee-ngi. Janpa wirtujina pala. Janpamaluku man-anyakatajirri yirrirnipulinyi, Simon-pa marrka palinymili Andrew. Parru-parrulu janpamalu mananyikinyipulu.

¹⁷ Wurrarnapulaku Jesus-ju, “Yajalaminyinyumpulu. Ngajulu miranu jilamarnanyumpulinyi Ngarrkaku. Palaja jintanga wurralkulunyumpulujanaku. Yijalmarta jilipiyili Ngarrkanga muwarrja nyumpalamilija, Ngarrkamilirranggu jarrulupiyi. Purlpi parru-parrulu kanganyikinyinyumpulujaninyi janpamalu jungkakarti. Kuwarringulu muwarrju kangkulunyumpulujaninyi marrngu Ngarrkakarti.” ¹⁸ Palangangarra parru-parru yakarnapulu palinymilija muwarrja, yajarnapulu.

¹⁹ Palaja jampangarra wangka yana Jesus, warinyjirri yirrirnipulinyi, James-pa marrka palinymili John. Pulanymili japartumurniny yini Zebedee. Tingkingi pulany kajarnikinyiyi japartumurninypa palinymili warrkamukatarrangu. Parru-parru laarr kanganyaja yarni marnikinyiya.

²⁰ Palangangarra James-pa John kayi marnapulinyi Jesus-ju. Palinymilija muwarrja palangangarra tingkingi japartumurniny yakarnapulu, warrkamukatarrangupa yakarnapulujaninyi, yajarnapulu Jesus pulanyju.

JESUS-JU JURTU NGAKARNA MIRURRU (1:21-28)

²¹ Palaja Jesus-ja yanayi palarrangu palakarti tawunkarti, ngapikarti, Capernaum-karti. Palanga milpanyiyi.

Sabbath jarrinyi. Sabbath-ja munu warrkamun jarriyiyi marrngurrangulu Jew-arrangulu. Pala manguny janamili. Sabbath waninyikinyijanaku Ngarrkamilaku muwarrku kurlkarri manaku. Town-arrangungu kunmu jarrinyikinyiyi muwarrpintingi mayanga pinakarrinyaku muwarrku Ngarrkamilakupa muwarr pinaku Ngarrkaku. Palanga Capernaum-ja Sabbath jarrinyijanaku, Jesus janamili muwarrpintingi mayanga kaninykarti ngalpanya. Miranu jirnikinyijaninyi Ngarrkaku. Marrngurrangulu pinakarrinyikinyiyalu. ²² Ngurnjul-ngurnjul jarrinyiyili palinymilija muwarrja. “Yijarla wariny. Nyungu pirirri muwarr jurtukata yiji. Munu nganyjurrumili miranu

jinakatarrangukapali. Jana puru muwarr pinakata warin-yarrangumilaku muwarrku. Nyungulu Jesus-ju miranu jinanganyjurrinyi jurtulu muwarrju. Yijalu wurrarnili palajun muwarr pinaku Ngarrkalu.”

²³ Palangangarra ngalpanya muwarrpintingi mayanga pirirri. Mirurrulu ngawu jirnikinyi paliny. ²⁴ Wirntijartiny paliny, kamarnalu marrjalu, “Jesus Nazareth-ja! Nganiku karrinyannganaku mirurrurranguku? Milpanya wirlalamnanganinyi marlkarri jinaku nganarnaku? Miranu ngaju nyuntuku. Ngakarnanta Ngarrkalu. Nyuntu kurlumajirrikata yija Ngarrkamili.”

²⁵ Jesus-ju warnta marna pala mirurru, “Jama jarra! Pirirri yakala! Jalakarti yarra!” ²⁶ Mirurrulu jinarn-jinarn pinakata jirni yija pirirri, palaja kamarna marrja, yakarnalu, yana ngarramarnti. ²⁷ Jesus-ku ngurnjul jarrinyiyalu marrngurrangu wiyirr. Wurrarnayarningu, “Nganirti nyungu? Warinymarta muwarr. Muwarr jurtukata paliny. Muwarr wurralili palinyju, nganipa muwarrja palinymilija jirniyili mirurrurrangu pukun.” ²⁸ Palanga Jesus-mili muwarr yitinykarra wurrarna kawarnikinyiyarningu ngunnarrikurnujirri warrarnja Galilee-ngi.

JESUS-JU NGALYPA JIRNIKINYIJANINYI WURRKU-JARTINYARRANGU (1:29-34)

²⁹ Yakanakanu pala muwarrpinti maya Jesus yana ngurrakarti pulanymilikarti, Simon-milipa Andrew-milikarti. Yanapulu pulany pukurl, palajirri warinyjirri, James-pa John. ³⁰ Simon-mili marrukumurniny wurrku waninyikinyi. Mayanga karta karrinyikinyi, parrpakarrjartiny wurrkujartiny. Jampa milpanya Jesus, wurrarniyili pala. ³¹ Yanalu, parirr warlirni Jesus-ju, mirtawa wararr karrinyi. Palangangarra wurrkulu yakarna, ngalypa marntiku jarrinyi, mayi kanyajanaku.

³² Jampa karrpu kaniny ngalpanyaja, wurrurl-wurrurl jarrinyaja, Jesus-karti kanganyikinyiyijaninyi kurrngal, jinta wurrkujartiny, jinta ngawurrangu mirurruja. ³³ Marrngurrangu palanga kunmu jarrinyiyi, mayanga jawapirtingi wiyirr milpanyiyili. ³⁴ Jesus-ju kurrngal warinypa warinyjartiny wurrkujartiny ngalypa jirnijaninyi, kurrngaljapa jurtu ngakarnajaninyi mirurrurrangu. Miranu waninyiyalu palinyku. Palajalu mirurrurrangu muwarrku kunta jirnijaninyi Jesus-ju.

JESUS GALILEE-NGI YANANYIKINYI, WURRARNIKINYI-JANAKU NGARRKA (1:35-39)

³⁵ Marntungu, karrpumajirri, Jesus kartaja turlpanya, maya yakarna. Palaja tawun yakarna. Jalakarti tawunja, pirrakarti yana, kujurl. Palanga muwarr pirnalu Ngarrkaku. ³⁶ Kanyjirnikinyiyalu Jesus-ku Simon-jupa warinyarrangulu. ³⁷ Yirrinajalu wurrarniyili, “Wiyirruju kanyjirnikinyiyangu.” ³⁸ Wurrarnajanaku, “Munu kuwarri Capernaum-karti kulpuluminyi. Town-arrangukarti warinyarrangukarti yankuluminyi, wurralamarnajanaku Ngarra. Palajunku jinaku ngakarnanyi Ngarrkalu.” ³⁹ Galileengi yana-yananyikinyijanaku, muwarrpitingi mayarrangungu kurrngal miranu jirnikinyijaninyi Ngarrkakupa jurtu ngakarnikinyijaninyi mirurrurrangu.

JESUS-JU PIRIRRI KARNU WURRKUJARTINY NGALYPA JIRNI (1:40-45)

⁴⁰ Warajanga karpungu pirirri milpanyili Jesus-karti. Wurrkujartiny, kurlu yiji karnu paliny. Mangunyja Jewarrangumilija wiyirr palajartiny wurrkujartiny jalanga kaja waninyaku, kujurl yija, munu ngurranga ngalpanyaku. Pala marrngu milpanyakanu murtingi juripi-juripi jarrinyalu, ngarlu japirr marna Jesus, “Wanka jiliminyinkurra, karnu ngaju ngalya jiliminyin. Wunyjurru nyuntulu karrinyanpa?” ⁴¹ Jesus paju karrinyili. Parirr jirranakanu wurrkujartiny warlirni. “Yuu, karrinyarnangu ngalya jinaku. Kapuraly yiji jilamarnanta.” ⁴² Jampangarra pala wurrku munu jarrinyalu, karnu kapuraly jarrinyi pala marrngu.

⁴³ Minyirruju wurrarnala Jesus-ju, “Pinakarra! ⁴⁴ Munu wurralamanjanaku ngalya jirnirinti ngajulu. Pipurru yatilkarti yarra. Palinyju yijalu parrjalamenta yitinykarra kawu nyuntu, nyuntu karnu kapuraly. Nyuntu miranu palaku mangunyku nyuntumulaku wurrkuku. Purlpimalu Ngarrkalu wurrarnalu Moses-ja mirli-mirlingi yarntanaku. Palinyja muwarrja kukurnjari wankanyu yatilkarti kangkuluman. Palalu yatilju kampalkuliny tikirkarti, jurnpakartijakun. Palajalu jintalu marrngurrangulu pala yirrinajalu nyuntuku miranu wantulupiyangu, kapuraly nyuntu, wurrkumajirri. Palaja yarranakanu ngurranga ngalpuluman.” Palajun wurrarnili Jesus-ju. Palaja ngakarna yatilkarti.

⁴⁵ Pala pirirri munu jama wanima. Panypanyili Jesus-ja. Marntilu yirrkulu wurrarnikinyijanaku nyarrakurnujirri, “Jesus-ju ngalya jirninyi karnu ngaju.” Palaja muwarrja Jesus munu tawunarrangukarti yanama, munu ngalpama, kurrngaljamarra marrngungamarra. Warrarnja waninyikinyi jalanga. Yirruku milpanyikinyiyalu marrngurrangu ngunarrikurnujirrija.

2

WURRKUJA NGALYPA JIRNI JESUS-JU (2:1-12)

¹ Palaja tawunkarti kulpanya Jesus, Capernaum-karti. Palanga wurrarnikinyiyarningu, “Jesus kulpanya!”

² Kurrngal palinymilikarti mayakarti milpanyiyi, palinyku pinakarrinyaku. Miranu jirnikinyijaninyi palinyju Ngarrkaku. Marrngurrangu kaninykurti palanga mayanga kurrngal yija, jinta kurrngal jalakartingi palakurtirri wararr karrinyikinyiyi, pinakarrinyikinyiyalu.

³ Palanga milpanyiyi marrngu kujarrapa kujarra. Pirirri wurrkujartiny kanganyikinyiyi ngurrinyja, manyurla yija paliny, munu marnti yananyaka. Kanyayili Jesus-karti ngalya jinaku. ⁴ Partarl ngalpanyiyi mayanga, palanga kurrngal waninyikinyiyi. Wararr karrinyikinyiyi kurrngal yija Jesus-martaji. Palaja kankarni mayanga karntinyiyi. Pirli jirniyi Jesus-martaji kankarni, wurrkujartiny kaninykurnu jirniyi ngurrinyja, Jesus-ja walangkarr.

⁵ Karra marnarningu Jesus-ju, “Yijalmarta jirnijiyyi nyungu wurrkujartiny ngalya jilamarna.” Palaja ngalypalu wurrarnili wurrkujartinyja, “Nyuntulu purlpi panypanyikinyinpili Ngarrkanga. Puntaju munu wirlalamarnanta ngajulu, munu kulilu yirrilamarnanta, nyuntuku ngalya wantulumarnangu.”

⁶ Mayanga palanga kajarnikinyiyi Jew-arrangumili miranu jinakatarrangu kujarrapa waraja. Ngarlu kurlu jarriinyiyi Jesus-ku muwarrku. Kurllkarri marnikinyiyarninyi, ⁷ “Munu palajun muwarr pinaku! Karra marnalu, 'Nyuntulu purlpi panypanyikinyinpili Ngarrkanga. Puntaju munu wirlalamarnanta ngajulu, nyuntuku ngalya wantulumarnangu.' Palajunngarra karra marna. Kurlu yiji muwarr pirni paliny. Ngarrkajakurl palajun muwarr pinaku. Marrngurrangulu munu jinakayi palajunju. Palalungarra Jesus-ju Ngarrkakapali jinarninyi!”

⁸⁻⁹ Janaku miranu Jesus, palajun kurllkarri marnikinyiya janalu, palajunmarta paliny yimpirnikinyiyi. Japirr mar-najaninyi, “Nganijalu nyurralu yimpirnininyurru ngaju palajunju? Wurrarnarnala nyungungu pirirringi, 'Nyuntulu purlpi panypanyikinyinpili Ngarrkanga. Puntaju munu wirlalamarnanta ngajulu, ngalya wantulumarnangu'. Nyurralu wurrarnanyurru palajun munu wurranaku ngajulu. Wunyurru muwarr pilamarnalu wurrkujartinyku nyunguku? Yijapa wurralamarnalu, 'Wararr karruluman, ngurriny mankuluman, jinangu yankuluman'.

Wayirti? Palinyja palajun wurrnanaku ngajulu? Muwarra ngajumilija ngalya jarrulinyapa? Wurrkumajirri jar-ruliny? ¹⁰Yuu! Kuwarringarra ngalya jilamarna nyungu wurrkujartiny. Palajalu wantulunyurru ngajuku miranu, ngajungu yija wurrarnaji Ngarrkalungarra paliny ngalya jinaku. Wantulunyurru ngajuku miranu, ngajungu yija wurrarnaji Ngarrkalungarra marrnguku kurlujartinyjaku puru yakanaku, janaku ngalya waninyaku.”

Palaja wurrkujartinyja wurrarnala Jesus-ju, ¹¹“Wararr karruluman, ngurriny mankuluman, ngurrakarti nyuntumilikarti yankuluman.” ¹²Palangangarra wararr kar-rinyi pala pirirri, ngurriny mana, jalakarti yana pipurru. Yananya kawanaja wiyirru parrjarnikinyiyi. Wurrarnikinyiya, “Ngalya jirni Jesus-ju! Kuwarriyakun! Munu nyungu yirrirmiminyi!” Nyurra marnikinyiya Ngarrka, muwarr pirnikinyiyalu, “Yarranijayi! Yija-yiji nyuntu ngalya!”

JESUS-JU WURRARNALA LEVI-NGI, “YAJALAMINYIN NGAJU.” (2:13-17)

¹³Yarranakanu Jesus wirtu ngapamartaji ngarti-ngartingi yananyikinyi, Yintanga Galilee-ngi. Marrngu kurrngal kunmu jarrinyiyili palinyja. Miranu jirnikinyijaninyi Ngar-rkaku.

¹⁴⁻¹⁵ Kurrngalju Jew-arrangumili mangunyja panypanyakatarrangulu yajarnikinyiyi Jesus. Jananga jinta warnkuku miranakatarrangu. Warrkamu jirnikinyiyi Roman Government-ku palarrangulu, warnkuku mirarnikinyiyijaninyi marrngu Government-milija muwarrja. Ngulyu mananyakata jana. Warnkuku wirtumartaku mirarnikinyiyijaninyi, jinta yinganyikinyiyalu nyampali, jinta kalkurnikinyiyarningu.

Karrpurrangu karrpungu Jesus yajarnikinyiyi palarran-gukapalilu kurrngalju Jew-arrangumili mangunyja panypanyakatarrangulu pukun.

Warajanga karrpungu Yintanga Galilee-ngi Jesus yananyikinyi. Marrngu yirrini, warnkuku miranakata, paliny yini Levi. Nyungu Levi mayanga warrkamupintingi palinymilingi kajarnikinyi. Yirrinajalu Jesus-ju wurrarnala, “Yajalaminyin ngaju.” Palangangarra warrkamu yakarna palinyju, Jesus yajana kawarna.

Palaja Levi-milikarti mayakarti yana Jesus mayiku ngananyaku. Jinta warnkuku miranakatarrangu pukurl milpanyiyi, warinyarrangupa Jew-arrangumili mangunyja panypanyakatarrangu, mayiku ngananyaku palanga.

16 Warinyarrangu Jew-arrangumili miranu jinakatar-rangu wangka wararr karrinyiyi. Yini marnikinyi-yarninyi Pharisee-rrangu. Parrjarniyi Jesus-ju ngananyi-janaku palarrangungu Jew-arrangumili mangunyja panypanyakatarrangungu. Wurrarniyijanaku Jesus-milingi marrngurrangungu, “Jesus-ju munu mayi ngananyaku warnkuku miranakatarrangungupa mangunyja panypanyakatarrangungu. Kurlu jirninyi.” Palajun muwarr pirnikinyiyi Pharisee-rrangu.

17 Pinakarrinyijaninyi Jesus-ju. Puntaju karra mar-najanaku, “Maparnkarra munu milpuliny wanka jinaku purrpurnkatarranguku, milpuliny wurrkukatarranguku-jakun. Palakapali jinarni ngajulu. Munu milpamarna ngalypakatarranguku kayi manaku Ngarrkakarti. Milpanyarna ngaju Ngarrkanga panypanyakatarranguku kayi manaku Ngarrkakarti, muwarrja palinymilija. Palajalu ngananyarnijanaku palarrangungu.”

3

PARIRR TIKIRLJARTINY NGALYPA JIRNI JESUS-JU SABBATH-JA. NGUKARRIRNAYI JINTALU (3:1-6)

1 Palaja yarrana muwarrpintingi mayanga ngalpanya Jesus. Sabbath pala karrpu. Palanga mayanga pirirri parirr kurluny-kurluny, tikirlkata, munu rurrinyaka parirr.

2 Palanga kajarnayi Pharisee-rrangu pukurl, kujarrapa waraja. Jesus-ku malyparr waninyikinyiyalu. Parrjarn-parrjarnikinyiya. Wurrarnikinyiyarningu, “Kuwarri Sabbath. Yijapa ngalyapa jilkuliny wurrkujartiny. Nganyjurrumilija mangunyja pala kurlu. Munu wurrkujartiny ngalyapa jinaku Sabbath-ja. Palajun jinaja ngukarriliminyi yija.” Palajunmarta wurrarnikinyiyarningu palarrangulu Pharisee-rrangulu.

3 Pala pirirringi wurrarnala Jesus-ju, parirr kurluny-kurlunyjartinyja, “Yakujani, nyungukarti milpuluman.”

4-5 Palaja Pharisee-rrangungu wurrarnajanaku, “Pinakarrayi! Miranu nyurra Sabbath-ku, karrpu nganyjurrumili warrkamumajirriku. Ngarrkamilija muwarrja pala. Yuu, mangunyja nganyjurrumilija, wunyjurru jiliminyijanaku marrnguku Sabbath-ja? Ngalyapa jiliminyijanaku? Kurlu jiliminyijanaku? Wanka jiliminyijaninyi? Wirlalaminyijaninyi? Wunyjurru? Wurraliyi.”

Munu puntaju muwarr pirnamiyalu. Jama waninyikinyiyalu. Pajuwayikatarrangupa jalypakatar-rangu jana.

Palajalu Jesus-ju kulilu yirrirnijaninyi. Paliny paju kar-rinyijanaku pukun.

Palaja pirirringi parirr kurluny-kurlunya wurrarnala, "Parirr jirrala." Parirr jirrarna, ngalya jarrinyi.

⁶ Palaja palarrangu Pharisee-rrangu yunturi jarrinyiyalu Jesus-ku. Yananya kawarnayi kurrnganaku jintanga, ngapingi, Herod-milingirrangungu marrngurrangungu. Kunmu jarrinyiyi, kurrngarnayarningu, "Wunyjurrulu Jesus mar-karri wirlalaminyi?"

KURRNGALJU PINAKARRINYIKINYIYALU JESUS-KU JAN-PAMARTAJI (3:7-12)

⁷⁻⁸ Palaja Jesus-pa palinymili marrngurrangu janpakarti wirtukarti yanayi, Yintakarti Galilee-karti. Kurrngalju paliny yajarniyi. Milpanyikinyiyi pala wirtuja tawunja, ngapija, Jerusalem-ja, warrarnjirrija Judea-japa Idumea-japa ngunarrija Jordan-ja pijuja, palajirrija tawunjajirrija milpanyikinyiyi, Tyre-japa Jayitunja. Pinakarrinyiyi, "Jesus-ju ngalya jirnijaninyi wurrkujartinyarrangu." Palaja milpanyikinyiya kurrngal.

⁹⁻¹⁰ Ngalya jirnijaninyi wurrkujartiny kurrngal. Wangka yija milpanyikinyiyi palinyku nyinga manaku. Palaja marrngurrangungu palinymilingi wurrarnajanaku Jesus-ju, "Ngurrku malanyiyili. Tingki marrajiya. Kajalamarna palanga ngurrku manangamarra."

¹¹⁻¹² Jintalu Jesus-karti kanganyikinyiyijaninyi jinta marrngurrangu, ngawurrangu jana. Mirurrurrangulu kanganyikinyiyijaninyi. Jesus jampa yirrinakanu, mirurrurrangulu marrngu parnpirnikinyiyijaninyi jungkanga Jesus-ja walangkarr, wirntilu kamarnikinyiyi, "Jesus! Ngarrkamili partany nyuntu!" Wurrarnikinyijanaku minyirrju mirurrurrangungu, "Jama jarra!" Kurnta jirnikinyijaninyi yini manaku "Ngarrkamili Partany" paliny.

4

JESUS-MILIJA MUWARRJA JUPANYAPULU WANGALPA NGAPA (4:35-41)

³⁵ Jarurrukartingi Jesus-ju wurrarnajanaku palinymilirrangungu, "Yankuluminyi kakarrakurnu ngapanga ngunarrikarti." ³⁶ Palajalu yakarniyijaninyi marrngu jinta jungkanga, Jesus ngapanga kanyayi tingkingi. Warinyarrangulu pukurl tingkingirrangungu yajarniyijaninyi. ³⁷⁻³⁸ Yananyajanga Jesus karta karrinyi nyirrini, ngurrinyja, pilawunga, karta karrinyi yija.

Palaja partijirri wangal wirtu yija jarrinyi, ngapa pittura jarrinyi, ngalpanyikinyi tingkingi, winya jarrinyikinyi-ijanaku ngapa. Wirnti yiji jarrinyiyi marrngurrangu Jesus-mili. Mintu jirniya. Wurrarniyili, “Miranu jinakatakayi! Yija kunulinynganyjurrinyi ngapalu. Jampangarra marlkarrri jarruluminyi. Wanka jilanganinyi! Nganijalu kakurnannganinyi?”

³⁹ Jesus kupalyaja wararr turlpanya, wurrarnapulaku, “Wangalkayi, jupa! Janpakayi, kaniny jarra!” Palinymilija muwarrja wangal jupanya palangangarra, ngapa kaniny jarrinyi palajun, wuta jarrinyi.

⁴⁰ Jesus-ju japirr marnajaninyi marrngurrangu paliny mili, “Nganija wirnti jarrinyikinyinyurru? Nganijalu munu yijalmarta jirnimijinyurru?”

⁴¹ Ngurnjurnikinyiyalu yija. Wurrarnayarningu, “Pinakarrinyipulalu wangaljupa ngapalu! Palinymilija muwarrja jupanya kawarna wangalpa kaniny jarrinyi yija ngapa. Yija nyampali paliny ngapakupa wangalku! Nganikapali nyungu Jesus? Nganurtu paliny?” Ngurnjurnikinyiya palajun. Palaja wirnti jarrinyiyalu.

5

NGAWUKATAJA MIRURRURRANGU KURRNGAL JURTU NGAKARNAJANINYI JESUS-JU (5:1-20)

¹⁻² Yananya kawarnikinyiyi tingkingi, ngunarrikarti ngapanga jarrinyiyi.

Warrarn pala yini Geraza. Warnkumarramarra pala, jurntijartiny kurrngaljartiny. Geraza-jalu ngurraralu wirrirkinyiyijaninyi marlkarrirrangungu kaninykurti jurntingirrangungu.

Milpanyakanu tingkija katukarna Jesus. Palinykarti milpanyili pirirri, ngawukata, mirurrulu kanganyikinyi paliny. ³⁻⁴ Kurta yananyikinyi, ngurra marnikinyi kaninykurti jurntingirrangungu, marlkarrirrangumartaji. Kulikata yiji jirnikinyi mirurrulu. Purlpi jayinju parirra jina partarl kunymarnikinyiya marrngurrangulu. Marrjapanu nganimarta jirnikinyi mirurrulu, jayin ngartarnikinyi palalu pirirrilu. ⁵ Yana-yananyikinyi jurntingipa warnkurangungu karpungupa warrukartingi. Ngawujartinyju kamarn-kamarnikinyipa warnkulu wirrkarnikinyarninyi.

⁶ Nyarralu pirirripirrayilu jampa yirrirni Jesus kajamartaja, mirti jarrinyalu purrpi, murtingi jurllpi-jurllpi jarrinyili walangkarr. ⁷⁻⁸ Jesus-ju wurrarnili mirurrungu, “Pirirri yakala! Jalakarti yarra!” Pirirrilu marrjalu kamarnalu, “Yakalanyi, Jesus! Ngaju nyuntuku miranu. Nyuntumili

japartu kankajirri waninyi, yija nyampali paliny kankakupa ngunarrikurnujirriku. Nyuntu palinymili partany walja! Nganiku karrinyan, wirlalkuluminyin? Ngarlu japirr marnarninti, munu ngakalaminyin wikakarti wirtukarti kampanyaku!" Palajun muwarr pirnili mirurrulu Jesus-ku.

⁹ Jesus-ju japirr marna pirirri, "Nganurtu yini nyuntu-mili?" Wurrarnili, "Yini ngaju 'Marlu'. Mirurrurrangu kurrngal nganarna." ¹⁰ Ngarlu japirr marnikinyiya, "Munu ngakalamannanganinyi nyunguja warrarnja." ¹¹ Palanga mawurlungu ngurr-ngurrarrangu waninyikinyiyi, kurrngal, 2,000, warruly ngananyikinyiyi. ¹² Jesus ngarlu japirr marnikinyiyi mirurrurrangulu, "Ngurr-ngurrkartirrangulu ngakalamannanganinyi. Wunyjurru? Ngalpulupiyirri-yanaku?" ¹³ Karra marnajanaku, "Yuu, yankulunyurru ngurr-ngurrkartarti." Palangangarra pirirri pala yakarnayi, ngurr-ngurrkartarti wiyirr yanayi, ngalpanyiyijanaku mirurrurrangu. Palajangarra warnkuja kaninykurnu mirti jarrinyiyi ngurr-ngurr wiyirr, janpanga ngalpanyiyi pipurru, marlkarri jarrinyiyi ngapanga.

¹⁴ Marrngurrangu ngurr-ngurrku kalkunakatarrangu jinta pirnayarninyi, wirnti mirti jarrinyiyi. Kurrngalja wurrarniyijanaku tawunjapa warrarnja. Palaja kurrngal yirrinaku milpanyiyi. ¹⁵ Jesus-karti milpanyajalu yirrirniyi nyarra pirirri ngawukatapa palanga waninyikinyi, Jesus-martaji kajarnikinyi, wurrujartiny, mirurrurrangumajirri, ngawumajirri, ngalya waninyikinyi. Yirrinakanu wirnti jarrinyiyi.

¹⁶ Jinta palamanga wararr karrinyikinyiyipa. Purlpi yirrirnayijaninyi ngurr-ngurr ngapanga ngalpanyaja. Wurrarniyijanaku jampa milpanyajanga, "Nyungulu Jesus-ju mirurrurrangu ngakarnajaninyi pirirrija ngurr-ngurrkartirrangulu. Palaja mirti jarrinyiyi warnkuja kaninykurnu, yintanga ngalpanyiyi, ngurr-ngurr wiyirr ngapalu kunanyajaninyi, marlkarri ngarramarnti."

¹⁷ Palaja ngurrararrangulu wurrarniyili Jesus-ja, "Yankuluman. Nganarnamili warrarn yakalamannanganaka."

¹⁸ Palaja tingkingi karntinyi Jesus. Pirirrilu wanka jarrinyajalu Jesus japirr marna, "Milpurnu nyuntungu?" ¹⁹ Puntaju karra marnalu, "Munu. Nyuntumilirrangukarti kulpulumanjanaku. Wurralamanjanaku Ngarrka paju karinyingu, ngalya jinangu yija." ²⁰ Palaja Jesus karakurnu kulpanya ngunarrikarti yintanga.

Palinymilija muwarrja pala pirirri kulpanyakanu yananyikinyi palanga warrarnja, kakarra, ngapingi, 10

Town-arrangungu. Wiyirrja yana palarrangungu. Wur-rarnikinyijanaku, “Ngarrkalu ngalya yiji jirnija. Jesus-ju jurtu ngakarnajaninyi mirurru ngajuja. Wanka jirninyi.” Wiyirr palanga wurlka jarrinyiyi, ngurnjurnikinyiyalu Jesus-ku.

*PUNJAJA WURRKUJARTINYJA MIRTAWA NGALYPA JIRNI
JESUS-JU, PALAJA PARTANY MIRTAWA MARLKARRIJA
WANKA JIRNI (5:21-43)*

²¹ Ngarti-ngartingi yintanga Jesus-ja kunmu jarrinyiya kurrngal. ²² Milpanya pirirri, yini Jairus. Palinymilingi tawunja muwarrpintiku mayaku nyampali paliny. Jampa yirrini Jesus murtingi juripi-juripi jarrinyili walangkarr. ²³ Ngarlu japirr marna, “Partany mirtawa ngajumili wurru yija, marlkarri jarrali. Milpuluman ngurrakarti ngajumilikarti, warlilaman parirru. Palaja munu marlkarri jarruliny, wanka wantuliny yija.”

²⁴ Jesus palinyja yana, kurrngalju yajarnikinyiyipulinyi. Ngurru-ngurru marnikinyiyarninyi marrngur-rangulu. ²⁵ Nyungulu mirtawalu pukurl yajarna. Wurru kalkurnikinyi palalu mirtawalu punja, 12 partunur-rangu. Pijirri yirru warrkirnikinyili yija, parra-parra wirtu. ²⁶ Warinyapa warinykarti maparnkarrarrangukarti yananyikinyi. Munu wanka jirnimiya. Wurru wirtu jarrinyikinyili. Palaja warnkumajirri yija, yirru wurru waninyikinyi.

²⁷⁻²⁸ Palinyju pinakarrinyi, “Jesus-ju ngalya jirnijaninyi wurrukujartiny.” Pinakarrinyakanu wurrarnarningu, “Nyinga malamarna wurrujakun palinymili. Nyinga manakanu ngalya jarrulumarna yija, wurrukumajirri wantulumarna.”

Palajun jirni. Partijirri kaniny wangka milpanyili, nyir-rinilu warlirnalulu wurru. ²⁹ Palangangarra pijirri paliny warrkinaja jupanya, miranu ngalya jarrinyi pala mirtawa, pikaly jarrinyi.

³⁰ Palangangarra palaku miranu jarrinyi Jesus. Karra marnarningu, “Warajalu nyinga marnanyi, pala purrpurn jarrinyi.” Wararr karrinyi, warinykurnu jarrinyi. Japirr marnajaninyi, “Nganurtulu wurru ngajumili nyinga marnaja?”

³¹ Karra marnayalu palinymilirrangulu, “Nganijalu palajun muwarr pirnin? Kurrngalju ngurru marnikinyiyinti. Wunyjurrurti japirr marnan, ‘Nganurtulu nyinga marnanyi.’?”

³² Panyapa-panyanyikinyijanaku, yirrkulu parrjarnikinyi.

³³ Pala mirtawa miranu waninyarningu, purrpurn yija,

wurrkumajirri. Jannganka pirnikinyi karrartajartiny, milpanya Jesuskarti. Murtingi juripi-juripi jarrinyili walangkarr palinyja jinanga, wurrarnili yija muwarr jurtu. ³⁴ Ngalypalu wurrarnala Jesus-ju, “Yijalmarta jirni-jin ngalypaku. Palajunjalu kuwarri ngalypa waninyan. Yankuluman wirntimajirri, ngalypa wantuluman. Nyungujajakun. Munu yarranakanu pala wurrku mankuluman.”

³⁵ Mirtawanga muwarr pinajanga, jinta milpanyiyi nyarraja Jairus-milija mayaja. Jairus-ja wurrarniyili, “Partany mirtawa nyuntumili marlkarri. Pala miranu jinakata yakala. Munu yirrnginaku.” ³⁶ Jesus-ju pinakarrinyi-janinyi muwarrja. Jairus-ja wurrarnili, “Wirntiwayi, munu ngarlu kurly jarruluman. Yirkkulu yijalmarta jilipijin.” ³⁷ Kurrngalju yajarnikinyiyipulinyi Jairus-pa Jesus. Wurrarnajanaku Jesus-ju, “Wantayi.” Palaja Jesus-ju manajaninyi palinymilija kujarrapa warajakun, Peter-pa James-pa marrka James-mili, John. Jana yanayi Jesus-pa Jairus pukun ngurrakarti Jairus-milikarti.

³⁸ Yanayi mayanga milyanga, wararr karrinyiyi. Palanga mayanga yirrirniyaninyi kurrngal. Ngangkurlji pirnikinyi-yarninyi partanyku mirtawaku. ³⁹ Ngalypanyakanu Jesus-ju wurrarnajanaku, “Munu ngangkurl jilkulunyurru. Pala partany mirtawa kupalya jarrinyijakun. Munu marlkarri paliny.” ⁴⁰ Nyurni marnayi. Munu yijalmarta jirnimiyili muwarrja palinymilingi. Palaja palinyju wurrarnajanaku, “Jalakarti yarrayi.”

Palaja palarrangungujakun wurrarnajanaku, pipi japartungu partanymilingipa Peter-ngapa James-ngapa John-ja, “Yankuluminyalu partanykarti.” Palakarti kutukarti partanykarti yanayalu. ⁴¹ Parirr warlirni Jesus-ju, wurrarnili, “Partanykayi, wararr karra!” ⁴² Palangangarra Jesus-milija muwarrja pirlurr palinymili kulpanyalu. Partany wararr karrinyi, marnti yana jinalu, jurrkarna kujarrapa warajamarta. (Kurrimarta paliny, partunurrangu 12-jartiny.) Yirrinajalu wurlka jarrinyiyi, wurrarnikinyiyarningu, “Yuu, purlpilu nyungukapali munu yirrirniminyi. Marlkarrija wanka jirni.” ⁴³ Minyirru wurrarnapulaku, pipi japartungu pala partanymilingi, “Munu wurralkulunyumpulujanaku wankanyu jirniirni nyungu partany ngajulu.” Palaja wurrarnapulaku, “Partany mayi yungkulunyumpulu.”

6

*PALINYMILIRRANGU 12 NGAKARNAJANINYI JESUS-JU
WARINYARRANGUKARTI TAWUNARRANGUKARTI (6:6b-13)*

¹ Palaja Jesus yana warrarnkarti palinymilikarti, palinymilirrangu marrngurrangu yajarniyi.

⁶⁻¹¹ Jesus yananyikinyi tawunarrangukarti, miranu jirnikinyijaninyi Ngarrkamilaku muwarrku. Palaja palinymilirrangu kayi marnajaninyi, wurrarnajanaku, “Marrngurrangukarti Ngakalamarnanyurrinyi, Ngarrka wurralkulunyurrujanaku. Nyungu muwarr wurrarnarninyurruku ngajulu. Kuwarrija jurtu ngakaliyijaninyi mirurrurrangu marrngurranguja, nyurralu. Yankulunyurru, munu warnkupa mayi kangkulunyurru. Wirrikulunyurrarningu jujika, warajajakun wurru kangkulunyurru, jinta wurrukarra yakalkulunyurru. Yijapa warinyjarrangu tawunja marrngulu wurralkulunyurruku, ‘Kurtaliyi, jampa nganarnanga wantulunyurru.’ Palinymilingi ngurranga palangangarra wantulunyurru palanga tawunja. Yijapa warinyjarrangu tawunja milpulunyurru, panypalapiyinyuraku, munu janalu japirr malapiyinyurrinyi janamilingi tawunja waninyaku, munu pinakarrulupiyi Ngarrkamili muwarr. Palajunja, munu wantulunyurru palanga tawunja. Kurlurlu jujikaja purany pilkulunyurru. Palajun jinajalu jurti jilkulunyurrujaninyi Ngarrka kuli jarrulinyjanaku, panypanyaja palinymilingi muwarrja. Palaja yakalkulunyurru pala tawun. ¹² Yuu, jipi. Kujarrapa kujarra, palajun yankulunyurru.”

Palaja yanayi. Yananyikinyiyi wurrarnikinyiyijanaku marrngurrangu, “Panypanyikinyinyurrulu Ngarrkanga. Yakalaya kurlujartiny jirnikinyinyurru, Ngarrkanga yijal-marta jiliyili!” ¹³ Kurrngal mirurru jurtu ngakarnikinyiyijaninyi, kurrngalja wurrkujartinyja wirrirniyijanaku mirri-jin, japirr marnikinyiyi Ngarrka, “Ngalya jilaman nyungu marrngu.” Palaja wurrkujartiny ngalya jarrinyi. Ngalya jirnijaninyi Ngarrkalu.

JESUS-JU MAYI JIRNIJANAKU 5,000-KU (6:30-44)

³⁰ Yarti Jesus-milirrangu ngakanajarrangu kulpanyiyi palinykarti. Wurrarniyili marrngu ngalya jirnikinyiyijaninyi, mirurru jurtu ngakarnikinyiyijaninyi, marrngu miranu jirnikinyiyijaninyi Ngarrkaku, palajun, Jesus-milija muwarrja. ³¹ Palanga Jesus-karti milpanyikinyiyi marrngurrangu kurrngal yiji. Ngurrku marnikinyiyi ngunnarrijirrilu, munu-munu jirnikinyiyijaninyi ngananyaku Jesus-jupa palinymilirrangu. Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku palinymilirrangu, “Yankuluminyi nganyjurrjakun marrngumajirrikarti warrarnkarti. Jampalu mimalaminyarningu.” ³² Tingkingi karntinyiyi, marrngumajir-

rikarti yanayi. ³³ Kurrngalju parrjarnikinyiyijaninyi, janaku miranu, miranupa wanyjarnikartiku yananyi Jesus. Mirti wirliki jarrinyiyi milyanga yintanganga ngunarrikarti jinangu, kaninyipirti mimarnikinyiyalu.

³⁴ Jesus-ju katukanajalu yirrirnijaninyi kurrngal mimarnikinyiyalu kaninyipirti. Parrjanakanu ngarlu kurlu jarrinyajanaku. Wurrarnarngu palinyju, “Marrngu nyungurrangu kurluny-kurlunyja waninyayi yija, nyampalimajirri. Jana paparlja waninyayi, ngapikapali, kukurnjarirangu tuku jinakatamajirri.” Punjalu miranu jirnikinyijaninyi Ngarrkaku.

³⁵ Ruka-ruka jarrinyi. Yirrkulu pinakarrinyikinyiyalu muwarrjaku. Palinymilirrangulu wurrarniyili, “Ruka-ruka jarrinyi. Town-arrangu kaja. ³⁶ Marrngurrangu nyungurrangu ngakalamanjaninyi tawunarrangukarti, mayi mankulupiyarninga.” ³⁷ Puntaju Jesus-ju karra marnajanaku, “Yuwayijaninyi mayi nyurralu.” Palinymilirrangulu karra marnayalu, “Mayi munu yinganyakayirnijaninyi nganarnalu! Kurrngalku palamarranguku martumpirri mananyaku warnkulu wirtulujakun. Puru warnku wupartujartinyjakun nganyjurru.” ³⁸ Puntaju muwarr pirnijanaku, “Wunyjurumal martumpirri kalkurnanyurru? Parrjaliyi.” Yirrinakanu wurrarniyili, “Parirr warajakarti martumpirri wupartujirri janpamalujirri.”

³⁹ Wurrarnajanaku, “Marrngurrangungu wurraliyijanaku kajanaku.” Wurrarniyijanaku warrulymarramarranga kajanaku kunmurrangupa kunmurrangu. ⁴⁰ Kajarniyi palinymilija muwarrja, nyungungu 50-rrangu kunmu waninyikinyiyi, palanga 100-arrangu kunmu waninyikinyiyi. Jinta wiyirr waninyikinyiyi palajun, kunmurrangungu ngunarrijirri waninyikinyiyi.

⁴¹ Jesus-ju manajanaku martumpirri, kankakurnu parjarna, Ngarrkanga wurrarnili, “Nyuntulungarra mayi nyungu yinyannganinyi. Yarranijayi! Wanka jinannganinyi! Nyuntu ngalypakata!”

Palajun wurranakanu, martumpirrirrangungu ngartarna kutapa kuta, yinyajaninyi palinymilirrangungu, wurrarnajanaku, “Nyungurrangu yungkulunyurrujaninyi.” Palajunmarta jirni janpamalujirri pukurl. ⁴²⁻⁴⁴ Nganayi kurrngalju. Piririmartalu 5,000-ju nganayi pala mayi. Wiyirru marlkaku nganayi. Palaja palinymilirrangulu mujurrangu manayijaninyi, pitirrangungu wirrirniyi, winya jirniyijaninyi 12 pitirrangungu wirturrangu.

JESUS NGAPANGA KANKARNI JINANGU MARNTI YANA (6:45-52)

⁴⁵ Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku palinymilirrangu, “Tingkingi karntulunyurru, yankulunyurru ngunarrikarti, ngapikarti, Bethsaida-karti. Yarti milpulumarnanyurruku.” Tingkingi yanayi walangkarr. Palaja Jesus-ju jinta wiyirr ngakarnajaninyi ngurrakarti janamilikarti.

⁴⁶ Palaja Jesus karntinyi warnkungu kanka, Ngar-rkaku muwarr pinaku. ⁴⁷ Warrukarti jarrinyi. Kujurl waninyikinyi palanga. Palinymilirrangu tingkingi partijirri kaniny ngapanga, kurlungu waninyikinyiyi. Wangal wirtu purpanyikinyijanaku. ⁴⁸ Yirrkulu tingki yananyaku partarl jirnikinyiyi, partarl mungkajartinyju marntiku jirnikinyiyi wangaljamarra wirtungumarra.

Jesus-ju kajamartangulu yirrirnijaninyi. Karrpuma-jirringi milpanyajanaku. Jinangu kankarni ngapanga yananyikinyi. Wangka jarrinya kawarnikinyijanaku. ⁴⁹ Palinymilirrangu yirrirniyi paliny, ngapanga kankarni nyirrirnilu yajarnikinyijaninyi. Kakurnikinyiyi, wur-rarnikinyiyi mirurrukapali milpanyikinyi. Wirnti kar-rinyikinyiyalu, kamarnayi yija karrartajartiny.

⁵⁰ Jesus-ju wurrarnajanaku, “Wirntiwayi. Ngajurla mil-panyarni. Kinti jarrayi, ngalya wantayi.” ⁵¹ Jananga tingkingi karntinyijanaku. Palajangarra wangal jupa-nya. Palinymilirrangu ngurnjul jarrinyiyalu. Wur-rarnikinyiyarningu, “Yuu, parrjaliyi! Ngapanga kankarni yananyikinyi jinangu. Jampa milpanya paliny, palangan-garra wangal jupanya.” ⁵² Munu kurkpirli jarrimiyi. Purlpi yirrirniyi Jesus-ju mayi yinyajaninyi 5,000 pirir-rimartanga, wupartu janpamalupa martumpirri. Munu mirkanga kalkurnumiyi. Yirrkku wurrarnikinyiyarningu, “Pururla pala marrngu nganyjurrukapali.”

*WURRKUJARTINYARRANGU NGALYPA JIRNIKINYI-
JANINYI JESUS-JU GENEZARETH-JA (6:53-56)*

⁵³ Palaja milpanyiyi palanga warrarnja, Genezareth-ja. Ngarti-ngartingi yintanga tingki kunymarnayi mirrily-ilu. ⁵⁴ Jesus katukarna tingkija, palarrangulu ngurrarar-rangulu yirrirniyi, palangangarra palinyku miranu jar-rinyiyalu. ⁵⁵ Mirti jarrinyiyi ngunarrijirringi palanga war-rarnja, wurrarnikinyiyijanaku, “Jesus milpanya!” Palaja palinykarti wurrkujartiny kanganyikinyiyijaninyi ngur-rinyja. ⁵⁶ Palajunngarra jirnikinyiyi tawunjarrangu tawun-jarrangu ngurrarrangu ngurranga. Wurrkujartiny kan-ganyikinyiyijaninyi palinykarti.

Town-jarrangu partijirri kaniny parlkarranga jintalu mayipa nganin-nganin warnkuku yinganyikinyiyi. Palanga

parlkarranga wurrkujartiny wirrirkinyiyijaniny ngurrinyja jungkanga, Jesus-ja wurrarnikinyiyili, “Wurrkujartin-yarrangu nyungurrangu karrinyaya wurruku nyinga manaku nyuntumilaku. Wurrupa warlilipiyangu, ngalyapa jar-rulupiyi.” Yija warlinajarrangu ngalyapa jarrinyiyi wiyirr.

7

MIRTAWAKU WARINYJAKU WARRARNJAKU NGALYPA JINALU JESUS-JU (7:24-30)

²⁴ Palaja Jesus-ju yakarna palinymili warrarn. Yalinyjikurnu yana, warinykarti ngajarrimilikarti warrarnkarti, yinikarti Syro-Phoenicia-karti yana. Wangka waninyikinyi tawunmartaji, yini pala Tyre. Mayanga kaninykurti ngalpanya kujurlmarta waninyaku. Karra marnarningu, “Munumpa ngajuku ngurrararrangu. Kakuluminyiyi.” Munu. Partarl karrkarnajanaku.

²⁵⁻²⁶ Jampa pinakarrinyi Jesus mirtawalu ngurraralu. Wariny paliny mirtawa, munu Jew, Syro-Phoenicia-ja war-rarnja. Partany mirtawajartiny pala mirtawa. Mirurrulu jakurlirnikinya palinymili partany. Pala mirtawalu ngur-ranga palinymilingi partany yakarna, milpanya Jesus-karti, murtingi jurlpi-jurlpi jarrinyili walangkarr, ngarlu japirr marnikinya, “Wupartuja partanyja ngajumilija mirurru jurtu ngakalamanpili.”

²⁷ Jesus-ju puntaju ngalypalu karra marnalu, “Partanykar-rangulukurra mayi ngalkulupiyi marlkaku, palaja mayi yungkulunyurrujaninyi wupartupani yukurru. Munu miranaku mayi partanykarranguja yinganya parnpinaku wupartupani yukurrurangukarti.” Palalu muwarrju wur-rarnili Jesus-ju, “Marrngurrangu Jew-arrangukurra ngalyapa jilamarnajaninyi ngajulu, munu kuwarri ngalyapa jilamar-najaninyi marrngurrangu warinyarranguja warrarnarran-guja. Yartiku.” ²⁸ Mirtawalu puntaju karra marnalu, “Yuu, nyampalikayi! Yijarla pala muwarr. Partanykarran-gulu mayi ngalkulupiyi, palaja wupartupanilu yukurrulu ngalkulupiyi. Yija partanykarrangulu ngananyayi mayi, wupartupanilu yukurrulu pungkanyaja partanykarranguja parirrja muju-muju ngananyayi.”

²⁹ Jesus-ju karra marnalu, “Ngalyapa muwarr pirnin! Palaku muwarrku partany nyuntumili ngalyapa jilamarna. Yankuluman. Purlpi mirurrulu yakarnanga partany.” ³⁰ Palinyja muwarrja yana pala mirtawa, ngurrakarti yana, partany yirrirni. Ngurrinyja kupalya jarrinyi ngalyapa. Mirurru purlpi yanalu palinyja.

PIRIRRI KURLKA TARLKARRA MANA, JESUS-JU JIRNI (7:31-37)

³¹ Palaja Jesus yarranakanu yalinyjikurnu yana, ngapikarti, Jayitun-karti. Kakarrakurnu, kurilakurnu, warrarnkarti 10 Town-arrangukarti yana, palaja kulpanya Yintakarti Galilee-karti.

³² Pirirri kurlka ngawu kanyayili, jalin manyurla paliny, partarl-partarl muwarr pirnikinyi. Jesus-ja wurrarniyili, “Parirruju warlilaman palama pirirri, ngalya jinaku.”

³³ Jesus-ju jalakarti kanya yirrinangamarra. Parir-rjirri wirrinili pirirringi kurlkangajirri. Palaja janga pirnarningu parirruja, pirirringi jalinja wirrinli. ³⁴ Palaja kanka parrjarna Jesus-ju, nganyjurnu wirtu yija. Palaja pirirringi wurrarnili, “Kurlkajirri tarlkarra malapulu.”

³⁵ Palinymilija muwarrja palangangarra kurlkajirri pirirri tarlkarra marnapulu, jalin pukurl ngalya jarrinyi. Palaja muwarr pirni ngalya pala pirirri.

³⁶ Jesus-ju ngurraranga wurrarnajanaku, “Munu wariny-jarrangu wurralkulunyurrujanaku ngajulu ngalya jirnirni kurlkapa jalin pala pirirri.” Jesus-milingi muwarrja pany-panyiyili. Yirrkulu wurrarnikinyijanaku wiyirruja marrngurrangu, Jesus-ju palajun jirni palaku pirirriku.

³⁷ Wiyirruju pinakarrinyiyi, yija wurlka jarrinyikinyiyalu, ngurnjul-ngurnjul jarrinyiyalu. Muwarr pirnikinyiyi-janaku marrngurranguku, “Yijalu yinku jirnikinyi Jesus-ju. Jinta muwarrmajirruja muwarrkata jarrinyiyi, jinta kurlka ngawuja pinakarrinyakata jarrinyiyi. Palarrangu pukun ngalya jirnikinyijaninyi. Munu ngurnjul palinyku.”

8

JESUS-JU MAYI JIRNIJANAKU 4,000-KU (8:1-10)

¹ Warajanga karrpungu yarrana kunmu jarrinyiyi kurrngal pirranga. Pinakarrinyikinyiyalu Jesus-ku. Palaja mayi munu jarrinyijanaku. Jesus-ju kayi marnajaninyi palinymilirrangungu, wurrarnajanaku,

² “Marrngurrangu nyungurrangu punja waninyikinyijiyi ngajungu, karrpurranguku kujarrapa warajanga. Kuwarri mayi munu jarrinyijanaku. Ngarlu paju karrinyarnijanaku. ³ Munu janparr ngakalamarnajaninyi ngajulu warrarnkartirrangungu janamilikarti. Yananyakanu janparrjartinyi pungkulupiyi. Kajamartaja milpanyiyi jana.” ⁴ Palinymilirrangungu karra marnayalu, “Nyungu marrngumajirru warrarn. Nganurtulu nyungungu kanyjinakanu mayi mankulinyijanaku palarrangungu wiyirruku? Kurrngal yija-yiji jana.” ⁵ Jesus-ju

japirr marnajaninyi, “Wunyjurrumal martumpirri kalkurnanyurru?” Puntaju karra marnayalu, “7 wuparturrangu martumpirri.”⁶⁻⁷ Kujarrapa warajamarta wupartupani janpamalu pukun kalkurnayi. Jesus-ju wurrarnajanaku, “Wurraliyijanaku jungkanga kajalapiyi.” Palaja martumpirrirrangu mana, janpamalupirrayi pukun, Ngarrkanga wurrarnala, “Nyuntulungarra nyungu mayi yinyannganinyi. Yarranijayi! Wanka jinannganinyi! Nyuntu ngalypakata!” Palaja ngartarna martumpirrirrangu kutapa kuta, yinyajanaku palinymilirrangungu, janpamalu pukun yinyajanaku, wurrarnajanaku, “Nyungurrangu mayipa kuwiyi yungkulunyurrujaninyi.” Palajun jirniyi.⁸⁻⁹ Palanga kurrngalju yija nganayi, 4,000-ju marlkaku nganayi pirirrimartalu. Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku, “Yuu, jipi yankulunyurru nyurramili warrarnkartirrangungu.” Palaja Jesus-milirrangulu muju manayi, 7 wirtu pitirrangungu mujurrangu winya jirniyijaninyi.¹⁰ Palaja Jesus tingkingi karntinyi, palinymilirrangungu pukun, yanayi palakarti warrarnkarti, ngapikarti, Talamanajakarti.

PIRIRRI PAMPURU NGALYPA JIRNI JESUS-JU (8:22-26)

²² Jesus palakarti tawunkarti yana, ngapikarti, Bethsaida-karti. Pirirri wirningi kanyayili jintalu, pampuru yiji paliny, munu yirrirnaka. Ngarlu japirr marnayi Jesus, “Nyinga malaman paliny, ngalya jinaku.”²³ Jesus-ju parirrja kanya pampuru jalakarti tawunja. Janga pirnarningu parirrja, warlirni janga, pirirringi paningi wirrirni, japirr marna, “Yirrirnan?”²⁴ Pirirrilu parrjarn-parrjarna, wurrarnili, “Marrngurrangu rangkarr yirrirnarnijaninyi. Mungkarrangukapali jana wurrarnarnajaninyi. Panilu mitu marnanyi. Munu mungkarrangu waninyakayi. Marnti yana-yananyikinyiyi.”²⁵ Yarrana Jesus-ju parirrijirri wirrirnipulinyi pirirringi paningi. Pirirrilu tukulu parrjarnikinyi, ngalypalu yirrirni.²⁶ Jesus-ju ngakarna ngurrakarti palinymilikarti. Wurrarnili, “Munu palakarti tawunkarti yankuluman, munu wurralamanjanaku palajun jirnirningu.”

9

KUJARRAPA WARAJALU YIRIRIRNIYI JESUS PIRRPANA YIJA. MUJUNGUNGULU MUWARR PIRNIJANAKU NGARRKALU (9:2-10)

² Kujarrapa waraja karrpurranguja Jesus-ju manajaninyi Peter-pa James-pa John, kanyajaninyi warnkukarti wirtukarti. Karntinyiyi pala warnkungu kankajirri. Janajakun yanayi, palarrangu. Palanga janalu kujarrapa

warajalu yirrirnikinyiyi Jesus pirrparnikinyi. ³ Wurru palinyмили mirta-mirta jarrinyi, pirrpa jarrinyalu. Yijalu marrngulu munu mirta-mirta yiji jinaka palakapali. ⁴ Palaja palarrangulu kujarrapa warajalu pirirrilu yirrirniyipulinyi yatiljirri, Ngarrkamili muwarr pinakatajirri purlpijajirri pulany, yini wariny Yilayija, wariny Moses. Palajirripa Jesus kurrngarnikinyiyi.

⁵ Peter-lu purrpilu muwarr pirnalu Jesus-ku, “Miranu jinakatakayi, nganarna nyungungungarra waninyayirni. Pala ngalya. Pamarr yarni malapiyirninnyurraku, wariny nyuntuku, wariny Moses-ku, wariny Yilayijaku.”

⁶ Palinypa James-pa John wirnti waninyikinyiyi, munumpa waninyikinyiyi yinkuku muwarrku. ⁷ Palanga mujungu milpanya yamarnajaninyi. Ngarrkalu mujungungulu wurrarnajanaku, “Nyungu Jesus ngajumili partany walja, ngarlungu ngajungu paliny. Pinakarrayalu palinyku.” ⁸ Janyinju parrjarn-parrjarniyi, munu yirrirnimiyipulinyi yatiljirri purlpijajirri. Jesus-jakun yirrirniyi.

⁹ Katukana kawarnikinyiyi, Jesus-ju minyirru wurrarnajanaku, “Jipi yirrirninnyinnyurru, ngaju pirrpanga waninyikinyirni, yirrirninnyurpulinyi Moses-pa Elijah, wurrarnanyurruku Ngarrkalu mujungungulu. Munu wurralkulunyurrujanaku jintanga. Yarti, marlkarri jarrinyakanu, ngaju wanka turlpulumarna. Palaja wurralkulunyurrujanaku.” ¹⁰ Palinyja muwarrja munu muwarr pirnimiyijanaku jintaku. Palarrangulujakun kukujarrilu kurrngarnikinyiyarningu. “Nganijalu wurrarnanganyurruku pala muwarr, 'Marlkarri jarrinyakanu, ngaju wanka turlpulumarna'?” Ngunjurnikinyiya.

PARTANY MIRURRULU KANGANYAJA NGALYPA JIRNI JESUS-JU (9:14-29)

¹⁴ Kulpanyakanu milpanyiyijanaku jintakarti Jesus-milrrangukarti. Yirrirniyijaninyi kurrngalja partijirri kaniny. Palanga Jew-arrangumilalu miranu jinakatalu kujarrapa warajalu jalypa pirnikinyiyijaninyi Jesus-milrrangu.

¹⁵ Kurrngalju yirrinakanu wangka yirrirniyi Jesus, wurlka jarrinyiyi, palinykarti purrpi mirti jarrinyiyalu. “Yarranijayi! Milpanyan!” ¹⁶ Jesus-ju japirr marnajaninyi palinymilrrangu, “Nganijalu jalypa pirninyurrujaninyi?” ¹⁷ Warajalu pirirrilu karra marnalu, “Miranu jinakatakayi, ngajumili partany kalkurnu mirurrulu, munu muwarr pirnaka. ¹⁸ Mirurrulu warlirni, jungkanga parnpirni. Jawaja janga purlpurlpukarra marnala, rirra pajirnarinyi,

kawu kararr yija jarrinyi. Palajalu kanyarnangu nyuntuku, ngalya jilaman nyuntulu. Nyuntumilirrangu japirr marnarnajaninyi mirurru jurtu ngakanaku palinyja. Munu. Partarl jurtu ngakarniyi.”

¹⁹ Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku palinymilirrangu, “Nyurralu yija munu yijalmarta jirnimananyurrulu Ngarrkanga. Wunyjurrurti? Yirruku mitu yakanakatarrangu nyurra! Wunyjurrumal wantulumarnanyurraku? Punjalu miranu jilkulumarnanyurrinyi? Palaja yijalmarta jilkulunyurrulu Ngarrkanga? Ngajukarti partany kangkulupijinyurru.”

²⁰ Kanyayili. Jampa Jesus yirrinajalu mirurrulu warlirni pala partany, jinarn-jinarn pinakata jirni. Palanga jungkanga pungkanya partany, warli-warli kanganyikinyi warinykurnu warinykurnu, janga jawaja warrkirnikinyili. ²¹ Jesus-ju japirr marna japartumurniny partanymili, “Nyanga palajun jarrinyi? Karra marnalu, “Partanyja. ²² Marlumal mirurrulu parnpirnikinyi wikangapa ngapanga, marlkarri jinaku yakurr marnikinyi. Paju karrulumannganaku. Yijapa ngalya jilaman.”

²³ Jesus-ju puntaju karra marnalu, “Yuu, palinyku ngalya jinaku miranu ngaju. Nganijalu palalu muwarrju karra marnajin, ‘Yijapa ngalya jilaman?’ Ngarrkanga yijalmarta jilamanpalu nyuntulu. Palaja japirr malaman nganikupa Ngarrka, palakungarra miranu yiji paliny, wunyjurru jinaku. Munu ngurnjul Ngarrkaku.”

²⁴ Palangangarra japartumurninyju kamarnalu marrjalu, “Yijalmarta jirnirnila Ngarrkanga. Miranu jiliminyinpa yinkuku yijalmarta jinaku!”

²⁵ Jesus-ju yirrirnijaninyi kurrngal kunmu jarrinyikinyi. Palajalu wurrarnili minyirru mirurrungu, “Nyuntu mirurru kurlukata, nyungu partany kurka ngawu jirnin, muwarrku jama jirnin. Yakala. Jalakarti yarra. Munu yarrana paliny kangkuluman.”

²⁶ Mirurrulu kamarna, partany jinarn-jinarn pinakata jirnikinyi, kurru yiji. Palaja yakarna, yana ngarramarnti. Pala partany kutukapali. Kurrngalju wurrarnikinyiya, “Marlkarri yija paliny.” ²⁷ Parirra Jesus-ju kanka marna. Palaja wararr karrinyi partany. Ngalya paliny.

²⁸ Jesus mayanga ngalpanyaja palinymilirrangu japirr marnayi, “Nganijalu pala mirurru munu jurtu ngakarnamiyirni nganarnalu? Partarl ngakarniyirni.” ²⁹ Jesus-ju puntaju karra marnajanaku, “Ngarrkaku muwarr pinajalajakun jurtu ngakalkulunyurru mirurru palakapalingarra.”

JESUS-JU WURRARNAJANAKU JINTALU PALINY MAR-LKARRI JILUPIYI (9:30-32)

³⁰⁻³¹ Jesus-jupa palinymilirrangu gu yakarniyi pala, war-rarnja Galilee-ngi yananyikinyiyi. Paliny karrinyijanaku ngurrararrangu kakunaku palinyku. Palinyju palinymilir-ranguku miranu jinaku karrinyikinya palinyku, jintalu marlkarri wirlalapiyi. Muwarr pirnikinyijanaku, “Ngajuku miranu nyurra, marrngurrangukarti ngakar-ninyijanaku Ngarrkalu. Jintalu wurrarnikinyiyi ngaju munu ngakar-naminyi Ngarrkalu. Marlkarri wirlanaku karrinyijiya. Yijalu warliliminyiyi, warinyarrangukarti marrngurrangukarti kangkuluminyiyi. Palarrangu gu warinyarrangu gu marlkarri yiji wirlalaminyiyi. Palaja, warrukartija kujaraja, yija yarranakanu wanka jarrulumarna.” Palajun palinymilirrangu gu wurrarnajanaku Jesus-ju.

³² Palakupa muwarrku munumpa yija waninyikinyiyalu palinymilirrangu. Malyparr japirr manaku karrinyikinyiyalu puntajuku, kurntany jarrinyikinyiyi.

WUNYJURRU WIRTUKU JARRINYAKU (9:33-37)

³³ Yanayi pala tawunkarti, Capernaum-karti. Mayanga ngalpanyaja palinymilirrangu japirr marnajaninyi Jesus-ju, “Milpanya kawarnikinyinyi nganjalu jalypa pirnikinyinyurrarninyi?” ³⁴ Jama waninyikinyiyalu. Munu puntaju muwarr pirnimiyalu. Yananyakinyiyi jalypa pirnikinyiyarninyi, palajunju wurrarnayarningu, “Nganurtu nganyjurrungu nyampali wantulinyanganyjurruku?”

³⁵ Kajanakanu Jesus, palinykarti kayi marnajaninyi. Wurrarnajanaku, “Yijapa nyampaliku karrinyanpa, wupartu jilamanparninyi nyuntulu, nyirrirni jilamanparninyi, ngalya jilkulumanjanaku wiyirruku.” ³⁶ Palaja partany kayi marna, wirni manakanu walangkarr jananga wararr jirni. Yampu manakanu wurrarnajanaku, ³⁷ “Yijapa ngalya jilamanpalu nyungukapaliku partanyku, ngajuku pikaly jinaku. Palangarra ngalya jirninpalu partanyku, ngajuku pukun palangarra nyarra ngalya jirnijin. Ngarrkalu ngakar-nanyi ngaju. Palajalu ngalya jilipijinpa ngajuku, pikaly jiliminyin, pikaly jilaman Ngarrka pukun.”

MARRNGURRANGUJA JURTU NGAKARNIKINYIJANINYI MIRURRU WARINYJU (9:38-41)

³⁸ John-ju wurrarnili Jesus-ja, “Miranu jinakatakayi, pirirri yirrirniyirni, nyuntungu yiningi mirurru jurtu ngakar-nikinyijaninyi marrngurranguja. Marrngu pala munu nganyjurrampilwayi. Palaja wurrarniyirnilili munu palajun jinaku.” ³⁹ Jesus-ju puntaju karra marnalu, “Munu

kunta jilinyurrulu. Yija palarrangulu ngalya wirtu jinajalu yinilu ngajumilalu, marntungu warinyja munu kurlu jintanga wurralkulupiyijanaku ngaju. ⁴⁰ Munu yukuny pinakatarrangu nganyjurruku, purntu manakatarangu jana. ⁴¹ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, warinyarrangulu nyurraku miranu jarrinyajalu, ngajumili nyurra, palajalupa wupartu ngalya jilkulupiyinyurruku, yijalu puntaju ngalya jilkulinyjanaku Ngarrkalu.”

10

PARTANYKARRANGU

KANGANYIKINYIYIJANINYI

JESUSKARTI (10:13-16)

¹³ Pipilurrangupa japarturrangulu kanganyikinyiyijaninyi janamilirrangu partanykarrangu Jesus-karti, japirr marnikinyiyi, “Miranu jinakatakayi, japirr malaman Ngarrka ngalya jinaku nganarnamilaku partanykarranguku.” Jesus-milalu marrngurrangulu warnta marnayijaninyi pipipa japartu. ¹⁴ Yirrinakanu ngarlu kurlu jarrinyi Jesus, wurrarnajanaku, “Karrinyarni partanykarranguku ngajukarti milpanyaku. Munu ngampa pinaku nyurralu. Pikalyju Ngarrkanga yijalmarta jirniyalu, pinakarrinyiyalu muwarrja palinymilingi janalu. ¹⁵ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, nyurralu wiyirrju jilkulunyurru janalukapali, yijalmarta jilkulunyurrulu Ngarrkanga janalukapali. Munu palajunjalu, munu Ngarrkamili jarrulunyurru.” ¹⁶ Palaja warajapa waraja partanykarrangu palarrangu kartingi jirni, yampu marna, partanyja jurnturtungu kankarni parirr wirrini, japirr marna Ngarrka, “Partanyku nyunguku ngalya jilamanpalu.” Palajunju Ngarrka japirr marnikinyijanaku.

PIRIRRI WURRUKARRAJARTINY WIRTUJARTINY YIJA (10:17-31)

¹⁷ Palaja jampa yananyikinyi Jesus, palinykarti mirti jarrinyi pirirri, murtingi jurlpi-jurlpi jarrinyili walangkarr, wurrarnala, “Miranu jinakatakayi, ngalypakata nyuntu. Marlkarri jarrinyaja, karrinyarni Ngarrkanga wankanyu waninyaku ngarramarnti. Wunyjurru jilamarna ngajulu?”

¹⁸ Jesus-ju puntaju japirr marna, “Nganijalu palajun muwarrju wurrarnanyin, 'Ngalypakata'? Warajajakun ngalya, Ngarrkangarra. ¹⁹ Palinymilaku muwarrku miranu nyuntu. Wurrarnanganyjurruku, 'Munu marrngu marlkarri wirlanaku. Mirtawa nyuntumilijakun kalkuluman, munu warinymili mirtawa kanganyaku. Munu warinymili wurrukarra mananyaku. Munu mitulu wariny marrngu

ngukarrinaku. Munu wariny marrngu murra yinganyaku. Nyuntumili pipipa japartuku pinakarrulumanpulaku.”

²⁰ Puntaju karra marnalu, “Miranu jinakata, muwarrja Ngarrkamilingi pinakarrinyikinyirnili partanyjalu ngajulu.”

²¹ Jesus-ju parrjanakanu, ngarlungu palinyja kaniny yija-yiji nyungu pirirri. Wurrarnala, “Nyungu wariny pukun jilaman nyuntulu. Jalamu jilaman nyuntumili wurrukarrar-rangu wiyirr. Palaja wiyirr warnku yungkulumanjaniny pujunungupa janparrkatarrangungu. Palaja yajalaminyin ngajungu. Nyuntulu palajun jinaja, Ngarrkanga yija ngaly-panga wantulumanpili ngarramarnti kankajirri.”

²² Pala pirirri wurrukarrajartinya warnkujartiny, palar-rangujartiny yija wirtujartiny paliny. Palarranguku munu yakanaku karrima. Palajalu Jesus-milaku muwarrku maly-parr karrinya. Paju karrinyarningu, milya kaniny jarrinyi pala pirirri, puru yana.

²³ Jesus-ju palinymilirrangungu wurrarnajanaku, “Ngajumilirrangukayi, pinakarraya muwarrku. Wurrukarra wirturrangujartiny partarl-partarl Ngarrkamilaku jarrinyaku. Ngurnipali kujarrapa warajajakun palinymili jarrulupiyi.”

²⁴ Palinyja muwarrja palinymilirrangu parr-parr kurtarniyi. Yarrana Jesus-ju wurrarnajanaku, “Ngajumilirrangukayi, partarl-partarl yija Ngarrkamili jarrinyaku. ²⁵ Miranu nyurra pirliku ngapingi, needle-ja milyanga. Wupartu pala. Wunyjurru? Pala pirlingi ngalpuliny kaniny kamal? Munu yiji. Munu yakurry-yakurr malkuliny. Ngurnjul yija. Palajunmarta wurrukarrajartiny wirtu kurrngaljartiny partarl-partarl yakurr malkulupiyi Ngarrkamili jarrinyaku. Janakungarra ngurnjul yija-yiji. Yijapa kujarrapa warajajakun wurrukarrajartiny wirtujartiny Ngarrkamili jarrulupiyi.”

²⁶ Palaja muwarrja palinymilirrangu ngurnjurnikinyiya ngarramarnti. Wurrarnikinyiyarninyi, “Palajalu nganurturti yija Ngarrkanga wankanyu wantuliny ngarramarnti?”

²⁷ Jesus-ju minyirrju karra marnajanaku puntaju, “Yijalu marrngulu Ngarrkamilirrangungu munu wirrirkarnyungu. Ngarrkalujakun wirrirkuliny marrngu palinyja kankajirri wankanyu ngarramarnti. Yuu. Nganirti yija jinaku karrinyi Ngarrka, palajun jilkuliny palinyju. Munu ngurnjulwayi Ngarrkaku.”

²⁸ Palanga Peter-lu wurrarnili, “Pinakarrakurra, ngurrangarrangupa wurrukarra wiyirr yakarnayirnijaniny nyuntuku yajanaku nganarnalu.”

²⁹ Jesus-ju puntaju, “Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, nganutulupa ngajuku yajanaku

karrinyajalu Ngarrkamilaku muwarrku yimpinaku, yijapa maya yakalapiyijaninyi, mamajipa kangkujipa marrkapa pipipa japartupa partanykarrangupa warrarn mayijartiny yakalapiyi. Yijapa palajun jilipiyyi ngajuku pikaly jinaku. ³⁰ Wiyirruju palajun jinaja Ngarrkalu kuwarri yungkulinyjaninyi kurrngal mayarrangupa mamajipa kangkujipa marrkapa pipipa partanykarrangupa warrarnarrangu. Nyungu pukun wurrarnarnanyurruku. Jintalu yirrkulu wirlalapiyijaninyi, nyurni malapiyijaninyi, jurntingi wirrilipiyyijaninyi. Palajun jilipiyyijaninyi. Yuu. Marlkarri jarrinyaja jana, yijalu Ngarrkalu wankanyu jilkulinyjaninyi, Ngarrkanga wantulupiyi ngarrakuny. ³¹ Yija jinta wirtukapali waninyayi kuwarri, yarti, marlkarri jarrinyaja, wupartu jilkulinyjaninyi Ngarrkalu. Jinta wupartu waninyayi kuwarri, yarti, marlkarri jarrinyaja, wirtu jilkulinyjaninyi Ngarrkalu.”

YARRANA JESUS-JU WURRARNAJANAKU JINTALU PALINY MARLKARRI JILUPIYI (10:32-34)

³² Jerusalem-karti yananyikinyiyi. Jesus walangkarr yananyikinyi. Paliny milirrangungu ngurnjurnikinyiyapa ngarlu kurlu jarrinyiyi. Kurrngalju pukun nyirrirnilu yajarnikinyiyi, wirnti karrinyikinyiyi. Yarranakanu Jesus-ju kujurl kanyajaninyi jalakarti paliny milirrangungu, muwarr pirnijanaku wunyjurru paliny jilkulupiyi jintalu Jerusalem-ja. ³³ “Pinakarrayi. Jerusalem-karti yananyanyi. Miranu nyurra, Jew-arrangumilalu mangunykarrangulu wirlanaku karrinyayi ngajuku. Palanga warinyju yungkuluminyijanaku ngaju palarrangungu. Kunmu jarrulupiyi yimpinaku ngajuku. Muwarr jilipiyyi. Palaja karra malapiyyi, 'Marlkarri jinaku.' Palaja ngaju yungkuluminyiyijanaku nyampalirrangungu ngajarriku, Roman Government-ja. ³⁴ Palarrangulu ngajarri rangulu yija nyurni malaminyiyi ngaju, ngajungu janga pilipiyyi, wirlalaminyiyi wily pinapintilu, palaja marlkarri wirlalaminyiyi. Palaja, ngurraja kujarraja, wankanyu turlpulumarna.”

JAMES-PA JOHN NYAMPALI JARRINYAKU KARRINYIP-ULU (10:35-45)

³⁵ James-pa John, Zebedee-milijirri partanyjirri, milpanyapulu, Jesus-ja wurrarnapululu, “Miranu jinakatakayi, jilangalayiku waraja?” ³⁶ “Ngani jilamarnanyumpuluku?” ³⁷ “Karpungu warinyja Ngarrkalu wirrilamanta nyampali wirtu yija nyuntu. Nyuntujakun wirtu nyampali wantulumanjanaku wiyirruku ngunarrijirriku marrnguku. Palajun jarrinyaja nyampalijirri jilamanngalayinyi?”

Ngalaya nyuntungu wangka kajanaku karrinyalayingu, marrjanyukartingipa jampukartingi.”

³⁸ Puntaju marnapulaku, “Palaku japirr manajaku munu kurlkapirli jarrinyakanyumpulu. Marrjalu yija ngaju wirlalaminyi. Wunyjurru ngajukapali jarrinyaku karrinyanyumpulu? Nyumpala pukun marrjalu wirlaliyinyumpulinyili. Ngani wirntimajirri nyumpala palangamarra?” ³⁹ Puntaju marnapulalu, “Wirntimajirri waninyalayi.” Jesus-ju wurrarnapulaku, “Yuu, marrjalu yija wirlalapiyinyumpulinyi. Kurlungu yija wirrilipiyinyumpulinyi. ⁴⁰ Munu nyampalijirri jilamarnanyumpulinyi ngajulu. Munu mankulumarnapulinyi nyampali jarrinyaku, wangka ngajumartaji kajalkulinyipulu. Ngarrkalujakun pulany mankulinyipulinyi, palinyju.”

⁴¹ Jintalu palinymilirrangulu pinakarrinyajalu kuli jarrinyiyipuluku James-kupa John-ku. ⁴² Kayi marnajaninyi Jesus-ju, wurrarnajanaku, “Pinakarrayi! Ngajar-rirranguku jintangaku warrarnjarranguku miranu nyurra. Janamilalu nyampalirrangulu kurlungu kalkurnayijaninyi, maaja-maaja jarrinyayijanaku marrngurranguku janamilaku. ⁴³ Nyurralu yija munu palajunmarta jinakanyurru. Nyurranga yijapa waraja nyampali jarrinyaku karruliny, palinyju warrkamu jilkulinyjanaku marrngurranguku jintaku. ⁴⁴ Nyurranga yijapa wariny wirtu waninyaku karruliny, palinyju wupartu mujujakapali jilkulinyparninyi. ⁴⁵ Palajun waninyarni ngaju. Ngarrkalu marrngurrangukarti ngakarninyi ngaju. Munu wirtu nyampali jarrinyaku ngaju milpanyarna. Munu palajun jilamarna ngajulu. Ngaju milpanyarna marrngurrangukarti ngalyapa jinaku janaku. Marlkarri jarrulumarnajanaku wankanyu jinaku janaku. Ngajulu marlkarri jarrinyajalu wankanyu jilamarnajaninyi kurrngal marrngurrangu ngunarrijirri. Palajalu kurrngal Ngarrkanga kajalapiyi, wankanyu wantulupiyi ngarramarnti.”

PAMPURU NGALYPA JIRNI JESUS-JU (10:46-52)

⁴⁶ Jesus-pa palinymilirrangupa jinta kurrngal palanga tawunja milpanyiyi, ngapingi, Jericho-nga. Palanga wapirripirri yanayi. Palanga ngunarrikarti wangka yanayili pirirringi, yini paliny Bartimaeus, partany paliny Timaeus-mili. Pampuru paliny, munu yirrirnaka. Ruwurtumartaji kajarnikinyi, warnkukupa mayiku japirr marnikinyijaninyi marrngurrangu milyanga kanka jukurti pirnikinyiyi pipurru palinyja.

⁴⁷ Palanga marrngurrangulu wurrarnayarningu, “Palama pirirri yananyi pipurru Jesus, Nazareth-ja.” Pampurulu pinakarrinyajalu kamarnikinyi, “Jesus-kayi, King David-mili pujamukayi, paju karrulupijinkurra.” ⁴⁸ Jintalu warnta marnikinyiyi, wurrarnikinyiyalu, “Jama jarra!” Munu. Mar-ja kamarnikinyi yija, “Jesus-kayi. Paju karrulupijinkurra.”

⁴⁹ Jesus wararr karrinyi, karra marna, “Paliny kayi malayi.” Palinyja muwarrja pala pampuru kayi marnayi. “Ngarlu ngalya jarra. Kayi marnanta.” ⁵⁰ Palangangarra ngurriny ngurntingi kalkunaja parnpina wirrirni, janyin wararr karrinyi, Jesus-karti milpanyili.

⁵¹ Jesus-ju japirr marna, “Ngani jilamarnanga nyuntuku?” “Miranu jinakata, ngaju panijirri ngalya jiliminyin.” ⁵² “Yuu, jipi yankuluman. Yijalmarta jirnijin nyuntulu. Palajalu ngalya jinarnanta.” Palangangarra panijirri ngalya jarrinyipulu. Palajangarra yajarnikinyi Jesus palalu pirirrilu ruwurtungu.

11

TANGKI JARLI PIRNI JESUS-JU JERUSALEM-KARTI (11:1-11)

¹ Jerusalem-karti wangka jarrinyiyi, warnkungu wirtungu karntinyiyi, yini Mount of Olives. Warnkungu nyarranga kujarra tawunjirri, yini wariny Bethphage, wariny yini Bethany. Palanga Jesus-ju kujarra ngakarnapulinyi palinymilirranguja walangkarr yananyaku. ² Karra marnapulaku, “Palakarti tawunkarti walangkarr yankulunyumpulu. Jampa milpanyakanu, tangki yirrilkulunyumpulu, yangupala, kunymanaja palanga. Munu jarntu jirnimiya pala. Ruwupu yinji pilipulu mungkaja, tangki yakujani kangkulunyumpulu.” ³ Yijapa warinyju japirr malkulunyumpulinyi, ‘Nganijalu pala jirninyumpulu?’, karra malkulunyumpulalu, ‘Nyampalingarra nyunguku karrinyi. Palaja ngakalkuliny tangki nyungukarti.’” Palajun wurrarnapulaku Jesus-ju.

⁴ Palaja yanapulu, tawunja yangupala tangki yirrirnipulu, mayamartaji, kunymanaja jawapirtingi. Ruwupu mungkaja yinji pirnipulu. ⁵ Jintalu wararr karrinyajalu japirr marnayipulinyi, “Nganijalu pala ruwupu yinji pirninyumpulu?” ⁶ Puntaju karra marnapulu muwarrjalu Jesus-milijalu. Palaja yakarnayipulinyi.

⁷ Jesus-karti kanyapulu. Kujarrapa warajalu ngurrinyarrangu janamili tangkingi wirrirniyi. Karntinyili Jesus. ⁸ Kurrngalju janamili ngurrinyarrangu wirrirniyi walpurrakata ruwurtungu walangkarr palinyku. Jintalu

parrkarrangu wirrkarnayi ruwurtumartijingi, wirrirniyi-janinyi parrka pukurl ruwurtungu. Karrinyayi janalu wirtu nyampali jinaku Jesus-ku, pala nyampali yini marnayi King. Palajalu palajun jirniyalu.

⁹⁻¹⁰ Jesus-ju jarlingi pirnikinyi tangki, jinta jinangu yananyikinyiyi nyirrirnipa walangkarr palinymartaji. Kamarnikinyiyi, “Ngarrka ngalya yiji! Palinyja purlpija muwarrja nyungu pirirri ngakarnanganyjurruku, king jar-rinyaku nganyjurruku. Nyungu pirirri wantulinynganyjur-ruku king ngalypakata, palakapali purlpija nyampalika-pali, King David-kapali. Kalkulkulinynganyjurrinyi ngalya ngarramarnti. Ngarrka ngalypakata yija!” Palajunmarta wurrnarikinyiyi marrjalu.

¹¹ Jerusalem-ja kaninykarti ngalpanya Jesus. Palanga punja waninyikinyi maya wirtujina yija, purlpija yarni marnayi, muwarr pinaku Ngarrkaku palanga. Pala maya yini marnikinyiyi Temple. Palakarti Temple-karti Ngar-rkamilikarti yana Jesus. Ngalpanyakanu, tukulu parrjarn-parrjarnikinyi. Purlpi kara ngalpanya karrpu. Palaja Jerusalem-ja jalakarti yanayi Jesus-pa palinymilirrangu pirirrimarta, kulpanyiyi tawunkarti wupartukarti, Bethany-karti.

MUNGKAKU MAYIMAJIRRIKU JESUS-JU MUWARR PINALU MINYIRRJU (11:12-14)

¹² Marntungu Bethany-ja Jesus Jerusalem-karti yananyikinyi, janparr karrinyi. ¹³ Kaja yirrirni mungka, ngapi, olive mungka, mayikata pala. Parrka marlukata. Jesus palakarti yana, mayiku kanyjin-kanyjinaku. Jampa wangka milpanya, munu, mayimajirri, parrkajakun. ¹⁴ Muwarr pinalu palaku mungkaku, “Kuwarringulu mayimajirri wantuluman ngarramarnti. Nyuntuja munu yarrana ngalkulupiyi.” Palajun wurranaja, pinakarrinyiyi palinymilirrangu marrngurrangu.

MARRNGURRANGUPA KUWIYIRRANGU NGARRKAMIL-IJA TEMPLE-JA KANINYKARTIJA YIRTI MARNAJANINYI JESUS-JU JALAKARTI (11:15-19)

¹⁵ Jerusalem-ja milpanyiyi, Ngarrkamili Temple-karti yanayi. Temple-ja kaninykartingi waninyikinyiyi kurngal. Palanga jinta kukurnjarijartiny, jinta kurlukuku-jartiny. Jintalu warnkujartinyju mananyikinyiyijaninyi palarrangu kuwiyi, marlkarri jinakupa yinganyaku Ngar-rkaku. Janamili warnku munu yinganyakayi palarran-guku kukurnjarikupa kurlukukuku. Warinyjakun warnku-jakun, Temple-mili warnkujakun, palajakun yinganyaku. Jintalu kanganyikinyiyijanaku warnku janamili, puntaju

yinganyikinyiyijanaku Temple warnku. Mitulu wirtu warnku kanganyikinyiyijanaku, yinganyikinyiyijanaku wupartumarta Temple warnku.

Ngalpanyajalu Jesus-ju parnpirni tayipularrangu janamili ngarlu kanka, kurlukukukarramili kajanapintirrangu pukun parnpirni. Jalakarti yirtil marnajaninyi warnkuku yinganyakatarrangupa warnkuku mananyakatarrangu.¹⁶ Jinta Temple-ja yananyikinyiyi wapirripirri, wurrukarra kanganyikinyiyi. Jesus-ju kunta jirnijaninyi.¹⁷ Wiyirra wurrarnajanaku, “Mirli-mirlingi Ngarrkamilingi purlpija warinyju yarntarna nyungu muwarr: 'Ngarrkamili Maya wiyirruku ngunarrijirriku marrnguku. Nyungungu Ngarrkaku muwarr pilipiyalu.' Munu yiji! Kunta jirnikinyinyurrujaninyi yija. Nyurralungarra Ngarrkamili Maya ngulyukatamilirrangu jirninyurru.”

¹⁸ Palarrangulu Jew-arrangumilalu mangun- ykatarrangulu pinakarrinyikinyiyalu palinymilaku muwarrku. Wirnti waninyikinyiyalu palinyjamarra. Kukujarrilu wurrarnikinyiyarninyi, “Wunyjurrulu Jesus marlkarri wirlalaminyi?” Jinta wiyirr marrngurrangu karrinyikinyiyalu Jesus-ku. Palinyjalu miranu jinajalu pikaly jirnikinyijaninyi yija.

¹⁹ Jarurrukarti jarrinyaja Jesus-jupa palinymilirrangulu Jerusalem yakarnayi.

NYARRA MUNGKA MAYIMAJIRRI TIKIRL JARRINYI (11:20-25)

²⁰ Marntungu yarlipala yananyikinyiyi ruwurtungu Jerusalem-karti, nyarra mitukata mungka yirrirniyi, tikirl. Marlkarri ngarramarnti pala.²¹ Peter-lu kurlkarri marna pala muwarr Jesus-mili. Wurrarnili, “Miranu jinakatakayi, parrjala! Pala mungka mayimajirri, warinymaljanga muwarr pirnipalu minyirrju, kuwarri marlkarri yija.”

²² Jesus-ju puntaju wurrarnajanaku, “Yijalmarta jilkulunyurrulu Ngarrkanga.²³ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, yijapa nyuntulu wurralamanpili palanga warnkungu wirtungu rurrinyaku, 'Parnpilarninyi kujungurrungu!' Nyuntumilija muwarrja yijalmarta jinaja, munu mitu yakanaja, palajunngarra jarrulumangu.

²⁴ Nyungu muwarr pirnarninyurraku, jampa muwarr pirnangkulumanpalu Ngarrkaku, nganikupa japirr malaman, palaku Ngarrkanga yijalmarta jilalu. Palaja palangarra jilamanga.²⁵ Jampa muwarr pirnangkulumanpalu Ngarrkaku, kurlka jarruluman, 'Nganurtulu kurlu jirniya ngajuku?' Palaja nyuntulu kurlkarri manajalu munu kulilu yirrilamanpalu, puru

yakalaman paliny. Puntaju nyuntumilalu Japartulu Kankajirringulu munu kulilu yirrilamanta, puru yakalamanta nyuntu kurlu jinaja.”

MANGUNYKATARRANGULU JAPIRR MARNAYI JESUS, “NGANURTULU NYAMPALI JIRNINTI?” (11:27-33)

²⁷ Yarranakanu Jerusalem-ja milpanyiyi. Jesus ngalpanya kaninykurti Ngarrkamilingi Temple-ja. Milpanyiyalu palarrangu Jew-arrangumilaku mangunykataarrangu wiyirr. ²⁸ Minyirrju japirr marnayi, “Palarrangu marrngurrangu warinymaljanga Temple-ja yirtil marnanjaninyi jalakarti, nganurtulu wurrarnangu palajun jinaku? Nganurtulu nyampali jirninti nyuntu?” ²⁹ Jesus-ju puntaju karra marnajanaku, “Ngajulukurra japirr malamarnanyurrinyi muwarr. Yinku muwarr yungkuluminyinyurru. Palaja wurralamarnanyurruku nganurtulu wurrarniji palajun jinaku. ³⁰ Wurralapijinyurru, pala pirirri, John, wurrarnikinyijanaku kurlu yakalapiyi, ngapangapa jirnikinyijaninyi. Nganurtulu palajun jinaku wurrarnili John-ja? Wurrarnili Ngarrkalu? Wurrarnili warinyju marrngulu? Nyurralu wurralapijinyurru muwarr.”

³¹ Kukujarrilu wurrarnikinyiyarningu. “Wunyjurru muwarr pilaminyi? Yijapa muwarr pilinyili yakujun, 'Wurrarnili Ngarrkalu'. Puntaju palinyju karra malkulinyn-ganyjurruku, 'Palajalu nganijalu palinyja munu yijalmarta jinamanyurrulu?’ ³² Muwarr wariny wurralanyili. Muwarr pilinyili, 'Wurrarnili puru marrngulu'. Munu! Munurla palajun muwarr pirnakanyi!” Palajun kukujarrilu wurrarnikinyiyarningu. Jana waninyikinyiyi wirnti yiji marrngurrangungamarra. Marrngurrangulu wiyirrju kurlkarrri marnikinyiyi yija-yiji John ngakarnajanaku Ngarrkalu, miranu jinaku Ngarrkamilaku muwarrku. ³³ Palajalu mangunykataarrangulu wirntilu karra marnayalu, “Munumpa nganarna palaku.”

Jesus-ju puntaju wurrarnajanaku, “Munu yinku muwarr yingamijinyurru. Puntaju munu wurralamarnanyurruku nganurtulu wurrarniji jalakarti ngakanaku palarrangu marrngurrangu.”

12

PUJUNULU KAMPURTALU MIRTAWALU YINYALU WARNKU NGARRKAKU (12:41-44)

⁴¹ Warajanga karrpungu Jesus palanga mayanga wirtungu kajarnikinyi, mayanga Ngarrkamilingi, Temple-ja. Wirtu pakuji warnkupinti palanga waninyikinyi. Marrngurrangulu kanganyikinyiyalu warnku Ngarrkaku, wirrarnikinyiyi

palanga pakujingi. Jesus wangka palanga warnkupinti pakujimartaji kajarnikinyi. Warnku wirrirkinyiyi, palinyju parrjarnikinyijaninyi. Jintalu warnkujartinyju kurrngaljartinyju warnku wirtumarta wirrirniyi.

⁴² Palaja mirtawa kampurta pujunu milpanya. Palinymili pirirri puripi marlkarri jarrinyi. Kujarra wupartujirri warnkujirri wirrinalu Ngarrkaku. Kujupurru pala. Palajirri yinganyaja warnkumajirri pala mirtawa.

⁴³⁻⁴⁴ Jesus-ju wurrarnajanaku palinymilirrangungu, “Yir-rirninyurru pala pujunu mirtawa? Wupartu yiji warnkujartiny. Palinyju wiyirr wirrinalu Ngarrkaku. Kuwarri warnkumajirri waninyi mayikupa nganikupa paliny. Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, palarrangu warinyarrangu warnku kurrngaljartiny. Kurrngalja puru jinta yinyayili Ngarrkaku. Janalu wupartumarta wirrirniyili Ngarrkaku. Palalu pujunulu kampurtalu mirtawalu wirtumarta wirrinalu. Palinyju puru wiyirr yinyalu Ngarrkaku.”

14

MANGUNYKATARRANGU KARRINYIKINYIYIALU MAR-LKARRI JINAKU JESUS-KU (14:1-2)

¹ Palanga warrarnja turlparramarta jarrinyajanga Jew-arrangu ngunarrikurnujirrija kunmu jarrinyikinyiyi Jerusalem-ja. Palanga wupartu kukurnjari wirlarnikinyijianinyi, waraja maya warinyku, waraja maya warinyku, palajun. Martumpirri lalya kamparnakinyiyi raparrku jinapintimajirri. Warrukartingi warajanga, wirlarra wirtu jarrinyaja, pala kuwiyipa martumpirri lalya ngananyikinyiyi. Palajun jirnikinyiyi Ngarrkamilija muwarrja, kurlkarri marnikinyiyi puripi warrarnja Egypt-ja waninyikinyiyi, kurluny-kurlunyja waninyikinyiyi. Palaja Ngarrkalu wanka jirnijaninyi, kanyajaninyi warrarnja Egypt-ja.

Turlparra jarrinyijanaku. Kuwarrimarta Jerusalem-ja jana kunmu jarrinyikinyiyi palaku purlipijaku kurlkarri manaku. Karrpuja kujarraja nyarrarrangu wuparturrangu kukurnjarirrangungu wirlalapiyi.

Palarrangulu Jew-arrangumili mangunyatarrangulu Jesus-ku kukujarrilu warlinaku karrinyiya, marlkarriku wirlanaku. ² Wurrarnikinyiyarningu, “Wunyjurru jiliminyi? Munu warlilkunyi kurlkarri manapintingi partijirringi. Kurrngalju wurrarnayi Ngarrkalu ngakarna Jesus nganyjurruku king jarrinyaku, nganyjurrumili nyampali waninyaku ngarramarnti. Yakujun wurrarnikinyiyi marrngurrangulu. Tuku jilkunyarninyi

janangamarra, kukujarrilu jiliminyi yirrinangamarra. Kurlu jiliyinganyjurrakalu janalu.” Palajun muwarr pirnikinyiyarningu palarrangulu mangunykatarangulu.

MIRTAWALU JURNTURTUNGU JESUS-JA JURTI RNILI PARNTI JURIKATA (14:3-9)

³ Palanga tawunja Bethany-ngi Jesus milpanya, mayanga kaninykarti ngalpanya ngapimilingi, Simon Leper-milingi. Ngananyikinyiyi, milpanyajanaku mirtawa wupartujartiny parturljartiny. Winya pala, parnti jurikata, ngalypakata yija, warnkulu wirtulu yija mana pala. Mirtawalu milya kankarni ngartarnili nyarraja parturlja, parnti jurikata ngalypakata jurnturtungu Jesus-ja jurtirnili.

⁴ Jinta palanga kuli jarrinyiyi, wurrarnikinyiyarningu, “Nganijalu palajun jirni? Kurlu jirni yija. ⁵ Yingama warnkuku wirtuku pala parnti jurikata. Wirtu warnku manama. Palaja pala warnku yija yingamajaninyi pujunur-ranguku.” Palajun muwarr pirnikinyiyi. Mirtawa nyarra yijalu warnta marnayi.

⁶ Jesus-ju puntaju wurrarnajanaku, “Yakaliya paliny. Nganijalu warnta marnanyurru? Yija ngalypakata jirnija. ⁷ Nyurranga pujunurrangu wantulupiyi ngarramarnti nyungungu. Karrpurangu karpungu jana warnku yungkulunyurrujaninyipa. Munu nyurranga ngaju punja wantulumarnanyurruku. Jampa wantulumarna, palaja marlkarri jarrulumarna. ⁸ Yijalu ngalypa jirnija palinyju. Nyungu parnti jurikata ngalypakata kawungu ngajungu jurtirniji kuwarrilu palinyju ngalypa jinaku jungkaraku yartiku. ⁹ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, ngunarrijirringi ngaju wurralapiyijanaku marrngurrangungu wiyirra, wurralapiyijanaku pukurl nyungulu mirtawalu palajun jirnija. Kurlkarri malapiyi nyungu mirtawa.”

KUKUJARRI YANA JUTAJA YATILARRANGUKARTI (14:10-11)

¹⁰ Palaja waraja pirirri yana nyarrarrangukarti Jewarrangumili yatilarrangukarti. Paliny yini Judas Iscariot, Jesus-milirrangungu waraja paliny. Wurrarnajanaku yatilarrangungu, “Ngajulu kangkulumarnanyurrinyi Jesus-karti. Jurti jinaja, warlilkulunyurru.” ¹¹ Palinymili muwarr pinakarrinyaja pikaly jarrinyiyi, wurrarniyili, “Yijapa palajun jilaman, warnku yija yungkulupiyirninti.” Palaja Jutaja mimarnikinya, kurlkarri marnikinyi palinyju, “Nyanga kangkulumarnajaninyi Jesus-ku warlinaku?”

JESUS-JUPA PALINYMILIRRANGULU NGANAYI KUKURNJARIPA MARTUMPIRRI LALYPA (14:12-21)

12 Nyarra karrpu jarrinyijanaku wupartu kukurnjari wirnanaku Jew-arrangulu. Palanga karrpungu palinymilirrangulu japirr marnayi Jesus, “Wanyjarnikarti yankulupiyirni jilkulupiyirni kaninypirtilu nganyjurrulu palaku kukurnjarikupa lalypaku martumpirriku ngananyaku?”

13 Palinymilirranguja kujarra manapulinyi, wurrarnapulaku, “Yankulunyumpulu, Jerusalem-ja ngalpulunyumpulu. Pirirrilu ngapapintijartinyju purrpija kululkulunyumpulinyi. Paliny yajalkulunyumpulu.

14 Wirtungu mayanga ngalpuliny. Ngalpulunyumpulu pukun. Kaninykarti yirrilkulunyumpulu pala ngurrara. Muwarr pilkulunyumpulalu, ‘Nganarnamilalu miranu jinakatalu wurrarnangu, “Wanyjarningi ruwumu yarta jilaman, palangangarra mayi ngalkulupiyirni, pala kukurnjaripa lalya martumpirri, ngajulupa ngajumilirrangu marrngurrangulu?”’ 15 Palinyju jurti jilkulunyumpulinyi wirtukata ruwumu. Palanga jilkulunyumpulu kaninypirtilu nganyjurruku.”

16 Yanapulu. Jerusalem-ja ngalpanyapulu, palajun jarrinyipulaku Jesus-milija muwarrja yija. Palanga yarta jirnipulu kaninypirtilu.

17 Jarurrukartingi milpanyiyi Jesus-pa jinta palinymilirangu. 18 Mayi ngananyikinyiyi, wurrarnajanaku Jesus-ju, “Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, nyurraja warajalu kurntanymajirrilu muwarr kangkulinyjanaku yatilarrangukarti, warliliminyiyi. Palinyjungarra kuwarri ngananya nganyjurrungu nyungungu.” 19 Paju karinyiyi, ngarlu kurlu jarrinyiyi palinymilirrangu. Japirr marnikinyiya warajapa warajalu, “Wunyjurru? Ngajulu?”

20 Puntaju Jesus-ju karra marnajanaku, “Nyurrajangarra warajalu palajun jilkuliny, martumpirri malya jilkulupalayi palinyju, nganyjurrungu nyungungu pala. 21 Marlkarri jarrinyaku ngaju muwarrja Ngarrkamilija, ngajuku mirli-mirlingi Ngarrkamilingi yarntarniyi palajun purlpi. Palaku pirirriku palajun jinajaku kuwarrijaja palinykungarra kurluny-kurluny jarruliny yiji ngarramarnti.

JESUS-JU PALINYKU KAWUKUPA PIJIRRIKU MIRANU JIRNIJANINYI (14:22-25)

22 Mayi ngananyikinyiyi Jesus-ju mana martumpirri, Ngarrkanga wurrarnala, “Nyuntulungarra martumpirri nyungu yinyannganinyi. Yarranijayi! Wanka jinannganinyi!” Palaja ngartanakanu yinyajaninyi kutarrangu, wurrarnajanaku, “Marrayi, mayi nyungu ngalayi. Nyungulu martumpirrilu kurlkapirli

jilkulunyurrinyi kawuku ngajumilaku. Jampa jintalu kawu ngaju yija wirlalaminyi. Kuwarringulu martumpirri ngananyangkulunyurru, kurlkarri malaminyinyurru ngaju kawu, janalu wirlarninyi marlkarri.”

²³ Palaja minpinapintingi wayin mana, Ngarrkanga wur-rarnala, “Nyuntulungarra wayin nyungu yinyannganinyi. Yarranijayi! Wanka jinannganinyi!” Yinyajaninyi, warajapa warajalu minpirniyi. ²⁴ Wurrarnajanaku, “Nyungulu wayinju kurlkapirli jilkulunyurrinyi pijirriku ngajumilaku. Ngajumili pijirri warrkilkuliny ngajungu marlkarringi marrngurrangu kurrngalku. Yijalu Ngarrkalu ngakarnanyi marrngurrangu jurtuku muwarrku yinganyaku. Ngajulu marlkarri jarrinyajalu nyarra jurtu muwarr Ngarrkaja yija yakalamarnajanaku. Nyurralu wayin minpinangkulun-yurru, kurlkarri malkulunyurru pijirri ngajumili, marlkarri jarrinyarna ngaju marrnguku kurrngalku.

²⁵ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, nyungungu warrarnja munu yarranakanu wayin minpilimarna ngajulu. Yarti Ngarrkalu, ngajumilalu japartulu, ngaju wirriliminyi nyampali wiyirru. Palaja yarrana minpila-marna ngajumilirrangungu.”

JESUS-JU WURRARNAJANAKU, “NYURRALU MIRTILU YAKALAMINYINYURRU” (14:26-31)

²⁶ Palaja yinma Ngarrkaku kurntarniyi, palakarti Mount of Olives-karti yanayi. ²⁷ Yananya kawarnikinyi Jesus-ju wurrarnajanaku, “Yija-yiji ngaju yakalaminyinyurru nyurralu. Mirti-mirti jarrulunyurru jirrja.” Jesus miranu nyunguku Ngarrkamiliya Muwarrja. Palajun purlpilu yarntarna warinyju mirli-mirlingi Ngarrkamilingi, “Ngarrkalu wirlalkuliny marlkarri kukurnjarirrangumili nyampali, kukurnjarirrangungu wiyirr mirti jarrulupiyi jirrja.” Miranu Jesus, pala muwarr palinyngarra. Ngarrkalu yini marnikinyi Jesus kukurnjariku nyampali, yini marnikinyi-janinyi palinymilirrangungu warrkamun pulukurrangu kukurnjarirrangukapali. Ngarrkalu palajun muwarr pirni, palinyju marlkarri wirlalkuliny Jesus, wiyirr mirti jarrulupiyi palinymilirrangungu marrngurrangu. ²⁸ Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku, “Marlkarri jarrinyakanu ngaju, yarrana wanka jarrulumarna. Galilee-karti yija yankulumarna, ngaju walangkarr jarrulumarnanyurruku.”

²⁹ Peter-lu karra marnalu, “Jintalu yakalayintili, munu yakalamarnanta ngajulu.” ³⁰ Puntaju Jesus-ju karra marnalu, “Yija nyungu muwarr wurrarnarningu, warrukartingi nyungungungarra kujarrapa warajamalja ngaju wurralamanjanaku, mitu malamanjaninyi, 'Munumparla palinyku

ngaju.' Palajun muwarr pilamanjanaku. Palaja rooster-lu kamalkuliny kujarramal." ³¹ Puntaju Peter-lu karra marnalu, "Palangarra yija munu wurralamarnajanaku. Wirlalinyiyili, marlkarringi munu yiji yijalu palajun wurralamarnajanaku." Jintalu wiyirru Jesusmilirrangulu palajun pukun muwarr Jesus-ja wurrarniyili.

JESUS-JU MUWARR PIRNIKINYALU NGARRKAKU (14:32-42)

³² Milpanyiyi palakarti, ngapikarti, Gethsememane-karti. Palinyilirrangungu wurrarnajanaku, "Kajalkulunyurru nyungungu. Ngarrkaku muwarr pilamarnalu." ³³ Palinyju kanyajaninyi Peter-pa James-pa John, yanayi walangkarr wangkangarra. Jesus ngarlu kurluny-kurluny yija jar-rinyi. ³⁴ Palaja wurrarnajanaku, "Ngarlu wurmanyarni ngarramarnti ngaju. Paju karrinyaja yijapa marlkarri jarrulumarna. Nyungungu wantulunyurru, mintu wantulunyurru, jarrurlju kalkuluminyinyurru."

³⁵⁻³⁶ Palaja Jesus wangka yanajanaku, pajulu warnti pirnarninyi jungkanga, palaja marrja yija muwarr pirnikinyili Ngarrkaku. Wurrarnala, "Japartukayi, ngajumili japartu walja, nganikupa karrinyanpa, pala jilaman. Yija marlkarri jinaku karrinyajiyi marrngulu jintalu. Munu marlkarriku karrinyakarna. Nyuntulu kunta jilamanjaninyi. Palaku karrinyarna ngajulu. Puru yakalamarna. Nyuntu karrinyanpa jintalu wirlalaminyiyi marlkarri, puru marlkarri wirlalaminyiyi. Munu kunta jilamarnajaninyi."

³⁷ Jesus-ju kulpanyakanu yirriarnjaninyi, kupalya jar-rinyiyi palarrangu kujarrapa waraja. Peter-nga wurrarnala, "Nganija Simon Peter-kayi, nyuntu kupalya jarrinyan? Jampapa parrily waniman?" ³⁸ Wurrarnajanaku, "Parrily wantulunyurru, Ngarrkaku muwarr pilkulunyurrulu. Mirurulu kawanyurrinyili, kurlu jilinyurrulu. Nyurralu yirrkulu Ngarrkanga yijalmarta jinaku karrinyinyurru, yija nyurra manyurla jarrinyanyurru. Palajalu japirr malkulunyurru Ngarrka, tuku jilkulunyurrinyi."

³⁹ Palaja yarranakanu Jesus yana, yarrana Ngarrkaku muwarr pirnikinyili, nyarralungarra muwarrju. ⁴⁰ Yarranakanu palarrangukarti kujarrapa warajakarti kulpanyajanaku. Yarrana kupalya jarrinyiyi. Kupalyakarra karrinyikinyiyi. Kurntanyja waninyikinyiyarningu. ⁴¹⁻⁴² Yarranakanu Jesus yana, muwarr pirnili Ngarrkaku, yarranakanu kulpanya wurrarnajanaku, "Yirrkulu kupalya jarrinyinyurru? Jipi! Parrily jarrayi! Palamalungarra marrngulu ngaju yajarnikinyinyipa warrukartingi

kuwarringi ngaju jurti jirninyijanaku kurlujartinya marrngurrangungu. Warliliminyi. Parrjalayi! Kuwarringarra milpayinyi. Wararr karrayi! Purri malaminyijaninyi.”

JINMURNTU JIRNIYI JESUS (14:43-52)

⁴³ Jampa Jesus-ju muwarr pirnikinyijanaku, wangka-palaji milpanya Jutaja. Jesus-milirrangungungarra paliny. Palinyja milpanyi kurrngal, jantujartiny, wirrkanapintipa yurluku. Jew-arrangumilalu mangunyatarrangulu ngakarniyijaninyi. ⁴⁴ Jutajalu purri wurrarnajanaku jinmurntu jinakatarrangungu nyungu muwarr: “Yampu malamarna waraja. Palinyngarra warlilkulunyurru, tukulu kangkulunyurru!”

⁴⁵ Jampa Jutaja milpanyakanu, Jesus-karti yana, kayi marna “Miranu jinakata”, yampu marna. ⁴⁶ Palanga Jesus marrjalu warlirniyi. ⁴⁷ Warajalu Jesus-milirrangungulu palanga wararr karrinyajalu wirrkanapintijartinyju walyi malyarnili marrnguku. Kurlkajakun wirrkarna. Nyarra marrngu warrakamukata Wirtu Yatilmili. ⁴⁸ Palaja Jesus-ju japirr marnajaninyi, “Nganijalu yurlukujartinyja wirrkanapintijartiny milpanyanyurru ngajuku warlinaku, jinmurntu jinaku? Ngaju kulikatawayi, ngulyukat-awayi. ⁴⁹ Karrpurrangu karrpungu Ngarrkamilingi Templeja miranu jirnikinyirnijaninyi. Nyurra palangangarra waninyikinyinyurru. Nganijalu munu jinmurntu jirninyinyurru palanga? Mirli-mirlingi Ngarrkamilingi purri yija yarntarna ngajuku, palajun jiliminyinyurru. Palajun jiliyi. Munu kunta jilamarnanyurrinyi.”

⁵⁰ Palaja palinymilirrangulu Jesus yakarnayi ngarramarnti, mirti jarrinyi yija jana wiyirr. ⁵¹ Warinyju, yangupalalu pirirrilu, Jesus yajarnikinyi. Palinyju kawu yamarnarninyi waralu warajalujakun. Jintalu jinmurntu jinaku partarl warlirniyi. ⁵² Palinymili wara yakarna, mirti jarrinyi kurta.

JESUS KANYAYI WIRTUKARTI KIMITIKARTI (14:53-65)

⁵³ Yatilarrangupa miranu jinakatarrangupa mirtanyarrangu mayanga wirtujinanga kunmu jarrinyikinyi. Pala maya Wirtu Yatilmili. Jinmurntu jinakatarrangulu palakarti mayakarti kanyayi Jesus. ⁵⁴ Peter-lu yajarnikinyijaninyi, kajamartalu, Wirtu Yatilmilingi mayanga kiyirtingi ngalpanya paliny pukun.

Pala maya wirtujina yiji, ruwumurrangu nyarrakurnujirri, courtyard-jartiny partijirri kaniny. Peter palangangarra courtyard-ja ngalpanya. Palanga partijirringi

warrkamukatarrangu kajarnikinyiyi, Wirtu Yatilmilirrangungu marrngurrangu jana. Parrpa jirnikinyiyiyarninyi wikanga. Peter kajarnajanaku, parrpa jarrinyaku.

⁵⁵ Mayanga palarrangulu yatilarrangulupa nyampalirrangulu, wiyirrju Wirtulu Kimitilu, malyparr karrinyiyalu Jesus-ku. Palinyku marlkarri jinaku karrinyiyalu. Kanyjirnikinyiyijanaku marrngurranguku muwarr pinaku, mitu manaku, “Ngajulu yirrirnirni Jesus-ju panypanyala Ngarrkamilingi mangunya.” ⁵⁶ Kurrngalju mitulu muwarr kanganyikinyiyi Jesus. Warinypa wariny muwarr janamili, janamilirrangungu muwarr ruru pirnayarninyi. ⁵⁷ Jinta wararr karrinyiyi, nyungu mitulu muwarr kanyayi Jesus, ⁵⁸ “Paliny muwarr pirni, pinakarrinyiyirni nganarnalu, 'Ngarrkamili Temple, yarni marnayi marrngulu, yija ngartalamarna ngajulu, karrpurrangungu kujarrapa warajanga wariny Temple yarni malamarna ngajulu, munu marrngulu palajun yarni marnakayi.” Palajunju mitu marnikinyiyi. ⁵⁹ Janalu pukun muwarrarrangungu warinykurnu jirnikinyiyi.

⁶⁰ Palaja wararr karrinyi Wirtu Yatil, walangkarr wararr karrinyijanaku. Wurrarnili Jesus-ja, “Ngukarri marnikinyiyinti. Nyuntulu puntaju karra marnamanjanaku. Ngani muwarr pilamanjanaku?” ⁶¹ Jesus jama waninyi, munu muwarr pirnama. Yarrana Wirtulu Yatilju wurrarnili, “Ngarrkalu ngakalkulinynganyjurruku partany walja, nyampali wirtu waninyaku nganyjurruku. Wunyjurru? Ngani wurrarnanparningu? Nyuntungarra nyarra Ngarrkamili?” ⁶² Puntaju Jesus-ju, “Yuu, palangarra ngaju. Yirriliminyinyurru ngaju, kajalamarna Ngarrkamar-taji, marrjanyukartingi palinyja. Palaja yirriliminyinyurru kankajirrija mujungungu kulpulumarna.”

⁶³⁻⁶⁴ Palaja muwarrja Wirtulu Yatilju wurru palinymili ngartarnarningu. (Jew-arrangulu kuli jarrinyajalu palajun jirnikinyiyi purlpilu.) Karra marnajanaku, “Nyurralu pinakarrinyinyurru palinymili kurlu muwarr. Muwarrja palinymilija yijalu jakurl kanganyamajirri miranurla nyurra. Wunyjurru wurralkulunyurrulu?” Puntaju kulpanya wurrarniyili wiyirrju, “Yija marlkarriku wirlanaku.”

⁶⁵ Jintalu janga pirnikinyiyili Jesus-ja. Palanga ngumpa paliny kunymarniyi waralu, parirrju wirlarnikinyiyi. Nyurni marnikinyiyi, “Nganurtulu wirlarnanta?” Palanga marrngurrangulu Wirtulu Yatilmilalu kanyayi, parirrju parlju wirlarnikinyiyi.

PETER-LU WURRARNAJANAKU MUNUMPA PALINY JESUS-KU (14:66-72)

⁶⁶ Palajun jarrinyikinyi Jesus-ku, Peter yirrku kaniny waninyikinyi, courtyard-ja. Warrkamukata mirtawa milpanyili, Wirtumili Yatilmili paliny. ⁶⁷ Peter yirrirni wikanga wangka, parrpa jarrinyikinyi. Jurtu yirrinajalu wurrarnili, “Pala Jesus, Nazareth-ja, yija paliny milirranguja nyuntu.” ⁶⁸ Peter-lu mitu marna, “Palinyku munumparla ngaju. Kakurnananta muwarr nyuntumili!” Palanga jampa yananyikinyi Peter jawapirtikarti, kiyirtikarti, rooster-lu kamarna palanga.

⁶⁹ Mirtawalu jawapirtimartajingi yirrirni, wararr karrinyajarrangungu wurrarnajanaku marrngungu, “Nyungu pirirri waraja Jesus-milirranguja.” ⁷⁰ Yarrana Peter-lu kunta jirni, “Munu!”

Yarti palarrangulu wararr karrinyajalu wurrarniyili, “Yi-jarla Jesus-mili nyuntu. Galilee-ja nyuntu.” ⁷¹ Palaja Peter-lu wurrarnajanaku, “Yija muwarr pirnirni. Ngajuku miranu Ngarrka. Mitu muwarrja ngaju wirlalinyili Ngarrkalu. Nyarra pirirri wurrarnijinyurru, yija palaku ngaju munumpa!” ⁷² Palaja kamarna rooster-lu. Peter-lu pinakarrinyakanu, kurlka jarrinyi yija muwarr Jesus-mili, “Kujarrapa warajamalja ngaju wurralamanjanaku, mitu malamanjaninyi, 'Munumparla palinyku ngaju'. Palajan-garra rooster-lu kamalkuliny kujarramal.” Palajun puripi Jesus-ju wurrarnala Peter-nga. Peter tarlkarra manakanu kurlkapirli jarrinyi, palajunngarra palinyju jirni. Ngarlu wurmanyanya kurntanyjartiny, ngangkurl jirnikinyi.

15

JESUS KANYAYI NYAMPALIKARTI, YINI PALINY PILATE (15:1-5)

¹ Pirrpa-pirrpa jarrinyaja kunmu jarrinyiyi yatilarrangupa miranu jinakatarrangupa mirtanyarrangupa jinta wiyirr nyampalirrangu, Wirtungu Kimitingi. Muwarr yimpirniyarngu. “Kangkuluminyi Jesus Roman-karti.” Palaja Jesus kunymarniyi, kanyayi Roman-karti wirtukarti nyampalikarti, yini paliny Pilate. Paliny Roman-milija wurrarnja, Roman-milalu King-ju wirrirni Pilate nyampali Jew-arranguku. ² Pilate-ju japirr marnikinyi Jesus, “Wunyurru? Jew-arrangumili King nyuntu?” Jesus-ju puntaju marna, “Nyuntu palajun muwarr pirnan.” ³ Yatilarrangulu mitulu ngukarrirnikinyiyi Jesus, “Nganarnamilingi mangunya panypanyikinyili palinyju.” ⁴ Palaja yarranakanu Pilate-ju wurrarnili, “Pinakarrajaninyi, palarrangulu ngukarrirnikinyiyinti. Puntaju karra malaman?”

⁵ Jama waninyikinyi Jesus, munu puntaju marnamalu. Pilate-ju ngurnjul jarrinyikinyalu.

WURRARNIKINYIYILI PILATE-JA JESUS MARLKARRI JI-NAKU (15:6-15)

⁶ Purlpi turlparrarrangu turlparranga, Jew-arrangulu kukurnjaripa lalya martumpirri ngananyikinyiyi, Pilate-ju yinyji pirnikinyijanaku marrngu jinmurntuja, waraja ngakarnikinyijanaku. Nganurtuku karrinyikinyiya Jew-arrangu, palaku japirr marnikinyiyalu, palangarra Pilate-ju ngakarnikinyijanaku. ⁷⁻¹¹ Palaja kuwarri kurrngal kunmu jarrinyiyi Jew-arrangu, Pilate-ku japirr manaku, “Jinmurntuja yinyji pilamannganaku waraja.” Pilate miranu jarrinyijanaku, yatilarrangulu mikulu yirrirniyili Jesus-ja, palajalu kanyayili. Palaja japirr marnajaninyi Pilate-ju, “Ngakalamarnanyurruku Jesus, Jew-arrangumili King?” Yatilarrangulu purlpilu wurrarnikinyiyijanaku Jew-arranguku marrngurranguku, jakurlirniyijaninyi japirr manaku Pilate-ku, “Yinyji pilamannganaku pala wariny pirirri, yini Barabbas.” Pala Barabbas jinmurntungu waninyikinyi, jinta pukurl palinykapali. Purlpi kuli partirniyijanaku Roman soldier-rrangungu, Roman-arrangu kujarrapa waraja marlkarri wirlarniyijaninyi. ¹² Nyarraku Barabbas-ku japirr marnikinyiyi, puntaju Pilate-ju japirr marnajaninyi, “Pala Barabbas yinyji pilirni, palaja wunyjurru jilirni ngajulu nyungu wariny, pirirri yini marnanyurru 'Jew-arrangumili King'?” ¹³ Puntaju kamalu karra marnikinyiyili, “Paliny nayilamu jilaman mungkanga. Palajun jinajalu marlkarri wirlala.” ¹⁴ Yarranakanu Pilate-ju japirr marnajaninyi, “Nganijalu? Ngani kurlu jirni palinyju?” Kamarnikinyiyi yija marrjalu, “Paliny nayilamu jili mungkanga.”

¹⁵ Jew-arranguku pikaly jinaku karrinyi Pilate. Palaja Barabbas yinyji pirnijanaku, Jesus yinyajanaku soldiernga, wurrarnajanaku wilypurnjartinyju wirlanakupa mungkanga nayilamu jinaku.

SOLDIER-RRANGULU NYURNI MARNIKINYIYI JESUS (15:16-20)

¹⁶ Soldier-rrangulu kanyayi Jesus ngurrakarti janamilikarti, mayanga wirtujinanga ngalpanyiyi, courtyard-ja kaniny partijirringi kanyayi. Jinta soldier-rrangu kayi marnayijaninyi, “Kurtaliyi nyungukarti.” Palaja wurruku palinymilaku mirarniyi, Pilate-ja muwarrja Jesus wilypurnjartinyju wily pirniyi. Palaja nyurni marnikinyiyi yija. ¹⁷ Manayi ngurriny pilyarri, ngalypakata yija, wirrirniyili. Mungkaja yirijartinyarrangu manayi, yarni marnayi ngapi, mangkakapali, wirrirniyili jurnturtungu

Jesus-ja. ¹⁸ Palaja nyurni marnikinyiyi, wurrarnikinyiyili, “King Jew-arranguku yija nyuntu.” ¹⁹ Mungkalu jurnturtu wirnarnikinyiyi, palinyja janga pirnikinyiyili, murtingi jurlpi-jurlpi jarrinyaja jinanga palinyja milya kaniny jungkanga jarrinyikinyiyili. Palajunmarta jirnikinyiyi palinyku nyurni manaku, wirtukapali paliny janaku.

²⁰ Jipi nyurni manakanu, paliny ngurrinyku ngaly-pakataku mirarniyi, wurru palinymilingarra wirrirniyili. Palaja mungka wirtu palinyja ngurntingi wirrirniyi, palinyju kanganyaku, jinangu marntiku jirniyi jalakarti, ngapikarti, Golgotha-karti, mungkanga nayilamu jinaku, palanga marlkarri jinaku.

JESUS KANYAYI, MUNGKANGA NAYILAMU JIRNIYI (15:21-27)

²¹ Partijirri jarrinyaja soldier-rrangulu pirirri warlirniyi, ngajarri. Warrarnja Cyrene-ja paliny, yini Simon. Japartu Alexander-milipa Rufus-jumili. Jerusalem-karti milpanyikinyi. Roman soldier-rrangulu warlirniyi, jakurlirniyi kuliny-kulinyju paliny palaku wirtuku mungkaku kanganyaku, pala mungka Jesus-ku. ²² Golgotha-nga milpanyiyi. (Pala yini Golgotha Jew-arrangumilingi muwarrja Pinka-Pinka wurrarnayi.)

²³ Palanga Jesus partarl yinyayi wayin mirrijinjartiny minpinaku. Parra-parrangamarra pala mirrijin. Jesus-ju munu minpirnama. ²⁴⁻²⁶ Soldier-rrangulu mungkanga nayilamu jirniyi, parirrijirri nayilamu jirniyi, jinajirri pukun. Mirli-mirlingi yarntarnayi nyungu muwarr, “Nyungu Jew-arrangumili King”, wirrirniyi pala kankarni mungkanga palinymartaji. Marntungu karrpu kanka jarrinyi, yarlipala, nayilamu jirniyi mungkanga Jesus. Palaja wurruku palinymilaku witi karrinyiyi, nganurtulu kangkulinyapa pala. ²⁷ Ngulyukatajirri nayilamu jirniyipulinyi warinyajirri mungkangajirri palinymartaji, marrjanyukartipa jam-pukarti.

JINTALU PUKUN NYURNI MARNIKINYIYI (15:29-32)

²⁹ Marrngurrangulu jukurti-jukurtilu parrjarnikinyiyi wangkalu nyurni marnikinyiyi paliny. Karra marnikinyiyalu, “Wurrarnan ngartalaman Ngarrkamili Temple, nyuntulu, karrpurrangungu kujarrapa warajanga yarni malaman. ³⁰ Katukala mungkaja, yinyji pinakanu wanka jilarninyi nyuntulu!”

³¹ Palajunju wurrarnikinyiyi palarrangulu mangun-kyatarrangulu pukun, nyurni marnikinyiyi Jesus. Wurrar-nayarningu, “Jinta wanka jirnikinyijaninyi. Munu palinyju

wanka jinakarninyi. ³² Purlpi wurrarnikinyi palinyju, 'Ngaju ngakarnanyi Ngarrkalu. Jew-arrangumili King ngaju.' Jampa katukalkuliny mungkaja paliny. Palajangarra nganyjurrulu yijalmarta jiliminyalu palinyja."

Mungkangapa ngulyukatalujirri pulanyju pukun nyurni marnikinyipulu Jesus.

JESUS MARLKARRI JARRINYI (15:33-41)

³³⁻³⁴ Karrpu partijirringi parlparr warrukurla jarrinyi. Warrukurla palajunngarra waninyikinyi ruka-rukakartijakurl. Palaja Jesus marrja muwarr pirni, purlpimalulu muwarrju japirr marna Ngarrka, "Yiluyi, Yiluyi, lama japakajani?!" Pala muwarrju wurranninyi, "Ngarrkakayi! Ngarrkakayi! Nganijalu parnpina wirrirnanyin nyuntulu?" ³⁵ Jintalu palangapa wararr karrinyajalu pala muwarr pinakarrinyajalu wurrarniyi, "Pinakarrayi! Kayi maninyi palinyju pala purlpija pirirri, Ngarrkamili Muwarr Pinakata, Yilayija." ³⁶ Waraja mirti milpanya, wara malya jirni wayinja, milyanga mungkanga wirrirni, kanka jirni Jesus-ja jawanga, jangka jirnili ngumanaku Jesus-ju. Wurrarnajanaku, "Kula! Parrjalkunya! Yijapa milpuliny Elijah palinyku mungkaja kaniny jinaku." ³⁷ Palaja Jesus-ju kamarna yija, warajamal nganyjurnu, wurrjirni.

³⁸ Jerusalem-ja Ngarrkamilingi Temple-ja kaninykarti milyanga Ngarrkamilijakun pala. Wirtu Yatiljakun ngalpanyangkuliny palanga, munu jinta marrngurrangu. Walangkarr pala Ngarrkamilingi wilitiny jarrinyikinyi wirtu ngurriny. Ngampa pirnikinyi pala, ngalpanyangamarra marrngurrangungumarra. Jampa Jesus marlkarri jarrinyi pipurrangarra ngurriny pala laarr kanya yija, kankajirrija kaninykurnu jungkakartijakurl.

³⁹ Ngapingi, Golgotha-nga, pala Roman soldier nyampali Jesus-martajingi wararr karrinyikinyi walangkarr parrjarnikinyi. Palaja yirrinajalu palajun marlkarri jarrinyi Jesus, wurrarna, "Yijangarra nyungu pirirri Kankajirrikaringumili Partany."

⁴⁰⁻⁴¹ Palanga kurrngal mirtawarrangu wararr karrinyikinyiyi, kajamartangulu parrjarnikinyiyi. Purlpi, Jesus yananyikinyi Galilee-ngi, palarrangulu mirtawarrangulu yajarnikinyiya, palinyku mayi kamparnikinyiyalupa nganin-nganin. Galilee-ja yajarniya paliny Jerusalem-karti. Kuwarri parrjarnikinyiyi kajamartangulu. Jananga Mary Magdalene-pa Salome-pa wariny Mary. (Pala wariny Mary pipi palinyngarra pulanyku, James Wupartukupa Joses-ku).

WIRRIRNIYI JESUS KAWU MARLKARRI JURNTINGI (15:42-47)

⁴²⁻⁴³ Palakurtirra pirirri, yini Joseph. Paliny ngapija, tawunja Aramathea-ja. Nyampali paliny, mirtanya, Wirtu Kimiti marrngu paliny. Palinyku ngalyapa wurrarnikinyiyalu wiyirrju. Punja mimarnikinyi, wurrarnikinyi, “Jampa Ngarrkalu ngakalkuliny wirtu, palinyjungarra milpanyajalu ngalypalu kalkulkulinynganyjurrinyi ngarramarnti.” Palangarra Joseph marrpalya yanalu nyampalikarti, Pilate-karti, japirr marna, “Kawu kangkulumarna Jesus, jungkaranga wirrilamarna?”

Purlpi ruka-ruka. Jampa karrpu kara ngalpuliny. Palaja Sabbath jarrulinyjanaku, Jew-arrangumili karrpu Ngar-rkaku. Janamilija mangunyja munu warrkamumu jarrinyaku jana. Palangamarra Jesus kawu marlkarri jungkaranga wirrinaku karrinyikinyalu Joseph-ju palanga ruka-ruka.

⁴⁴ Ngurnjulju japirr marna Pilate-ju, “Purlpi marlkarri jarrinyi paliny?” Soldier nyampali kayi marna, japirr marna, “Punja marlkarri waninyi Jesus?” ⁴⁵ Palalu soldier-lu nyampalilu wurrarnala, “Yuu, purlpi marlkarri paliny.” Palaja Pilate-ju wurrarnili Joseph-ja, “Yuu, kawu paliny marlkarri kangkuluman.”

⁴⁶ Joseph store-karti yana, mana warnkulu wara makanu mirta-mirta, ngalypakata yija. Mungkaja Jesus kawu marlkarri kaniny jirni, waralu kunymarna, wakany kawu yamarna. Palaja jurntikarti kanya. Pala jurnti kapulyakata warnkunganu purlpija wirrkarniyi jungkaraku. Palanga kaninykarti wirrirni Jesus kawu marlkarri. Palaja warnku wirtujina jujirni jurntikarti, jawapirti yamarna yijalu ngar-ramarnti.

⁴⁷ Mirtawajirrilu parrjarnikinyipulu, nyarralujirri, Mary Magdalene-lupa wariny Mary-lu. Parrjarnikinyipulu Jesus kanya wirrirni Joseph-ju jurntingi, palanga yirrirnipulu.

16

JESUS WANKANYU JARRINYAKANU TURLPANYA (16:1-8)

¹ Sabbath-ja, kara ngalpanyajalu, yarranakanu warrkamumu jilipiye Jew-arrangulu. Palangarra kara ngalpanyajanga, yanayi store-karti Mary Magdalene-pa Salome-pa wariny Mary. Manayi warnkulu ngalypakatarrangu yangkanap-intirrangumu, parnti jurikata yija, kawungu yangkanaku Jesus-ja. ² Wiyikingi yanayi pirrpangangarra palakarti jurntikarti. Jampa karrpu milyapal jarrinyajanga jurntingi milpanyiyi palanga. ³⁻⁴ Yananya kawarnikinyiyi

muwarr pirnikinyiyarningu, “Pala yamanapinti warnku, jurntingi jawapirtingi, nganyjurrulu munu rurriji pirnakanyi, warnku wirtujina yija. Nganurturrangulu rurriji pilipiyin-ganyjurruku pala warnku?” Jampa milpanyajalu yirrirniyi, parrjarniyi nyarra warnku purlpi rurriji pirni warinyju.

⁵ Palaja jurntingi ngalpanyiyi, yirrirniyi yangupala pirirri, wurrujartiny mirta-mirtajartiny, marrjanyukarti kajarnikinyi. Wirnti karrinyikinyiya mirtawanyjarri.

⁶ Palinyju wurrarnajanaku, “Wirntiwayi! Yija kanyjir-nanyurrulu kawuku Jesus-ku Nazareth-jaku, nyarra purlpi mungkanga nayilamu jirniyi. Marlkarri jarrinyaja yija wanka jirni Ngarrkalu. Munu nyungungu kuwarri. Parrjaliyi! Nyungungungarra wirrirniyi. Nyunguja yana. ⁷ Yankulunyurru, nyungu muwarr wurralkulunyur-rujanaku Peter-ngapa jintanga Jesus-milirrangungu, 'Paliny Galilee-karti walangkarr yankulunyurruku. Palangangarra yirrilkulunyurru, palinyja muwarrja yija.’”

⁸ Jalakarti yanayi palarrangu mirtawanyjarri, jurntija mirti jarrinyiyi. Wirnti yija, jannganka pirnikinyiyipa ngurnjurnikinyiya yija. Wirntilu jintanga munu muwarr pirnimiyijanaku warinyarranguku.

(Warinyju nyungu muwarr yarntarna, Jesus marlkarri jarrinyaja wankanyu waninyi, miral jarrinyijanaku palinymilirrangungu.)

JESUS MIRAL JARRINYIJANAKU PALINYMILIRRANGUNGU (16:9-18)

⁹ Wiyikingi marntungu, pirrpa-pirrpamajirringi, Jesus yarrana wanka jarrinyi, turlpanya. Miral jarrinyili Mary Magdalene-nga. Purlpi palinyjangarra Jesus-ju jurtu ngakarnajaninyili ⁷ mirurru. ¹⁰⁻¹¹ Kuwarri yirrinakanu Jesus Mary yana palinymilirrangukarti. Kulurnikinyiyarninyi janalu. Wurrarnajanaku, “Nyampali nganyjurrumili, Jesus, munu marlkarri wanima. Marlkarri jarrinyaja wanka jarrinyi, yirrirnarna ngajulu.” Mary-nga munu yijalmarta jirnimiyili. Panypanyiyili muwarrja.

¹² Ruka warinyjirri Jerusalem-ja jalakarti yanapulu. Purlpi Jesus-ja yijalmarta jirnikinyipululu. Kuwarri Jesus miral jarrinyapulaku. Pulanyju warinykapali wur-rarnapulu, palinyngarra kakurnapulu. ¹³ Palaja, miranu jarrinyaja, kulpanyapulu Jerusalem-karti, jintanga palinymilirrangungu wurrarnapulujanaku, “Jesus wanka yija. Yirrirnalayi ngalayalu.” Puru pinakarrimiyipuluni, munu yijalmarta jirnimiyipulaku.

¹⁴ Palaja, ngananyikinyiyi, miral jarrinyijanaku Jesus palinymilingi 11 marrngurrangungu. Yijalu warnta mar-najaninyi. Warinyarrangulu Jesus wanka yirrinajalu purlpi wurrarniyijanaku, yirrkulu jalypalu jirnikinyiyi, palarran-gulu 11 marrngurrangulu munu yijalmarta jirnimiyijanaku. Palajalu Jesus-ju warnta marnajaninyi.

¹⁵ Palaja wurrarnajanaku, “Warrarnjirringi wiyirrja yananyakanu, wurralayijanaku marrngungu wiyirrja Ngar-arkamili ngalypakata muwarr. ¹⁶ Kurrngalju yijalmarta jilipijiya ngajungu. Warinyju ngapanga jinaku janaku. Jana marlkarri jarrinyaja, Ngarrkalu wankanyu kalkulkuliny-janinyi ngarramarnti. Jintalu munu yijalmarta jilipi-jiya ngajungu. Jana marlkarri jarrinyaja, Ngarrkalu ju-rtu ngakalkulinyjaninyi ngarramarnti. ¹⁷ Ngajungu yi-jalmarta jinakatarrangulu ngajungu yiningi mirurru ju-rtu ngakalapiyijaninyi marrngurranguja. Muwarr warin-yarrangu muwarr pilipiyi. ¹⁸ Jurru watarrkulu mar-rayili, yijalu munu marlkarri jilkulinyjaninyi palalu jur-ulu. Marlkarri jinapinti watarrkulu minpiliyili, yijalu munu kurlu jilkulinyjaninyi palalu kurlujartinyju. Janalu wirrilipiyijanaku parirrju wurrkujartinyjarrangu, Ngarrka japirr malapiyi ngalyapa jinaku, yijalu Ngarrkalu ngalyapa jilkulinyjaninyi wurrkujartiny. Yijalmarta jinakatarrangulu palajun jilipiyi. Palaja marrngurrangu miranu jarrulupiyi-janaku warrkamu jirnirni ngarramarnti ngajulu yijalmarta jinakatarrangungu.” Palajun Nyampali Jesus muwarr pir-najanaku.

JESUS KANYA KANKA NGARRKALU, NYAMPALI WIYIR-RKU WIRRIRNI (16:19-20)

¹⁹ Palaja Ngarrkalu kanya kanka, wirriri marjanyukartingi wangka yija palinyja. Palanga wirriri Jesus wirtu yija nyampali wiyirru ngunarrikurnujirriku.

²⁰ Jesus-milirrangulu yananyakanu wurrarnikinyiy-ijanaku ngunarrikurnujirringi marrngurrangungu Ngarrkamili muwarr ngalypakata. Yirrkulu Nyampalilu Jesus-ju warrkamu jirnikinyi palinymilirrangungu, marrngurranguku jurti jinaku janamili muwarr yija jurtu. JIPI.

Luke

Unknown if consultant checked.

15

¹ Jiyijajilu wurrarnikinyijanaku marrnguku Ngarrka. Kurrngalju palanga pinakarrinyikinyiyalu. Kurlujartiny marrngurrangupa pukun milpanyikinyiyalu palinykarti pinakarrinyaku.

² Palanga kurrngalja kujarrapa waraja miranu jinakatarrangu janamilaku Juwumilaku mangunyku. Jinta pukun palanga, yini marnikinyiyarninyi Pariji. Palarrangulu Parijilupa miranu jinakatarrangulu parrjarnikinyiyi Jiyijaji. Wurrarnikinyiyarningu, “Nyungu Jiyijaji kurrngarnajanaku kurlujartinyku marrnguku, mayipa nganinyi janamilingi ngurranga palinyju. Palajun kurlujartiny.”

³ Jiyijaji miranu janaku wunyjurru wurrarnikinyiyarningu. Palajalu yimpirnajanaku palinyju nyungu muwarr miranu jinaku janaku.

⁴ “Nyungu pinakarrayi! Ngurnipali warajalu nyuraja kalkulajaninyili 100 kukurnjari ngunarringi pirranga. Palaja ngurnipali waraja kukurnjari ngawu kanyjil-kanyjil yarrala. Ngani jilaman nyuntulu? Yakalamanjaninyi jinta 99 kukurnjari pirranga. Palaja tukulu kanyjilamanpalu warajaku kukurnjariku ngawu kanyjil-kanyjil jarrinyajaku.

⁵ Maninyajalu nyuntu ngarlu yija pikaly jarruluman. Nyuntulu mankuluman pala kukurnjari waraja ngawu kanyjil-kanyjil. Palaja kangkuluman nyuntungu warntaranga, walarni jilaman ngurrakarti. ⁶ Palaja nyuntulu kamalamanjanaku nyuntumilaku marrngurranguku, 'Kurtaliyi nyungukarti! Nyungu kukurnjari ngajumili ngawu kanyjil-kanyjil jarrinyi pirrangapa. Yijalu manarna. Kuwarri ngarlu pikaly waninyarni. Pikaly wantunyi!”

⁷ Palaja Jiyijajilu wurrarnajanaku, “Yu! Nyuntu yija pikaly jarrinyin nyuntumilija kukurnjari maninyajalu. Yakujun kankarni Ngarrkapa yayinyjilarrangu palinymili pikaly jarrulupiyi marrnguja waraja kurlujartiny jinaja kulpanya Ngarrkakarti. Pikaly waninyayi 99 marrnguku ngalypakataku, Ngarrka yajarniyipa. Yijangarra pikaly yiji jarrulupiyalu warajakujakun marrnguku kurlujartinyja jinajapa wirarki jarrinya jina warajanga, kulpanya yajanaku Ngarrkaku.

⁸ Palaja yimpirnijanaku nyungu wariny muwarr Jiyijajilu. “Ngurnipali 10 warnku turrku-turrku kalkulali mirtawalu. Palaja ngurnipali kurlu jilkuliny waraja. Ngani jilkuliny

palinyju? Tili jilkuliny tilipinti, maya purumu jilkuliny, tukulu kanyjilkuliny pa nyarrakurnujirri. ⁹ Maninyajalu kamalkulinyjanaku marrnguku jintaku, 'Kurtaliyi nyungukarti! Warnku nyarra kurlu jinirni, yijalu manarna! Kuwarri ngarlu pikaly waninyarni. Pikaly wantunyi!'

¹⁰ Palaja Jiyijajilu wurrarnajanaku, "Yu! Yakujun kankarni Ngarrkapa yayinyjilarrangu palinymili pikaly jar-rulupiyi marrnguja waraja kulpanyaja kurlujartiny jinaja.

¹¹ Palaja wurrarnajanaku nyungu wariny muwarr, "Purlpi waninyikinyi pirirri kujarrajartiny pirirri-jartinyjirri. ¹² Warajanga karrpungu nyirtingunya-murninyju wurrarnala japartumurniny pulanymili, 'Japartukayi, marlkarri jarrinyajalu nyuntu ngalayalu mankulupalayi warrarn nyuntumili. Jinta pili ngalayaka warrarn kuwarri, ngajumili yungkulupijin kuwarri.'

Palaja yijalu jinta pinipuluka pala japartumurninyju. ¹³ Palaja nyirtingunyamurninyju palinymili warrarn jinta yinyajaninyi warnkuku, yakarna ngurra, kaja yana warrarn warinykarti. Palanga warrarnja palarrangujartiny warnku-jartinyju kurlu pinikinyijaninyi. Karipa minpirnikinyi, witi karrinyikinyipa, yijalu kurlu pinarninga wiyirru palinymilalu warnkulu. ¹⁴ Palaja paliny ngurnjurnikinyi, warnku-majirri.

Palaja palanga warrarnja ngapamajirri jarrinyi, mungkapa warruly tikirl jarrinyikinyiyi. Mayimajirripa marrngurrangu palanga warrarnja waninyikinyiyi. Nyirtingunya pala pirirri janparr karrinyikinyi.

¹⁵ Palaja palinyju kurlkarri marnikinyi, 'Wunyurru mayi mankulumarna nganinyaku? Warrkamuku japirr mala-marnajaninya. Palaja yijamarta yungkuluminyiyi mayi warrkamuja.'

Warrkamu jinikinyalu ngurraraku. Palalu ngurraralu wurrarnala, 'Nyungu ngajumili ngurr-ngurr kalkulumanjaninyi, mayipa yungkulumanjaninyi.'

¹⁶ Palaja ngurr-ngurrpa kalkurnikinyijaninyi. Nyampalilu munu yingama mayi paliny nganinyaku. Paliny yija janparr karrinyikinyi mayipirrayiku ngurr-ngurrmilaku.

¹⁷ Yartikarra yija paliny kurlkapirli jarrinyi. 'Ngajumili japartumili warrkamu puluka mayi nganinyayi ngalypakata marlkaku yiji. Ngaju nyungungu janparr karrinyarni, janparrja marlkarri jarrarnili. ¹⁸ Ngaju yankulumarna, kulpulumarnalu ngajumili japartukarti, wurralamarnala palinyja, "Japartukayi, ngajulu kurlujartiny jinirni. Panypanyarnala Ngarrkangapa panypanyarnanga nyuntungu. ¹⁹ Munu ngaju wurralaminyin nyuntumili partany, puru

wantulumarnanga ngaju nyuntumili warrkamukata, warrkamu jilamarnanga nyuntuku.”#'

²⁰ Jampangarra paliny yana, kulpanya palinymili japartumilikarti. Kajaja ngarrany yirri rni palinymilalu japartulu. Japartumurniny paju karrinyalu, mirti jinalu palinymilaku partanyku. Ngampal jini, ngangkurlu jinikinyipularninyi.

²¹ Partanyumurninyju wurrarnala, 'Japartukayi, ngajulu kurlujartiny jinirni. Panypanyarnala Ngarrkangapa nyuntungu. Munu ngaju wurralaminyin nyuntumili partany.'

²² Munu puntaju japartumurninyju pinakarrimalu palinymilaku partanyumurninyku. Wurrarnajanaku palinymilaku warrkamu pulukurrangu, 'Nyampalu marrayalu wurrakarra ngalypakata palinyku, wirriliyili, jujika wirriliyili jinanga, palaja parirra palinyja wirriliyili ringi! ²³ Palaja marrayi purlika, jinjimama, wirlaliyi, wirlanajalu kampalkuluyurru. Palaja ngalkuluminyalu nganyjurrulu ngajumilaku partanyku. Ngalya

wantuluminyi pikaly yija! ²⁴ Ngajulu wurrarnarna nyungu ngajumili partany yijakapali marlkarri jarrima ngarramarnti. Munurla! Wankanyu! Kaja yiji yana. Yakarnaminyikapali ngarrakunyju. Munurla! Kulpanyaji wankanyu ngarrany!'

Palamaja pikalyju kurntarnikinyiyipa yaku jarrinyikinyiyi.

²⁵ Murrkangunyamurninyju warrkamu jinikinyi ngunarra. Palaja warrkamuja kulpanya ngurrakarti. Wangka jarrinyikinyi, pinakarrinyijaninyi kurntanaja ngurrangalu yaku jarrinyikinyiyipa. ²⁶ Palaja palinyju kamarnalu marrnguku warajaku palinymilaku japartumilaku warrkamu jinakataku. 'Nganija palanga pikalyju kurntarnikurnikinyiyipa yaku jarrinyikinyiyi?'

²⁷ Puntaju pala marrngulu wurrarnala, 'Nyuntumili marka kulpanya kuwarri. Nyuntumilalu japartulu wurrarnanganaku, "Nyungu ngajumili partany kulpanyaji ngajukarti. Wirlaliyi nyarra purlika, jinjimama.”#'

²⁸ Murrkangunyamurniny yurnturi jarrinyi, munu yanama mayakarti, jalakarti waninyi, kajamarta.

Palaja palinymili japartu yanalu palinykarti, ngarlu japirr marna, 'Kurtali mayakarti kaninykurti.'

²⁹ Murrkangunyamurninyju yurnturijartinyju puntaju wurrarnala japartumurninyja, 'Ngaju yija nyuntuku waninyikinyirnangu, warrkamu jinikinyirnangupa nyuntuku partunupa yurranga. Ngajulu yirrkulu nyuntuku pinakarrinyikinyirnangu nyuntuku muwarrjaku. Puntaju munu yingaminyin ngaju wupartupa nanikutu.

Ngajumilirrangulu jarnturrangulu yijapa nganamiyirni kuwiyi pikalyju. Munurla! Kumarri marnanyin wirlanaku kuwiyiku nganinyakupa. ³⁰ Ngaju munu nyungukapali nyuntumilikapali nyirtingunyakapali, nyuntulu nyuntumili warrarn yinyanpa. Palinyju warrarnku warnku mana, wiyirr warnku kurlu jini mirtawanga. Kuwarri paliny kulpanyajalu nyuntulu wirlarnanpalu palinyku kuwiyi jinjimama.'

³¹ Japartumurninyju wurrarnala, 'Partany, nyuntu waninyijin ngajungu, ngajulu kalkurnarnanta japartulu. Nyungu waninyiyinga nyuntumili nganin-nganin. Ngajulu wiyirr kalkurnarnanga nyuntuku. Marlkarri jarrulumarnapa yija nyungu wantulupiyinga nyuntuku.

³² Ngajulu wurrarnarna nyungu nyuntumili marrka yijakapali marlkarri jarrima ngarramarnti. Munurla! Wankanyu! Kaja yiji yana. Yakarnaminyikapali ngarrakunyju. Munurla! Kulpanyaji wankanyu ngarrany! Palajunjalu jurtungu pikaly yiji jarruluminyi.'#"

16

¹⁶ [Yayipirayamulu karra marnalu]...nyarra waninyi wirtu yiji wuju partijirri kaniny nganarnangapa nyur-ranga. Palarranguku nganarnanga ngarnurtupa karrinyi yananyaku nyurrakartiku munu yiji, ngunjul yija palaku. Palarranguku pukun nyurranga ngarnurtupa karrinyi mil-panyaku nganarnakarti munu yiji, ngunjul yija palaku.

22

³¹⁻³² "Jayiman, Jayimankayi, Jayitanju Ngarrka japirr marna nyurraku, marrjalu yakurr manaku nyurraku. Ngajulu ngarlu japirr marnarnangu Ngarrka nyuntuku, Jayimankayi, nyuntuku yijalmarta jinaku Ngarrkanga ngarrakunyju. Nyuntulu warinykurnu jarrinyaja kulpanyaku ngajukarti ngajuku yajanaku, palarrangu jinta pukun ngajuku miranu jilamanjaninyi, janalu ngajuku yirnkulumarta yajanaku."

John

SECOND TENTATIVE DRAFT of JOHN 3:16-21 (not final).

3

⁶ Marrngumili kawu nyarra paliny palinymilijangarra pipi japartuja. Palinymili pirlurr nyarra Ngarrkamilija Pirlurrja.

¹⁶ Marrngurrangu ngarlungu yija Ngarrkanga / God-ja. Palajunjalu yinyanganyjurrinyi pujamu walja palinymilingarra, palinyja yijalmarta jinakatarrangu munu pu-junuku jarrinyaku, ngarramarnti wankanyuku waninyaku palinymilingi ngurranga. ¹⁷ Munu ngakarnama palinymili pujamu nyungukarti ngapiku, jurtu ngakanaku wiyir-ru. Palinyju ngakarna nganyjurruku kartuwarra manaku wiyirru! ¹⁸ Nganurtulupa yijalmarta jilkulinyipili God-mili pujamungu, munu jurtu ngakalkulinyjaninyi. Wiyirr yijal-marta jinakatawayi palajunmarta kurluny-kurlunyjangarra waninyayi kakuputu, God-mili pujamu waljanga yakal manakata.

¹⁹ Yakujunngarra: Tili God-milingarra milpanyan-ganyjurraku, marrngulu warrukurlaku karrinyaya, kurlujartinykungarra karrinyaya. ²⁰ Malyparr karrinyaya Tili God-milakungarra kurlujartiny jinakata, munu milpanyakayi Tili God-milikarti, kurntanyja jinangamarra. ²¹ Wiyirr ngalypaku jinakata Tili God-milikarti milpulupiyi, jintalu yirrilapiyi wunyjurrupali warrkamu jarrinyajanaku jananga.

14

¹ Jiyijajilu wurrarnajanaku piririmartanga palinymilirrangu, “Munu wantayi ngarlu kurluny-kurluny. Yijalmarta jiliyili Ngarrkanga, ngajumilingi kankajirringi Japartungu. Yijalmarta jiliyiji ngajungu pukun. ² Ngajumili Japartu ngurrarrangu kurrngaljartiny palinymilingi warrarnja. Yija wurrarnarninyurraku. ³ Walangkarr yankulumarna Japartumilikarti. Palanga ngurra parljulumarnanyurraku. Palaja kulpulumarna, kangkulumarnanyurrinyi palakarti, ngajumilikarti Japartumilikarti ngurrakarti, nyurraku waninyaku ngajungu ngarramarnti. Kunmu jarruluminyi ngajumilingi Japartumilingi ngurranga. ⁴ Palakarti yankulumarna. Palaku ruwurtuku palakartiku miranu nyurra.” Palajun Jiyijajilu wurrarnajanaku.

⁵ Warajalu, ngapilu, Tamajilu, ngurnjurnikinyi palaku muwarrku, karra marnalu Jiyijajiku, “Nyampali! Wanyjarni yananyan? Munumpa nganarna palaku. Munumpa nganarna ruwurtuku palakartiku. Wunyjurru yajalapiyirninti palakarti?”

⁶ Wurrarnajanaku Jiyijajilu, “Japartukarti kangkulumarnajaninyi warajapa waraja marrngu parirra ngajulungarra. Yijaku muwarrku miranu jilamarnajaninyi Japartuku ngajulungarra. Wankanyu ngarrany jilamarnajaninyi ngarrakuny ngajulungarra. Yija ngajumili muwarr: marrngu munu yiji yankuliny ngajumajirri Japartukarti. Yankulupalayi Japartukarti ngalayangarra.”

15

⁵⁻⁸ ... [Jiyijajilu karra marnajanaku palinymilirranguku piririmartaku], munu yiji nganipa jilkulunyurru ngajumajirralu. Yijapa warinyju warinykurnulu yakalanyili ngaju, paliny wurrulykapali tikirlkapali jarruliny. Wuruly nyarra palajunmarta marrngurrangulu kuru marnayijaninyi minyjinaku. Ngajungungarra kuluna wantulunyurru tukulu jilkulunyurru ngajumilija muwarrja, palajunjalu nganikupa Ngarrkangarra japirr malkulunyurru, nganipa pala palangarra jilkuliny. Ngajumilirrangu marrngurrangu ngalypakata jinakatarrangu, kakuputulu ngalypa yiji jinayi. Marrngurrangulu yirrinajalu yijalu yiji nyurra malapiyi Japartu ngajumili.

Acts

Unknown if consultant checked.

2

⁸ ...Nganyjurrulu wiyirrju pinakarrinyanyijaninyi, jana muwarr pinayi nganyjurrumilingi waljarrangungu muwarr-jarrangu.

3

¹⁹ Kuwarringulungarra yijalu yiji kurlkarri malkulunyurrua jilkulunyurru ngarlulu warinyju, Ngarrkakartingarra jarrayalu; palajunjalungarra kurlujartinyja kurlparr pilkulinyurraku.

17

³⁰ Purlpija Ngarrka miranu waninyijanaku marrngur-ranguku, yirkulu kurlu jinikinyayi munumpalu janamilalu. Puntaju munu kurlu jinamajanaku, yakarnajaninyi. Kuwarri yartikarra ngawu kanyjil-kanyjiljaja wurrarnajanaku wiyirrku ngunarrijiriku, “Pinakarrayi! Munu kurlujartiny jinaku. Yakaliya! Kulpanya walarni jarrayi yakujani! Kuwarrija jilkulunyurru ngajumilija muwarrja.”

Romans

Unknown if consultant checked.

6

⁴ Jiyijaji Kurayiji nyarra marlkarri jarrinyajanga, nganyjurru pukun marlkarri jarrinyinyikapali; paliny jungkaranga wirrinajanga, nganyjurru pukun jungkarangakapali jarrinyinyi. Wankanyu jinajanga Japartulu, nganyjurru pukun wankanyu jirninganyjurrinyi Kurayijingi kuluna. (Yijalu yiji yarni-yarnilu Japartulu nganin-nganinkupa jinakata, munu ngarnurtulupa kurnta jinakayi.) Palajunngarra jarrinyanganyjurruku nyarra jampa warinyju ngapanga jirninganyjurrinyi. Palajunngarra Ngarrkalu jirni, nganyjurruku wariny jarrinyakupa ngalypanga yiji waninyaku.

²³ Marrngurrangulu kurluny-kurluny jinayi ngarrakun-yju, puntaju marlkarri jarrulupiyi. Marrngurrangu nyarra Jiyijajingi Kurayijingi nganyjurrumilingi Nyampalingi kulunaja puntaju ngalypanga wantulupiyi. Ngarrkalu wankanyu ngarramarnti kalkulkulinyjaninyi.

8

⁷⁻⁸ Jampa marrngulu pinakarrinyalu palinymilaku waljaku ngampankataku pirlurrku, paliny yukunykata jarrinyalu Ngarrkaku. Munu pinakarrinyakalu Ngarrkamilaku muwarrku, munu yiji ngunjul palinyku! Palarrangu pinakarrinyakata waljaku ngampankataku pirlurrku, ngunjul yiji janalu munu pikaly jinakayi Ngarrka.

13

¹³ Nganyjurru yijalu nganin-nganin jilkunyi jurtulu, nyarra ngalypa wiyirru yirrinaku kurlumajirri, pirlpanga. Munu kurntany yiji nganipa jinaku, munu yawurr jarrinyaku, munu nganinyaku marlkaku, munu jintamilingi nyupanga karta karrinyaku, munu kurla-kurla jarrinyaku jintanga, munu kulipatinaku, munu mikulu yirrinaku jinta.

14

²¹ Nyarra jintalu kuwiyi mirurruku yinganyikinyiyi-janaku, palajunju wuranikinyiyijaninyi mirurrurrangu nyampali janaku. Nyuntulu pala kuwiyi ngalkuluman, nyuntu miranu ngalypangarra palajun jinaku. Nyuntu miranu munu kurluny-kurluny palajun jinaku nyuntulu.

Ngurnipali nyuntulu wayin minpilamanpa kuwiyi ngalkuluman. Warinyju marrngulu ngurnipali yirrilantili palajun jinaja, palinyju kurlkarri malali kurluny-kurluny yiji palajun jinaku, palinyju pukunngarra palajun jinaku ngurnipali karrulinyapa, palinyju palajunku jinaku karruliny jampa nyuntulukurra yirrirninti jinaja. Palinyju kurlkarri malkuliny nyarra kurluny-kurlunyngarra yiji palajun jinaku. Palajunjalu kurluny-kurlunyngarra yiji palinyku. Ngarrkalu wirlalkuliny paliny palajun jinaja.

1 Corinthians

Draft.

5

¹¹ ...Jintalu marrngurrangulu wurranyarninyi Kurijin, kurlujartiny ngarrany jinayi. Ngurnipali jana kurlakurlakataarrangu, ngurnipali lirrjalkataarrangu, ngurnipali ngarluja nyurra marnayijaninyi jinkanajarrangu mangunyakalirrangu, ngurnipali mitulu yimpinakatarrangu, ngurnipali karikatarrangu, ngurnipali ngulyukatarrangu. Munu kulunaku marrngurrangu palajunmarta jinakatar-rangu, munu yiji nganinyaku palarrangungu.

6

⁹⁻¹¹ Yija yiji nyurra miranu nyarra kurlujartiny jinakatar-rangu munu Ngarrkamilingi warrarnja jarrulupiyi. Munu mitu malkulunyurrarningu. Jinta marrngurrangu kurlakurlakataarrangu waninyayi, jintalu ngarluja nyurra marnayijaninyi jinkanajarrangu mangunyakalirrangu, jinta karta karrinyayijanaku warinymilingi nyupajingi, jintalu piririmartalu yikarnayarninyi, jinta ngulyukata waninyayi, jinta lirrjalkataarrangu, jinta karikatarrangu, jinta mitu yimpinakatarrangu, jintalu kulilu ngulyulu mananyakatarrangu. Palajunmarta jinakatar-rangu munu Ngarrkamilingi warrarnja jarrulupiyi. Jinta nyurra palajunmartangarra waninyikinyinyurru, kuwarri nyurra wariny. Nyampalilu Jiyijaji Kurayijilupa Pirlurrju Ngarrkamilalu jinta pirnapulunyurrinyi kurlujartinyja, nyuku jirnapulunyurrinyi Ngarrkakungarra, kulurnapulunyurrinyi ngaly-panga Ngarrkanga.

10

¹²⁻¹³ Ngurnipali nyuntulu kurlkarri malkulamanparningu nyuntulu jinan jurtulu. Mintu wantuluman puru kurlujartiny jinangamarra. Nyarralu Wirtulu Mirurrulu yirrkulu yakurr malamanta warinypa warinyku kurlujartinyku jina-ku. Wiyirr pukun jinta yakurr marnajaninyi marrngurrangu palajunmartalu. Kakuputulu yijalmarta jilali Ngarrkanga, palinyju pirlurr nyuntumili tarn-tarn yiji jilamangalu yakurr manangamarra. Palajun yakurr manajalu, jurtungu nyuntu kurlujartinymajirri.

14

²⁶ Kunmungu jarrinyaja muwarr pinaku Ngarrkanga, wariny Christian-mili yinmajartiny, wariny miranu jilkulinyurrinyi Bible-ja, wariny pinakarrinyaja Ngarrkaja, wariny muwarr pinaku karrinyi muwarrju kajamartajalu warrarnjalu ngajarrijalu, wariny pala warinymili muwarr explain jinaku karrinyi. Wiyirr jilkulinyurru ngalya jinaku nyurramili church. ²⁷ Yijapa wariny muwarr pinaku karrinyi muwarr warinyjalu muwarralu, yijapa kujarra muwarr pilkinypulu, yijapa kujarrapa warajakartijakun, warajangapa warajanga. Palaja wariny muwarr explain jinaku. ²⁸ Yijapa wariny explain-a-kata-majirri, palarrangu muwarrku pinaku muwarrju kajamartajalu muwarr pinaka, muwarr pinaku Ngarrkangajakun. ²⁹ Yijapa Ngarrkalu muwarr yinyajaninyi, jinta muwarr pinaku, kujarrapa warajalu, jinta (the rest) janamili muwarrku kurlkapirli jarrinyaku, pala ngalya, pala kurlu? ³⁰ Yijapa warajalu muwarr pinikinyi, palaja Ngarrkalu muwarr yinganyalu muwarr winyja wariny marrngu, pala walangkarr marrngu muwarr pinakarrinyaja kajanaku, jama jarrinyaku. ³¹ Nyurra wiyirr muwarr Ngarrkaja muwarr pilkununyurru, warjanga warajanga. Palajunjalu wiyirr miranu jarrulinyurru. Ngarrka muwarr yinganyaja, muwarr pinakata jiparnarnparninyi jalpu. Ngarrka munu karrinyama dis-order, paliny karrinyikinyinganinyi yijalu jinaku wiyirr.

15

THE RESURRECTION

¹ Yuu, Christian marrkarrangupa [Christian brothers, friends, brothers and sisters ??] nyurraku kurlkapirli jinaku karrinyarna pala muwarr ngalypakata. Nyarra “muwarr pirnirninnyurraku” [wurrarnarnanyurraku ??] Pikaly-jartinyju pinakarrinyinyurralu pala muwarr, yijalmarta jirninyurralu, kuwarri yirrkulu tarlka kalkurnanyurru. ² Yirrkulu yijalmarta jinakanu, nyungulu muwarrju ngalypakatalu Nyampali Jesus Christ kartuwarra marnanyurrinyi. [Actually it is the Lord Jesus Christ who saves you, when you believe the message.] Palajun yijalu yijalmarta jinajalu, munu partarl yijalmarta jirnanyurra. ³ Warinyarrangulu purlpi yinku muwarr jakurl kanyajiya. Palaja pala muwarr jakurl kanganyarnanyurraku ngajulu. Pinakarrayi! Nganyjurru wiyirr Ngarrkanga panypanyiyirni. Palajalu Ngarrkalu nganyjurru wirlanaku. Christ

marlkarri jarrinyinganyjurruku kartuwarra manaku, Ngar-
rkamilijangarra muwarrjangarra. Palajun. ⁴ Jungkaranga
wirrirnayi, kujarrapa warajangangarra turlpa jini mar-
lkarrija Ngarrkalu, Ngarrkamilijangarra muwarrjangarra.
⁵ Yirrirni Peter-lu, palaja yirrirnayi Twelve-jungarra [??].
⁶ Palaja kurrngalju yija yirrirnayi, yajanakatarrangulu 500-
ju warajangangarra. Jinta [??] purlpi marlkarri jarrinyi.
Kurrngal [??] wanka jarrinyi kuwarri. ⁷ Palaja James-ju
yirrirni, yarti wiyirruju Apostles-ju [??] yirrirnayi. ⁸ Yartikala
yirrirnirni ngajulu pukun nyirrirnikartilu. ⁹ Jintanga
Apostles-ja [??] ngaju puru, wupartukapali yija. [I am
not even worthy to be called an Apostle - key term:
Apostle ?] Purlpi wirlarnakinyirnijaninyi Christian-arrangu
Ngarrkamilirrangulu ngajulungarra [key term: 'ekklasia' /
'congregation' / 'ones called together for a meeting']. ¹⁰ BUT,
Ngarrka ngalya yija ngajuku [key term: gracious, showing
favour to people who don't deserve it ??]. Palinyjungarra
ngaju jirninyi nyungukapali kuwarri. Yuu, munu partarl
ngajunga ngalya jirni. Munurti! Ngajulu wirtu yija
warrkamu jirni, ngajunga palarrangulu jintalu Apostles-
ju wupartujakun warrkamu jirni. Munurti ngajulu,
Ngarrkalungarra jirnikinyiji ngajunga. ¹¹ Yijapa ngajulu
muwarr pirni, yijapa palarrangu muwarr pirniyi, puru
wanta, nganarnalu wiyirruju muwarr pirniyi pala wara-
jakun muwarr, nyarra muwarr ngalypakata yijalmarta
jirnikinyiya nyurralu wiyirruju.

*NGARRKAMILI MARRNGURRANGU MARLKARRI JAR-
RINYAJA WANKANYU KIN JILKULINYANINYI*

¹² Nganarnalu miranu jinakinyirni Christ marlkarri
jarrinyaja Ngarrkalu mana kanya kanka. Jintalu nyur-
ranga wurranayi marlkarrinyjarri marlkarri wantulupiyi,
munu wankanyu jarrulupiyi. ¹³ Yijapa marlkarrinyjarri
marlkarri wantulupiyi, Christ-ngarra pukun marlkarri wan-
tuliny. ¹⁴ Yijapa Christ munu wankanyu jarrima, nga-
narnalu wurranakinyirni mitu wakany, nyurralu puru
yijalmarta jarrinyinyurru mitungu. ¹⁵ Yijapa marlkarriny-
jarri munu wankanyu jilkulinyaninyi Ngarrkalu, nganar-
nalulu mitu marnayirni Ngarrka. Wurrarnayirni Ngarrkalu
kanka mana Christ. Janamilija muwarrja, nganarnamili
muwarr munu yija muwarr. ¹⁶ Yijapa marlkarrinyjarri
munu kanka manamajaninyi Ngarrkalu, Christ munu kanka
manama Ngarrkalu. ¹⁷ Yijapa Christ munu kanka manama
Ngarrkalu, puru yijalmarta jirnanyurru, yirrkulu pany-
panyakatarrangu nyurra. ?? ¹⁸ Palarrangu yijalmarta
jarrinyi Christ-ja yarti marlkarri jarrinyi Wikakarti

Wirtukarti yanayi, munu kulpulupiyi! ¹⁹ Yijapa nyungungujukun warrarnajakunngarra wankanyu waninyanga, pikaly waninyanyi Christ-ja, wurrarniyarninyi wankanyu jilinganinyi Ngarrkalu, jinta paju yija jarrulupiyinganaku! [more sorry for us than for anyone else] ??

²⁰ Pala mitu. Nyungu yija-yiji muwarr: Ngarrkalu marlkarriny jarrinyaja kankangarra mana Christ! Paliny walangkarr yana, palinyja yarti kanka malkulinyjaninyi kurrngal yiji Ngarrkalu! ²¹ Warajalu marrngulu jinajalu wiyirr marlkarri jarrayinyi. Palakapalingarra warinyju marrngulu jinajalu wiyirr wankanyu jarrinyinyi.

²² Nganyjurru marrngurrangu wiyirr Adam-milirrangu nyirrirnikartijarrangu. Palaja marrngurrangu wiyirr marlkarri jarruliny nganyjurra. Yakujun nganyjurra wiyirr Christ-milirrangu wankanyu jilkulinynganyjurrinyi Ngarrkalu. [Note the forward reference, followed by return to present time:] ²³ Jurtungu yajalkulupiyarninyi. Christ walangkarr, palaja, kulpanyaja Heaven-ja paliny, palinyja yijalmarta jinakatarrangu wiyirr. ²⁴ Palaja Christju jipi jilkulinyjaninyi [all rulers and powers and forces — shall we specify Satan and the mirurrurrangu ?] Yartikarra Christ Nyampali Wirtu jarruliny. Palaja wiyirr yungkuliny Ngarrka. Palaja Ngarrkalu wuralkuliny, “Jipi!” ²⁵ Pala yartiku. Kuwarriku Christ nyampali jarrinyakupa wirlalkulinyjaninyi wiyirr yukuny pinakatarangu palinyku. ²⁶ Yukuny pinakata nyirrirringarra Death.

²⁷ Ngarrkamili muwarr wurraninyi, “Ngarrkalu wirrirni wiyirr kaninykurti Christ-mili jina.” (Ngarrkalu munu wirralkulinypaninyi kaninykurtingi Christ-mili jina. Ngarrkalu jinta wiyirr wirrirni kaninykurtingi Christ-mili jina.) ²⁸ Palaja, Christ wiyirrku Nyampali jarrinyaja, wirralkulinypaninyi kaninykurtingi Ngarrkamili jina. Palajunju Ngarrka Nyampali Wirtu jarruliny wiyirrku, nyarrakurnujirri.

JINTALU JANPA JINI JANINYI WARINYARRANGU MARLKARRINYJARRIKU

²⁹ Warinyarrangu marlkarri jarrinyiyi janpa jinamajirri. Jintalu wariny marrngu janpa jinijaninya, wurrarnayi, “Palajunju jinajalu ngalya jilkulinyjanaku marlkarrinyjarriku.” Nyarra warinyarrangulu wurrarnayi, “Marlkarri jarrinyaja, marlkarri wantuluman ngarramarnti.” Janamilirrangu muwarr rurru pirnayarninyi. Yijapa marlkarrinyjarri marlkarri wantulupiyi, janpa jina naku marrngu wariny munu ngalya jilkuliny, munu wankanyu malkuliny! ³⁰ Kurkapirli jarrulinyurru ngarnarna. Jinta wirla-wirlalkulinynganinyi karrpurranu

JINTALU JANPA JINI JANINYI WARINYARRANGU MARLKARRINYJARRIKU

²⁹ Warinyarrangu marlkarri jarrinyiyi janpa jinamajirri. Jintalu wariny marrngu janpa jinijaninya, wurrarnayi, “Palajunju jinajalu ngalya jilkulinyjanaku marlkarrinyjarriku.” Nyarra warinyarrangulu wurrarnayi, “Marlkarri jarrinyaja, marlkarri wantuluman ngarramarnti.” Janamilirrangu muwarr rurru pirnayarninyi. Yijapa marlkarrinyjarri marlkarri wantulupiyi, janpa jina naku marrngu wariny munu ngalya jilkuliny, munu wankanyu malkuliny! ³⁰ Kurkapirli jarrulinyurru ngarnarna. Jinta wirla-wirlalkulinynganinyi karrpurranu

karrpu. ³¹ Karrpurrangu warinypa wariny marlkarri wirlalajiyili! Yijarla pala muwarr! Kamparta ngaju Christ-ju jinajalu nyurranga. Yijarla pala muwarr pukun! ³²⁻³³ Palarrangulu marrngurrangulu Ephesus-ja kulipartirnajiya. Jana lion-arrangukapalipa tiger-arrangukapali! Yijapa marlkarrinyjarri marlkarri wantulupiyi, kulipartinajalu munurti yija jirnirni! Yijapa marlkarrinyjarri marlkarri wantulupiyi, “Ngalkunyi, minpilkunyi, marn-tungu marlkarri jarruluminyi!” Jintalu wurrarnayi muwarrarrangu palakapali. Mitu muwarr janamili. Munu pinakarrayijanaku! [“Bad company corrupts good character.”] ³⁴ Jurtulu yija kurlkapirli jarrayi, munu kurlujartiny jilkulinyurra [stop sinning!]. Jinta nyurranga munumpa waninyayi Ngarrka. Kurntany wantayi palaku.

*KAWURRANGU   NGANYJURRUMILI   WARINY
JARRULUPIYI*

³⁵ Jintalu japirr marnayi, “Wunyjurru Ngarrkalu kanka malkulinyjaninyi marlkarrinyjarri? Nganikapali kawu janamili?” ³⁶ Munu ngawu wantulinyurru. Jijirr jungkanga wirrinaja, marlkarri jarrinyaku. Palajangarrajakun turlpalkuliny, wirtu jarruliny, warruly jarruliny. ³⁷ Pala waruly turlpanyaja wariny yija, munu jijirrkapali. ³⁸ Ngarrka miranu palaku jijirrku, yinganya kuwarrija kawu, karrinya palangarra. ³⁹ Marrngurrangu, kuwiyirrangu, wirrujartinyarrangu, janpamalurrangu majangujartiny, warinypa wariny. ⁴⁰ Wiyirr parlparrja waninyayi kawujartiny. Wiyirr jungkanga waninyayi kawujartiny. Warajapa waraja, wariny yija jintanga wiyirrja. ⁴¹ Karrpu munu wirlarrakapali. Wirlarra munu panikatarrangukapali. Waraja panikata munu warinykapali panikatakapali.

⁴² Palakapali jarruliny kawuku nganyjurrumulirranguku. Nyungurrangu kawu marlkarri jarrulupiyi, wirrilapiyijaninyi jungkanga, jijirrkapali. Kanka manaja, wankanyu wantulupiyi ngarramarnti. ⁴³ Nyungurrangu kawu manyurla, munu ngalya yirrinaku. Kanka manaja ngalya yiji wantulupiyi, marrjapanu. ⁴⁴ Nyungunga warrarnja waninyaja, marrngulu warlininyi nyungu kawu. Partarl warlilkuliny wariny kawu, kanka manaja kawu, parlparrja kawu.

⁴⁵ Ngarrkamilalu muwarrju wurraninyi, “Nyarra walangkarr pirirri, yini Adam, marrngu wankanyu jarrinyi. NyirriRNikata pirirri, Christ, pirlurr wankanyu jinakata jarrinyi. ⁴⁶ Pala kawu warlinapinti walangkarr jarrayinyi, yarti pala parlparrja kawu jarrayinyi, warlinawayi kawu. ⁴⁷ Ngarrkalu yarni mana pala walangkarr pirirri, Adam,

kurlurluja. Pala nyirrirnikata pirirri, Christ, parlparrja milpanya. ⁴⁸ Marrngurrangu nyungunga warrarnja kawujartiny Adam-kapali. Marrngurrangu parlparrja kawujartiny Christ-kapali. ⁴⁹ Kuwarri nyungunga warrarnja nganyjuru kawu Adam-kapali. Yarti parlparrja kawu nganyjurrumili Christ-kapali jarrulupiyi.

⁵⁰ Marrkarrangu ngajumili [??], Ngarrkamili ngurra parlparrja waninyi ngarramarntiku. Nyungurrangu kawu nganyjurrumili, majangujartiny pa pijirrijartiny, nyilykirr jarrulupiyi. Munu waninyakayi ngarramarnti. Partarl wantulupiyi Ngarrkamilinga warrarnja parlparrja.

⁵¹ Yuu, ngurnjul ngalypakata yija wurralamar-nanyurraku: Nganyjurranga jinta munu marlkarri jarrulupiyi. Nganyjura wiyirr warinykapali jarruluminyi. ⁵² Jampangangarra jarruliny, wirlujartukapali. Angel-ju trumpetjartinyju wirtu ngurntirri jilkuliny. Ngarrkalu wiyirr marlkarrinyjarri kanka malkulinyjaninyi, ngarramarntiku munu nyilykirr jarrulupiyi. Palanga wankanyurrangu nyungunga warrarnja wariny jilkulinyjaninyi, nganyjuru munu marlkarri jarruluminyi, wankanyu wantuluminyi ngarramarntiku. ⁵³ Nyungurrangu kawu nyilykirrpinti Ngarrkalu wariny jilkulinyjaninyi, marlkarriwayipa nyilykirrwayi. ⁵⁴ Nyungurrangu kawu nganyjurrumili manyurla, marlkarri jarrulupiyi. Ngarrkalu wariny jilkulinyjaninyi, munu yiji marlkarri jarrulupiyi. Palaja marrngu wiyirr miranu jarrulupiyi, Ngarrkamili purlpija muwarr yija: ⁵⁵ “Marlkarri jinakatakayi, Christ-ju marlkarringarra wirlarnanta! Marlkarri jinakatakayi, partarl kampalkulinynganyjurrinyi!” ⁵⁶ Marrngurrangulu munu pinakarrinyayi Ngarrkanga. Palaja Ngarrkamili Manguny marlkarri wirlanaku. Parra-parra wirtu yija jilkulinyjanaku. ⁵⁷ Ngarrkalu ngakarnanganyjurraku Christ, kartuwarra manakata jarrinyaku nganyjurraku. Christ-ju marlkarri jirni pala marlkarri jinakata. Palajalu nganyjurrulu wurralaminyi Ngarrka, “Yarranija!” ⁵⁸ Palajalu, marrkarrangu, tarlka wantulinyurru, janngankawayi. Yirrkulu pikalyju warrkamu jilkulinyurralu Nyampali Jesus-ku. Wiyirru jinajarrangulu palinyku Ngarrka pilaly jilkuliny. [??]

Galatians

Unknown if consultant checked.

5

¹³ Jipi, muwarr pilamarnanyurraku, Kurijinarranguku. Jintalu wurralapiyinyurruku, “Yijalu pinakarrulunyurru Mujujumili muwarrarrangu, puripi wirrirnijanaku Juwur-ranguku marrnguku. Palinyja muwarrja jilkulunyurru. Munujalu nyurra munu Jiyijaji Kurayijimili.” Palajun wurralapiyinyurruku. Mitu yiji janamili muwarr. Jiyijaji milpanya Ngarrkaja kartuwarra manaku nganyjurruku. Yijalmarta jininyurrulu palinyja. Palajalungarra nyurra palinymilirrangu jarrinyinyurru. Munu Jiyijajimili jarri-manyurru pinakarrinyajalu Mujujumilaku muwarrku.

Tuku jarrulunyurru mitungumarra! Munu wurralanyur-rarningu, “Jiyijaji Kurayijimili nganyjurrulu, puru ngakarnan-ganyjurrinyi. Munu pinakarruluminyalu Muwujumilaku muwarrku. Kuwarri nganyjurrulu turralu jinanyi ngani-warralpartiku karrinyanyi jinaku!” Munu palajun muwarr pilkulunyurru! Palajunja muwarrja lirral wirtu jarranyurrulu mayiku, kariku, mirtawaku, pirirriku, nganin-ganinkurrangu, puntaju wirlalanyurrarninyili, ngulyu marranyurrulu, warinyirrangupa kurlujartiny jilinyurrulu. Munu kurlujartinyja yungkulunyurrarninyili. Munu yiji palajun jilkulunyurru! Nyurra Kurayijimilirrangu. Palajalu kuwarringulu yija yiji munu kurlujartiny jilkulunyurru, Kurayijimilija muwarrja jilkulunyurru ngarramarn-tilu, nyurranga ngarlungu jilkulunyurrarningu, palajun-jalu yija-yiji tuku jilkulunyurrarninyi. ¹⁴ Ngarrkalu wirrinninganyjurruku warinyapa wariny muwarrarrangu. Yinyanganyjurrinyi palarrangu muwarr ngalya wantuluminyi ngungku wiyirr, ngalya kalkuluminyijaninyi jinta, munu kurlu jilkuluminyijanaku. Waraja wirtu yiji muwarr wirrinninganyjurruku: Nyungulu warajalu muwarrju warlirnaninyi jinta wiyirr muwarrarrangu Ngarrkaja: “Nyuntulu yijalu yiji tuku jinanparningu. Palajunju wiyirr jinta pukun marrngurrangu tuku jilamanjaninyi nyuntuluka-pali tuku jinanparningu.” ¹⁵ Kurlkarri marnarnanyurrinyi yarranyurrulu warinykurnu. Wunyjurrulu? Muwarrja kulilu yirrinnyurrarningu? Nyurni marnanyurrurnarningu? Tuku jilkulunyurrarningu! Palajunjal kurlujartinyja yiji jilkulunyurrarningu mujujakartijakun.

16 Nyungu muwarr wirtu wurrarnarnanyurraku: Ngarrkamilaku Pirlurrku yiji pinakarrinyaku. Yirrkulu pinakarrayalu palinyku, palinyja muwarrja yirrkulu jilkulunyurru. Palajun jinajalu munu kurlujartiny jilkulunyurru. Yirrkulu wurralkulunyurrarningu, “Yijalu munu pikaly jilkulumarnarningu ngajulujakun, ngajulu pikaly jilkulumarna Ngarrkangarra.”

17 Miranu nyurra marrngurranguku, nganyjurru wiyirr pirlurr ngarlu ngampankata, yirrkulu pikaly jinaku karrinyinyarningu nganyjurrulu. Nganyjurru karrinyanyi warinyku, kurluku, Ngarrka Pirlurr karrinyi warinyku, ngalyaku. Paliny karrinyi ngalypakataku, ngungkuku. Wiyirr pinakarrinyakatarrangu Ngarrkamili Pirlurrku jurtungu jilkulinyjaninyi ngungkuku, ngarlu nyinga malkulinyjaninyi kurlujartiny jinajamarra. 18 Ngarrkaku Pirlurrku yiji pinakarrulunyurrulu. Palajunjalun munu kurlkarri manaku muwarr nyarra Muwujujaja.

19 Kurrngalju marrngurrangulu munu pinakarrulupiyalu Ngarrkamilaku Pirlurrku. Palarrangu jankanyakatarrangu yiji. Nyurra miranu wunyjurrukata marrngurrangu, jampa ngayarta jarrinyanyi nganyjurrumili wiyirrmili pirlurr ngampankata ngarrakuny, kurlujartinyarranguku jinaku karrinyanyi ngarramarnti, kurlujartiny jinanyi ngarramarntilu. Palajunjalun jinta kurla-kurlakatarrangu jarrinyayijanaku jintaku, jintalu pirirrimarta yikarnayarninyi, jintalu mirtawanyjarri yikarnayarninyi, jintalu munu jurtungu warlirnakayarningu; 20 jintalu marni pinayi miyu mangunyarrangukapali, ngarluja nyurra marnayijaninyi, kurlujartinyarrangu maparnjukapali yumuny jinayijanaku jintanga, yukuny pinayarningu, warnta marnayarninyi, miku jarrinyayarningu, wirrilyi jarrinyayi, raka-raka jarrinyayi, jinta pinayarninyi, yirrkulu waninyayi waljangajakun, 21 jintamilaku wurrukarraku karrinyayijanaku, yawurr jarrinyayi, yawurrja warajanga ngawu jarrinyayi, kurlujartinyarrangu jinayi, nganin-nganinarrangupa jinayi palajunmarta. Palajunmarta yirrkulu jinayi pirlurrjalun ngampankatajalun. Palajunmarta jinakatarrangu munu wantulupiyi Ngarrkanga palinymilingi warrarnja. Yija pala muwarr. Purlpi wurrarnarnanyurraku minyirrju, kuwarri yarrana kurlkapirli jinirninnyurrinyi: Palajunmarta jinajarrangu munu wantulupiyi Ngarrkanga.

22 Jintalu marrngurrangulu yirrkulu pinakarrulupiyalu Ngarrkamilaku Pirlurrku. Palinyju kurlkapirli jinajaninyi marrngurrangu warinykurnu, ngalypakurnu. Ngarlu nyinga manajaninyi marrngurrangulu ngarlunyu wirri-

lapiyarningu, ngarlu pikaly jinajaninyi, ngarlu wuta jinajaninyi, palinyju nyampa-nyampa jinakatawayi jinajaninyi, ngalypakatarrangu jinajaninyi, yirnikatarrangu jinajaninyi, ²³ jakartakata jinajaninyi marrngurranguku, warlilapiyiyarningu janamili walja ngampankata pirlurr. Wayirti? Nganurtu marrngulu karra malkuliny, “Palajunmarta jinaku kurlu. Munu palajun jilaman!” Munu yiji marrngulu palalu muwarr pilkuliny palajunmarta! ²⁴ Palarrangulu Kurayiji Jiyijajimilirrangulu yirrkulu wurralkulupiyarningu, “Ngaju ngampankata pirlurr kurlujartinyku karrinyarni. Munu yiji! Ngajulu yakalamarna kurlujartiny. Munu ngampankata jarrulumarna. Ngajulu pinakarrulumarnalu Ngarrkamilakujakun Pirlurrku!”

²⁵ Yu! Kurlumajirrilu Pirlurrju wankanyu jininganyjurrinyi. Palajalu nganyjurrulu palinyku yijalu wurralaminyili nyampali jarrulinynganyjurruku. ²⁶ Yija munu raka jarruluminyi, yijalu munu yirrngilaminyarninyi, yija munu miku jarruluminyarningu.

6

¹ Kurijinarrangukayi, miranu nyurra nganiku Ngararka karrinyi. Yijapa warinyju Kurijinju kurlujartiny jilkuliny. Kurlumajirriku Pirlurrku pinakarrulunyurrulu, palaja ngalypaku jurti jilkulunyurrulu pala Kurijin, jakartalu. Kurlkapirlilu jilkulunyurru — munu nyurralu jilkulunyurru nyarralukapali. ² Paju karrulunyurrujanaku ngurnjurljartinyarranguku. Yakujun jinajalu jilkulunyurru Kurayijimilija muwarrja. ³ Munu nyurra-nyurra wantulunyurru. Yijapa nganurturrangulupa wuparturrangulu wurralipiyarningu, “Ngaju wirtu”. Palajunmarta wurrana-jalu mitu marnarninyi. Yijarla wuparturrangujakun jana. ⁴ Nyuntulu yirrkulu japirr malamanparningu, “Wunyurru? Pala jinirni Ngarrkaja muwarrja?” Yijapa ngalypa. Palaja ngarlu ngalypa jarruluman. Munu wurralamanparningu, “Palarrangulu jintalu kurlu jinikinyiyi, ngajulu ngalypamarta jinikinyirni.” ⁵ Nyuntumilingarra jurtu jilkuluman nyuntulu. Palajunku karrinyi Ngarrkalu. Munu parrjalamanjaninyi jinta yimpinaku.

⁶ Yijapa marrngulu miranu jilkulinyurrinyi Ngarrkamilaku muwarrku. Puntaju nyurralu yungkulunyurrulu mayipa warnkupa wurrupa nganin-nganin nyurramilaku pirnti pinakataku.

⁷ Pinakarrayi! Marrngulu mitu yakalali Ngarrkanga. Yijapa kurlkarri maninyi, “Ngarrka munumpa ngajuku.” Palinyju puru mitu marnarninyi! Kurlu pini yiji! Ngarrkalu

yirrkulu parrjarna, tarn-tarn jilkulinypalu panypanyajaku.
⁸ Yijapa marrngulu kurlu jilkuliny. Puntaju kurlu jilkuliny-
 palu Ngarrkalu. Yijapa marrngulu ngalya jilkuliny. Pun-
 taju ngalya jilkulinypalu Ngarrkalu. Yijapa marrngulu yir-
 rkulu jilkuliny ngampan-ngampankatalu pirlurrju. Puntaju
 marlkarri jarrinyaja Ngarrkalu jurtu ngakalkuliny ngar-
 ramarnti. Yijapa marrngulu yirrkulu pinakarrulinypalu
 Pirlurrku Kurlumajirriku. Puntaju marlkarri jarrinyaja
 Ngarrkalu wangkamarta wirrilkuliny, palanga wantuliny
 Ngarrkanga ngarramarnti. ⁹ Palajalu purnku-purnkuwayilu
 nganyjurrulu yirrkulu ngalyparrangu jilkuluminyi. Palajun
 jinaja yartikarra puntaju Ngarrkalu ngalya yiji jilkulinyn-
 ganyjurruku.

¹⁰ Palajalu yirrkulu ngalya jiliminyijanaku marrnguku
 wiyirrkulu, yija-yiji ngalya jiliminyijanaku yijalmarta ji-
 nakatarranguku.

Ephesians

Unknown if consultant checked.

5

¹⁸ Munu yawurr jarrinyaku wayinjartiny, pala nyarra ngawu jinakata, kurlkarri manamajirrilu kurlujartiny jil-aman. Yijamarta yungkulunyurrarninyili Ngalypakatanga Pirlurrja, palinyju jipanaku nyurraku jurtungu.

²⁸ Piririmartalu nyarra yijalu yiji tuku jinayarningu jana kawu. Palajunju pukunngarra yijalu tuku jilapiyarninga janamili mirtawanyjarri. Ngarnurtulupa tuku jinarninga mirtawa palinymili tuku jinarninyi palinyju pukunngarra.

PAUL'S FIRST LETTER TO THE PEOPLE IN THESSALONICA

Unknown if consultant checked.

English names and loan words are now spelled as in English, with a hyphen before any Nyangumarta suffixes. All jini and pini have now been standardised as jirni and pirni. Should we change 'ngayiny' back to 'ngarlu'? Should we change 'yijalmarta jinakata' to 'Christian'? Now that the Translation Team have revised parts of it, we will need to update the English back translation to match it.

(1:1)

^{1a} Nyungu muwarr ngajuja Paul-ja, ngapija, Silas-ja Timothy-ja pukun. Nganarnalu mirli-mirlingi yarn-tarniyirni nyurraku yijalmarta jinakatarranguku ngurnungungu, Thessalonica-nga. Ngarrkamilipa Jesus-mili nyurra. Nyarra Ngarrka Japartu nganyjurrumili, nyarra Jesus Christ Nyampali nganyjurrumili. Pulanymilingarra nyurra wiyirr. Nyungu muwarr nyurraku wiyirruku.

^{1b} Nganarnalu japirr marnayirni nyurraku Ngarrka Japartu nganyjurrumilipa Jesus Christ nganyjurrumili Nyampali pukun, pulanyju ngalypalu kalkulkulinypulun-yurrinyipa ngayiny wutaku jilkulunypulunyurrinyi.

(1:2-10)

²⁻³ Yirrkulu japirr marnayirni Ngarrka ngalypa jilkulun-yurraku wiyirruku. Kurlkarri marnayirninnyurrinyi, yijalmarta jirninyurrulu Nyampali Jesus Christ-ja, palajunjalu yirnkulu jirnanyurru ngarrakuny. Ngayinyja nyurranga Ngarrka, palajunjalu nyurralu yirrkulu nganiwarralpiriti jirnanyurru yirnkulu jirnanyurru Ngarrkaku. Nyurralu yijalmarta jirnanyurru Nyampali Jesus kulpuliny kankajirrija, palaja kangkulunyurrinyi Ngarrkamilikarti warrarnkarti. Palajunjalu yirrkulu paliny yajarnanyurru. Jintalu kurlujartiny jirnayinyurraku, munu purlu jarrimanyurralu. Nganarnalu kurlkarri marnayirninnyurrinyi nganikapali nyurra. Palajalu yirrkulu karra marnayirnalulu Japartu Kankajirriku, “Yarrarnija!” ⁴ Yu, nganarna miranu nyurraku, Ngarrkanga ngayinyja nyurra, ngurrju marnanyurrinyi palinymilirranguku jarrinyaku. ⁵ Nganarna milpanyiyirni nyurraku, wurrarniyirni nyurraku, “Ngarrkalu ngakarna Jesus nyurraku kartuwarra manaku.” Munu nganarnamili

muwarrjalujukun yijalmarta jirninyurrulu. Munu! Ngarrkamili Pirlurr Ngalyapakata milpnya nyurraku, palinyjungarra wurrarnanyurraku, “Yija pala muwarr!” Nyurralu yijalmarta jirninyurrulu palanga muwarrja. Palajunjalu nganarna miranu nyurraku Ngarrkalu ngurrju marnanyurinyi palinymilirrangu jarrinyaku.

Nyarra waninyikinyiyrninyurraku, miranu nyurra nganarnaku, nganiwarralpiriti jirniyrni, nyurralu palajungarra jilkulunyurru nganarnalukapali. ⁶ Jampa pinakarrinyinyurrunganinyi, nyurralu pukun jirninyurrulu nganarnalukapalipa nganyjurrumulalu Nyampalilu Jesusjukapali, yirkulu nganiwarralpiriti jirninyurru. Jintalu kurlujartiny jirnayinyurraku, partal ngampa-ngampa pinayinyurrinyi yijalmarta jinaku palinyja. Nyurralu yirkulu pikalyju yijalmarta jirninyurrulu. Ngalypakatalu Pirlurrju pikaly kalkurnanyurrinyi. ⁷ Palajalu jinta yijalmarta jinakatarrangu palangajirri warrarnjajirri, Macedonia-ngapa Achaia-nga, kurlkapirli jarrinyiyi jana nyurrakapaliku jarrinyaku. ⁸ Nyarra muwarr Nyampali Jesus wirtu jarrinyikinyi nyurraja ngunarrijirri wiyirrkarti marrngurrangukarti Macedonia-ngapa Achaia-nga, palangajirri. Munu palarrangulujukunwayi pinakarrinyiyi pala muwarr, jintalu pukun ngunarrijirri warrarnjajirri pinakarrinyiyi pala muwarr, palarrangu wiyirr miranu nyurraku yijalmarta jirninyurrulu Ngarrkanga. Nganarnalu munu wurrarnamiyrnijanaku nyurra, puripi ngarrany kaninyipirti miranu waninyikinyiyi nyurraku. ⁹ Marrngu ngunarrijirri warrarnjarrangu wurrarnayinyurrinyi. Jana miranungarra nyurraku, pinakarrinyinyurru nganarnamili muwarr, palajunjalu wirrini yakarnanyurrujaninyi mitu mangunyakalirrangu, Ngarrkamilirrangu jarrinyaku karrinyinyurru yija-yiji. Ngarrkangarra yija wankanyu waninyi ngarrakuny. ¹⁰ Yu, nyurralu yijalmarta jirninyurrulu nyarranga wankanyu waninyipa ngarrakuny, mimarnanyurralu palinymilaku Pujamuku Jesus-ku. Palinyju wankanyu jirni Jesus marlkarrija. Kuwarri mimarnanyurralu Jesusku kulpanyajaku parlparrijaja. Palinyjungarra kartuwarra marnanganyjurrinyi yijalmarta jinakatarrangu. Palajunjalu Ngarrkalu munu kulilu yirrilkulinynganyjurrinyi.

2

(2:1 - 16)

¹⁻² Yu, nyurra miranu milpanyiyrninyurraku, munu puru wurrarnayirninnyurraku Ngarrkamili ngalyapakata

muwarr. Yijalu yijalmarta jirninyurralu. Purlpi Philippi-nga jintalu marrngurrangulu kulilu yirrirniyinganinyi, wirlarniyinganinyi, kurlujartinyja kalkurnikinyiyinganinyi. Miranu nyurra palaku. Palaja yakarniyirni Philippi, milpanyiyirninnyurraku Thessalonica-karti. Palanga wurrarniyirninnyurraku Ngarrkamili muwarr. Jintalu marrngurrangulu munu pinakarrimiyinganaku. Partal ngampa-ngampa pirniyinganinyi muwarr pinaku. Nganarna munu wirnti karrimiyrnijanaku, Ngarrkalu muwarr pinaku tarn-tarn jirninganinyi. ³ Wurrarnikinyiyrninnyurraku nyarra yija muwarr, munu purulu mitu manamiyrninnyurrinyi ngapiku warnkukupa yingamanyurrunganinyi. Munu. Yirrkulu yirnkulu jirnikinyiyrni nganarnalu. ⁴ Ngarrkalu ngarrakunyju parrjarnanganyjurrinyi, paliny miranungarra nganikupa nganyjurrulu kurlkarri marnanyi. Palinyjungarra ngurrju marnanganinyi nganarna jakul kanganyaku nyungu palinymili yija muwarr nyurranga. Palajalu nganarnalu karrinyiyrnalalu Ngarrkakungarra pikaly jinaku, munu marrngurranguku pikaly jinaku. ⁵ Munu nyurra marnamiyrninnyurrinyi, ngapi nyarra nyurralu puntajulu wurrarnamanyurrunganinyi yija ngalypakata. Munu lirrjalkatarrangu jarrimiyrni warnkukupa nganiwarralpirniku. ⁶⁻⁷ Munu japirr marnamiyrninnyurrinyi nyurralu nyurra manaku nganarnakupa jintalu pukun. Ngarrka miranu ngajuku, ngajulu yijalu wurrarnarni.

Nganarnalungarra wurrarniyirninnyurraku muwarr nyarra Jesus Christ. Palinyjungarra nyungu ngakarnanganinyi nyurrakarti. Palajunjalu nganarnalu japirr marnamiyrninnyurrinyi nyurralu ngalypanga kalkurnamanyurrunganinyipa warnku yingamanyurrunganinyi. Munu! Nganarna panyju karrinyiyrni palajun jinaku. Nganarnalungarra kalkurniyirninnyurrinyi ngalypalu. Nyurra miranu nyarra pipilu tukulu kalkurnikinyi partany wupartu palinymili, palajunmartakapali jarrinyiyrninnyurraku. ⁸ Nganarnanga ngayinyja yihi nyurra, kurlkarri marnayirninnyurrinyi ngarrakuny [ngarrakunyju ??]. Palajalu munu muwarrjakun yinyayirninnyurrinyi ngalypakata Ngarrkaja. Waljakapali jirniyrninnyurrinyi nganarnamilikapali pukun. ⁹ Yu, wurrarniyirninnyurrakupa muwarr Ngarrkaja, warrkamu jarrinyikinyiyrna mayipinti warnkuku. Munu japirr manamiyrninnyurrinyi mayiku. Munu nganamayirni mayi nyurramili. Nganarna marrja warrkamu

jarrikinyiyirna karrpungupa warrukartingi pukun warnkuku maninyaku nganarnamilaku. Nyurra miranu palajunngarra [palajunjungarra ??] jirnikinyiyirni.¹⁰ Nyarra wanikinyiyirninyurraku, ngarrakunyju yirnkulupa kurlumajirralu jirnikinyiyirni Ngarrka pikaly jinaku. Nyurra miranu palaku, Ngarrka pukunngarra, yija-yiji pala muwarr.¹¹⁻¹² Nyurra miranu nyarra japartulu miranu jininyi yirnkulu jinaku partany palinymili, palajunmartakapali jarrinyiyirni nyurraku. Nganarnalu ngarrakunyju wurrarniyirni nyurraku yirnkulu jilkulunyurru pikaly jinaku Ngarrkaku. Palinyjungarra ngurrju marnanyurrinyi. Yarti palinyju kangkulinyurrinyi palinymilikarti ngalypakatakarti warrarnkarti. Palajunjalu nyurralu yirnkulu nganiwarralpiri jilkulunyurralu palinykungarra pikaly jinaku.¹³ Jampa wurrarniyirninyurraku pala ngalypakata muwarr nyurralu pikalyju pinakarrinyinyurru. Kurlkarri marnanyurru, “Nyungu Ngarrkamilingarra muwarr, munu Paulmilijakun.” Pala yijangarra Ngarrkamili muwarr. Nyurralu yijalmarta jirninnyurrulu palanga muwarrja, kurlujartiny jinajalu warinykurnu jarrinyinyurru, kuwarri yirnkungu jarrinyinyurru. Palajunjalu nganarnalu yirrkulu karra marnayirnalulu Ngarrkaku, “Yarrarnija!”¹⁴ Jampa yijalmarta jirninnyurrulu Ngarrkamilingi muwarrja nyurramili warrarn waljarrangu marrngurrangu kuli jarrinyiyinyurraku. Nyurra jintakapali jarrinyinyurru, palarrangu yijalmarta jindakatangkapali ngapinga, Judea-nga. Janamili warrarn waljarrangu marrngurrangu kuli jarrinyiyijanaku, partal ngampa pirnikinyiyijaninyi Jesus Christ yajanaku. Palajunmartakapali nyurramilalu warrarnja waljarrangulu partal ngampa pirnikinyiyinyurrinyi yajanaku palinyku.¹⁵⁻¹⁶ Kurrngalju Jew-arrangulu marrngurrangulu panyju karrinyiyili Ngarrkamilaku muwarrku. Purlpilu jintalu marlkarri wirlarnikinyiyijaninyi Ngarrkamili muwarr jakul kanganyakatanggu. Nyarra purlpi wirlarniyi jintalu nganyjurrumili Nyampali Jesus. Kuwarrimartanga jintalu jurtu ngakarniyinganinyi nyurramilija tawunja. Janalu ngarrakunyju partal ngampa pirniyinganinyi kanganyaku yija muwarr Nyampali Jesus-mili nyurrakupa warinyarranguku.

Yini marnayarninyi “Jew-arrangu”, wiyirr jinta ngunarrijirri ngapi yini marniyijaninyi, “Gentile-arrangu”. Nganarna karrinyiyirnijanaku wiyirrku ngapi Gentile-arranguku miranu jarrinyaku Nyampali Jesus-ku, yijal-

marta jinaku palinyja. Wiyirr palajun jinajarrangu Ngar-
rkalu kartuwarra malkulinyjaninyi. Nyarrarrangu Jew-
arrangu ngampa-ngampa pinakatarrangu wiyirrku jin-
taku. Jana panyju karrinyikinyiyijanaku jintaku Jew-
arrangukupa Gentile-arranguku pinakarrinyaku muwarrku
Nyampali Jesus-mili. Jana kurlujartinykatarrangu. Palajalu
Ngarrka kuli jarrinyijanaku. Yartikala wirlalkulinyjaninyi
marrjalu yiji.

(2:17 - 3:13)

¹⁷⁻¹⁸ Yu, nyarrarrangu Jew-arrangulu jurtu ngakarniyin-
ganinyi nyurramilija tawunja. Palajalu yirrkulu kurlkarri
marnayirninyurrinyi, ngayinyja nganarnanga yiji nyurra.
Kulpanyaku karrinyikinyiyirninyurraku nyurrakartiku,
marrapa karrinyikinyiyirninyurraku. Ngajulu Paul-ju
marlumal yakurr marnarna kulpanyaku nyurrakartiku,
Jayitanju ngampa-ngampa pirnikinyinyi. ¹⁹⁻²⁰ Yu,
yija yiji nyurraku kulpanya yirrinaku karrikinyirna.
Purlpikurra Nyampali Jesus wurrarniyirninyurraku,
yijalmarta jirninyurrulu, kurlujartiny yakarnanyurru, nga-
lypakatarrangu [ngalya jinakatarangu ??] jarrinyinyurru.
Palajunjalu nyurralu pikaly jirninyurrunganinyi
yija. Yarti Jesus nganyjurrumili Nyampali kulpuliny
parlparrijaja. Palanga nganarnapa nyurra pukun kunmu
wararr karruluminyi wangka yiji, palinyju warajanga
yirrilkulinynganyjurrinyi. Miranu jarrulupiyirni nyurraku,
munu puru wurrarnikinyiyirninyurraku Ngarrkamili
ngalypakata muwarr. Palajunjalu pikaly yija yiji
jarrulupiyirni.

3

¹⁻² Ngajulu munu kakurnamarnanyurrinyi, ngayiny
kurluny-kurluny jarrinyikinyirni nyurraku. Kar-
rinyikinyirni nyurraku yaninya yirrinaku. Yartikarra
ngakarnarna nyurraku Timothy. Timothy waraja, nga-
narnamilingarra paliny Ngarrkamili jakul kanganyakata,
marrngurranguku jakul kanganyajanaku muwarr Jesus
Christ-mili. Wurrarnarnala, “Ngaju wantulumarna
nyungungu Athens-ja. Nyuntu kulpulumanjanaku
Christian-arranguku ngapinga Thessalonica-nga.” Paliny
ngakarnarnayurraku jakurlinaku marrjalu, [??] Nyampali
Jiyijajinga yijalmarta jilkulinyurrulu ngayiny tarn-
tarnjupa wirntimajirralu ngarrakuny. ³⁻⁴ Jintalu
kurluny-kurlunyja wirrilapiyinyurrinyipa wirntiji
pilayinyurrinyili, warinykurnu jiliyinyurrinyili yajanaja
Nyampalija Jesus-ja. Nyarra waninyiyirninyurrakupa

wurrarniyirninyurraku palajunmarta jilkulupiyinyurrinyi. Kuwarri nyurra miranu wurrarniyirninyurraku yija muwarr. ⁵ Yu, ngajulu ngayiny kurluny-kurlunyu kurlkarri marnikinyirninyurrinyi. Kurlkarri marnikinyirni, “Ngurnipali Jayitanju yakurr marnajaninyi, palajalu ngurnipali kuta yakarnaya yajanaku Nyampali Jesus. Yijapa Ngarrkamili muwarr puruku wurrarniyirnijanaku.” Palajunngarra kurlkarri marnikinyirni. Ngaju kurlkapirli jarrinyaku karrinyikinyirninyurraku. Palakungarra Timothy ngakarnarnanyurraku parrjana yirrinaku. ⁶ Timothy kuwarrimartangarra kulpanya. Palinyju wurrarnaji nyurralu yirrkulu yijalmarta jirninyurrulu Ngarrkangapa tuku jirnanyurrarningu ngalypalu. Ngayiny ngalypalu kurlkarri marnanyurrunganinyi, nyurralu karrinyinyurrunganaku [karrinyanyurrunganaku ??] yirrinaku nganarnaku. Palajunju pukun nganarnalu karrinyiyirninyurraku yirrinaku nyurraku. ⁷⁻⁸ Yu, Timothy-lu jakul kanyaji, pikaly yiji jirninyi palinyju. Nyungungu jintalu kurluny-kurlunya wirrirkinyinyiyi. Ngayiny kurlu jirninyiyi. Kuwarri ngaju miranu nyurraku, yirrkulu yajarnanyurru Nyampali Jesus. Palajunja ngaju pikaly jarrinyarninyurraku. ⁹ Muwarr pinaja Ngarrkaku, kurlkarri marnayirninyurrinyi, pikaly yiji nganarna. “Yarrarnija!” karra marnayirnalu Ngarrkaku. ¹⁰ Yirrkulu [?? night and day] muwarr pirniyirnalu Ngarrkaku nyurraku, wurrarniyirnilu karrinyiyirninyurraku yarrana yirrinaku, nyurra miranu jilapiyirninyurrinyi Ngarrkaku. Palajunjalu nyurra miranu yiji jarrulunyurralu palinyku. ¹¹ Palakungarra japirr marnayirnipulinyi Ngarrka nganyjurrumili Japartupa Jesus nganyjurrumili Nyampali, “Yijapa tukulu kulpanyakanu kawapulunganinyili palamakarti marrngurrangukarti Thessalonica-nga.” ¹² Japirr marnayirninyurraku Nyampali Jesus, yijalu ngayinyju ngalypalu tuku jilkulinyurrarninyi. Nganarnanga ngayinyja yiji nyurra, palajunmartalu yijalu ngayinyju ngalypalu tuku jilkulunyurrarninyipa jintaku marrngurranguku pukun. ¹³ Karrinyiyirninyurraku tarlka waninyaku pirlurrja nyurramilingi, kurlumajirri yiji waninyaku [?? May he make your hearts strong, blameless and holy]. Palajunmartalu japirr marnayirni Nyampali Jesus tarn-tarn jinaku nyurraku. Paliny kulpanyaja parlparrjaja palinymili angel-arrangujartiny [?? “with all his holy people” — does this include Christians/saints?] nyurra kurlumajirri wararr karrulunyurru Ngarrkanga nganyjurrumilinga Japartunga.

4

(4:1 - 12)

¹⁻² Yu, nyurra miranu muwarrarranguku nyarra wurrarniyirninyurrakupa. Pala muwarrarrangu nganyjurrumilija Nyampalija Jesus-ja. Nganarnalu miranu jirniyirninyurrinyi wunyjurrukapaliku waninyaku pikaly jinaku Ngarrkaku. Nyurralu pinakarrinyinyurrunganaku. Kuwarri nyungu wurrarniyirninyurraku Nyampalija Jesus-ja: Yirrkulu jirnarrayi yirnkulu yiji nganarnamilija muwarrja. ³ Ngarrkalu karrinyinyurraku yakujun waninyaku. Palinykapali jarrulunyurru, kurlumajirri. Nyurra wiyirr wantulunyurrarningu waljangajakun nyupajingi, munu marru manaku warinymili nyupaji. Munu yiji! [?? - sexual sins - sensitive subject] kurla-kurlakatakapolirrangu ⁴⁻⁵ Jinta marrngurrangu munumpa yiji Ngarrkaku, janalu yirrkulu marru marniyijaninyi mirtawanyjarri warinymili [?? - sexual sins - sensitive subject] kurla-kurlakatakapolirrangu.

Munu janakapali jarrinyaku [??] yijalmarta jinakat-awayirrangukapali. Munu! Nyurramilinga wantulunyurrujanaku waljangajakun nyupajinga. Panyjarmajirrilu kalkulumanpa ngalypalu jilamanpalu. ⁶ Yijapa nyurranga warinyju ngulyulu kawali warinymili mirtawa. Ngarrkalu kuli jarrulinypalu palaku ngulyukataku. Ngarrkalungarra wirlalkulinyjaninyi palajunmartarrangu. Purlpi nganarnalu minyirrju wurrarniyirninyurraku pala muwarr. ⁷ Ngarrkalu wurrarnanganyjurruku Christian-arranguku palinykapaliku waninyaku, kurlumajirri, munu jintakapali kurla-kurlakatakapolirrangu [?? - sexual sins - sensitive subject]. ⁸ Jintalu panypanyayili nyungungu muwarrja. Palarrangulu panypanyakatarrangulu panypanyayinganakupa, panypanyayili Ngarrkangangarra. Ngarrkalungarra yinyanyurrinyi palinymili Ngalypakata Pirlurr, munu panypanyaku palinyja. ⁹ Yu, Ngarrkalu purlpi wurrarnanyurraku ngalypalu tuku jilkulunyurrarninyi. Munu palaku nyungungu mirli-mirlinga yarntalapinyinyurraku, nyurra purlpi miranungarra palaku. ¹⁰ Yu, nyurralu ngalypalu tuku jirninyurrujaninyi Christian-arrangu nyurramilinga warrarnja, Macedonia-nga. Kuwarri wurrarniyirninyurraku, yirrkulu palajun jiliyi. ¹¹ Munu yananyaku jintamilikarti ngurrakarti yimpinaku, jinta marrngurrangu kurrpanakata. Palajunmartaja ngayiny kurlujartiny kuli jarrayili. Yirrkulu marrjalu warrkamu jiliyi. Palangarra nyarra wurrarniyirninyurrakupa purlpilu. ¹² Warrkamumu jarrayi mananyaku warnkuku

mayipinti. Palajunjalu nyurra munu kulyi yankulunyur-rujanaku jintaku. Marrngurrangulu jinta wurralapiyinyur-rinyi ngalyapanga yirnkungu waninyanyurru.

(4:13 - 5:11)

¹³ Yuu, pinakarrayi nyungu muwarr yijalmarta jinakatar-rangu puripi marlkarri jarrinyiypa. Karrinyiyirninyurraku miranu jarrinyaku palarranguku. Palajalu munu yirru paju karrulunyurrujanaku. Jinta munumpa waninyay-alu Ngarrkaku, palajalu paju karrinyayi janaku ngar-rakuny. Munu paju karrulunyurru janaku nyarrarran-gukapali. Nyarrarrangu yijalmarta jinakatawayirrangu Nyampalingi Jiyijajingi, jana paju yiji marlkarri jar-rinyajarranguku. ¹⁴ Jesus marlkarri jarrinyi. Palaja Ngarrkalu yarrana wankanyu jirni. Yijalmarta jirnin-yili palanga muwarrja. Palajunjalu yijalmarta jirnin-yili nyungungu warinyja muwarrja pukun: Yarti Ngarr-kalu ngakalkuliny Jesus parlparrjaja mananyaku yijal-marta jinakatarranguku marlkarrinyjarriku. Palarrangu Nyampalilu Jesus-ju kangkulinyjaninyi Japartukarti, yijal-marta jinakatarrangu. ¹⁵⁻¹⁶ Nganarnalu wurrarniyirninyur-raku nyungu muwarr nganyjurrumilija Nyampalija Jesus-ja. Paliny kulpuliny parlparrjaja mananyaku wiyirru yijalmarta jinakatarranguku, palinyju kangkulinynganyjur-rinyi Japartumilikarti warrarnkartti. Palinyju kangkuliny-janinyi kuwarri wankanyupa waninyayi, marlkarri jar-rinyaja pukun. Nyarra wankanyu waninyayipa munu jana palaji walangkarra yankulupiyi kanka parlparrkartti. Munu! Pala yakujun jarruliny: Nganyjurrumili Nyampalin-garra milpuliny parlparrjaja kamalkulinyjanaku marrjalu marlkarrinyjarriku yijalmarta jinakatarranguku. Wirtulu angel-ju puyu pilkulinyipili wirtungu trumpet-ja. Nyarrar-rangulu marlkarrinyjarrilu pinakarrulupiyi pala trumpet, Nyampali Jesus pukun kamanaja. Palajunja palarrangu marlkarrinyjarri wanka jarrulupiyi. ¹⁷ Palaja nyarra wankanyupa waninyayi yijalmarta jinakatarrangu kanka jilkulinyjaninyi. Nganyjurru wiyirr kuru malkulinynganyjurrinyi kanka mujungungu, nyarra marlkarri jar-rinyajapa jinta pukun. Palajunngarra nganyjurru wiyirr wantuluminyili nganyjurrumilinga Nyampalinga Jiyijajinga ngarrakuny. ¹⁸ Palajunjalu nyurralu yirrkulu ngayiny tarlka jiliyarninyipa pikaly jiliyarninyi muwarrjartinyju nyungujartinyju.[??]

5

(5:1 - 22)

¹ Ngurnipali jintalu kurlkarri marnayi, “Nyanga Nyampali Jesus kulpulinynganyjurruku mananyak? Nyanga wirlalkulinyjaniny nyarrarrangu kurlujartiny jinakatar-rangu?” Nyampa palaji milpuliny Nyampali nganyjur-rumili. Purlpi miranungarra nyurra palaku muwar-rku. Munu nyungu mirli-mirlilu miranu jilamarnayurriny palaku. Nyanga milpuliny? Palaku wiyirr munumpa nganyjurru. ² Nganarnalu nyarra wurrarniyirninyurraku paliny, nyampangarra turlpuliny. Kurrngal marrngur-rangu munu mira karrulupiyalu palinyku. Yuu. Ngurnipali ngulyukata yarrali warinymilikarti ngurrakarti war-rukartingi. Palarrangu jinta munumpa palaku nyanga milpulinyjanaku janamilinga ngurranga. Janalu munu mintulu mimalapiyalu palaku ngulyukataku. Palajun Nyampali Jesus wangka palaji turlpulinynganyjurruku, kurrngal marrngurrangu munu mira karrulupiyalu palinyku. ³ Palanga janalu wurralapiyi, “Nganiwarralpiri ngalya. Jintalu munu kulilu wirlalapiyinganiny.” Nyarrarli palajunmarta muwarr pinalupiyipa, palangangarra Nyampali Jesus ngayarta jarruliny. Palinyju wirlalkulinyjaniny nyampalu palaji, marrjalu yiji wirlalkulinyjaniny, partal kuku jarrulupiyalu. Nyurra miranu nyarra mirtawanyjar-riku ngayinykarralu partany kanganyiyijaniny, parra-parra wirtu, munu partal ngampa pilkulupiyijaniny partany ngayarta jarrinyaku. Palajunkapalingarra jarrulinyjanaku marrngurranguku, nyarrarrangu palal waninyiyipa, kulpanyajaku munu mira karrulupiyalu Nyampaliku Jesus-ku. Jana partal kuku jarrulupiyalu palinyjamarra. [??] ⁴⁻⁵ Yuu, nyurra munu jintakapali, Ngarrkamiliwayi. Jana waninyayi warrukurlangakapali, Satanmilinga warrukurlanga. Jana munu mira karrinyakayalu Nyampaliku Jesus-ku kulpanyaja. Palinyja kulpanyajanga jana marrpalapiyi. Nyurra munu janakapaliwayi. Nyurra Ngarrkamili, waninyinyurru palinymilinga tilinga. Mimarnanyurralu Jesus-ku. Palinyja kulpanyajalu nyurra munu marrpalkulunyurru, pikaly jarrulunyurru. ⁶ Nganyjurru munu warrukurlangawayi waninyayinyi. Munu karta karruluminyi ngarrakuny jintakapali. Parrilyju mimalaminyalu mira-mira Nyampaliku Jesus-ku kulpuliny. Nganyjurru munu wantuluminyi karikatarrangukapali, nyarrapa minpirnayi yirrkulu. ⁷ Marrngurrangu karta karrinyayi warrukartingangarra, karikatarrangulu minpirniyi warrukartinga pukunngarra. ⁸ Nganyjurru munu wantuluminyi palarrangukapali, jana warrukurlanga waninyayi. Nganyjurru Ngarrkamili, nganyjurru waninyayinyi palinymilinga tilinga. Palajunjalalu

nganyjurru yirnkungu wantuluminyalu, munu karikatar-rangukapali. Nganyjurrulu yirrkulu Ngarrkanga yijalmarta jiliminyilipa ngalypalu tuku jiliminyarninyi. Kurlkarri malaminyi, Nyampali Jesus-jungarra kangkulinynganyjurrinyi palinymili Japartumilikarti warrarnkarti. Palajunjaja Ngarrkalu tuku jilkulinynganyjurrinyi Satanjamarra.⁹⁻¹⁰ Ngarrkalu mananganyjurrinyi, palinymili waljarrangu jirninganyjurrinyi. Pala jirni munu kulilu yirrinakupa wirlanaku nganyjurruku. Mananganyjurrinyi tuku jinaku, kangkulinynganyjurrinyi palinymilikarti waljakarti warrarnkarti. Palajunjangarra ngakarnanganyjurruku Jesus nganyjurrumili Nyampali. Palinyngarra kartuwarra manaku marlkarri jarrinyinganyjurruku. Yarti wiyirru kulpulinynganyjurruku mananyaku, wankanyurrangupa marlkarrinyjarri. Palinyju kangkulinynganyjurrinyi wiyirr palinyja waninyaku ngarramarnti.¹¹ Palajunjalu kurlkapirli jilkulunyurrarninyi nyungulu muwarrju, palaja munu ngayiny kurluny-kurluny jarrulunyurru. Nyurralu purlpilu pala muwarr wurrarnikinyinyurrarningu. Palajun yirrkulu jilkulunyurru tarn-tarnju yijalmarta jinaku.¹² Yu, japirr marnayirninnyurrinyi ngalypalu kurlkarri malkulunyurrujaninyi nyurramili nyampalirranggu. Ngarrkalungarra ngurrju marnajaninyi palarrangu nyampalirranggu nyurraku. Janalu yijalu yiji tuku jirnayinyurrinyipa miranu jirniyinyurrinyi nyurra yijalmarta jinakatarrangu yirnkungu yananyaku.¹³ Palajunmarta warrkamu jir-nayinyurraku. Palajunjalu yijalu yiji ngalypalu kurlkarri malayijaninyipa ngayinyja nyurramilinga jiliyijaninyi.

Munu warnta-warnta malkulunyurrarninyi.¹⁴ Yakujun jinaku karrinyiyirninnyurraku: Jinta nyurranga warrkamu jinakatawayi, wurralayijanaku warrkamu jinaku. Jinta nyurranga wirntikata, wurralkulunyurrujanaku, “Yijalmarta jilayili Ngarrkanga! Tukulu kalkulkulunyurrinyi palinyjungarra. Wirntiwayi!” Jinta nyurranga nyan-galykata, wurralayijanaku, “Yijalu yajalayi Nyampali Jesus!” Kintilu jilkulunyurrujanaku wiyirru.¹⁵ Jintalu kurlujartiny jiliyinyurrakulu, munu nyurralu kurlujartiny jilkulunyurrujanaku puntajulu. Tuku jilkulunyurrarninyi ngalypalu yiji, jinta pukun tuku jilkulunyurrujaninyi, munumparrangu Nyampaliku Jesus-ku.¹⁶ Yirruku yiji pikaly wantulunyurru.¹⁷ Yirrkulu muwarr pilkulunyurralu Ngarrkaku.¹⁸ Karra malkulunyurralu yirrkulu Ngarrkaku, “Yarrarnija!” Palajun karra malkulunyurralu ngalypangapa kurlungu pukun. Christian-arrangulu palajunju jinaku. Palajunmartakungarra Ngarrka karrinyi.¹⁹⁻²⁰ Yijapa Nga-

lypakata Pirlurr muwarr pilkulunyurraku, munu palal yakalkulunyurru. Yijapa warinyju marrngulu wurralkulunyurraku palinyju muwarr pirninyi muwarr Ngarrkaja. Munu panypanyaku palanga muwarrja. ²¹⁻²² Kintilu yiji pinakarrulunyurru pala muwarr. Japirr malkulunyurrarningu, “Yija pala muwarr? Ngarrkaja pala?” Yijapa yija-yiji, palajangarra muwarrja jilkulunyurru. Yijapa mitu yiji, munu Ngarrkaja, kurlu pala. Munu kurluja muwarrja jilkulunyurru.

(5:23 - 28)

²³ Ngarrka waninyinyurraku nyurranga, palinyjungarra ngalypanga kalkurnanyurrinyi. Palajunja ngayiny wuta waninyinyurru. Japirr marnarnanyurraku Ngarrka, tuku jilkulunyurrinyi, kurlumajirri. Japirr marnarnanyurraku ngalypalu kalkunaku nyurramili pirlurru kurlkapa kawu pukun. Kurlumajirri yakujungarra wantulunyurru ngarrakuny. Warajanga karpunga Jesus Christ Nyampali nganyjurrumili kulpuliny parlparrjaja, palinyju wurralkuliny, ngalyapa yiji nyurra, kurlumajirri. ²⁴ Ngarrkalungarra ngurrju marnanyurrinyi palinymili wajarrangu jarrinyaku. Paliny yirnikata, ngalyapa yiji jilkulunyurrinyipa tukulu kalkulunyurrinyi palinyju. ²⁵ Yuu, japirr malkulunyurrunganaku Ngarrka, tukulu kalkulkulinynganinyi nganarna pukun. ²⁶ Nyurra wiyirr Nyampali Jesusmili. Wiyirr nyurra warajanga jarrinyajanga pikalyju yampu malayarninyi. ²⁷ Ngajulu Paul-ju wurrarnarnanyurraku, Ngarrkalu karrinyinyurraku pinakarrinyaku nyunguku muwarrku. Read-amu jilkulunyurru nyungu mirli-mirli wiyirru pinakarrinyaku. ²⁸ Japirr marnarnanyurraku Jesus Christ nganyjurrumili Nyampali yirrkulu ngalypalu tukulu kalkulkulunyurrinyi. Jipi.

KURIJINARRANGUKU NGAPINGA, THESSALONICA-NGA (PAUL'S SECOND LETTER TO THE PEOPLE IN THESSALONICA)

¹ Nyungu muwarr ngajuja Paul-ja, ngapija, Silas-japa Timothy-ja pukun. Mirli-mirlinga yarntarniyirninyurraku yijalmarta jinakatarranguku ngurnungungu, Thessalonica-nga. Ngarrkamilipa Jesus-mili nyurra. Nyarra Ngar-rka Japartu nganyjurrumili, nyarra Jesus Christ Nyampali nganyjurrumili. Pulanymilingarra nyurra wiyirr. ² Japirr marnayirninyurraku Ngarrka Japartu nganyjurrumilipa Jesus Christ nganyjurrumili Nyampali pukun, ngalypalu kalkulkulinyapulunyurrinyipa ngayiny ngalya jilkulinyapulunyurrinyi.

Pikaly yiji jirninyurrunganinyi.

³ Yuu, kurlkanga jirninyurru yiji. Nyurralu yijalu yijalmarta jirninyurrulu Ngarrkangapa ngalypalu tuku jirninyurrarninyi. Yirnkulu palajunngarra jirninyurru. Palajunjalulu pikaly yiji jirninyurrunganinyi. Palakungarra yirrkulu karra marnayirnalulu Ngarrkaku, "Yarrarnija!"

⁴ Nganarnalu nyurra marniyirninyurrinyi jintanga Kurijinarranguku ngurnarrijirri tawunjarrangu. Wur-rarnayirnijanaku nyurralu Thessalonica-nga yijalmarta jirninyurrulu Ngarrkanga, kurlkanga jirninyurru yija. Jinta marrngurrangu kuli jarrinyiyinyurrakupa kurlujartiny jirniyinyurraku, Nyampali Jesus yajanaja partal ngampa-ngampa pirnikinyiyinyurrinyipa. Yirrkulu ngarrany vajarnanyurru paliny.

Ngarrkalu wurralkulinyganyjurraku, "Ngalpayi ngajumili warrarnja!" [??]

⁵⁻⁷ Palajunjalulu Ngarrkalu yarti wurralkulinyurraku, "Ngalpayi ngajumili warrarnja!" Palanga paliny Nyampali wantuliny ngarramarnti. Ngarrka ngalya yiji, yirnkulu jininyi ngarrakuny. Puntaju nyarrarrangu kulikatarrangu wirlalkulinyjaninyi. Palanga nyurraku ngalya jilkulinyurraku, nganarnaku pukun. Ngarrkalu palajun jilkulinyganyjurraku parlparrja kulpanyaja Nyampali Jesus. [??]

Yuu! Ngarrkalu ngakalkuliny Jesus nganyjurrumili Nyampali parlparrjaja wikanga lalyurr-lalyurrkarranga kaninykurnu, palinymilirrangu marrjapanu angel-jartiny

pukun.[??] ⁸ Palangangarra Ngarrkalu wirlalkulinyjaniny nyarra palinyku munumparrangu. Panypanyikinyiyili ngaly-panga muwarrja Nyampalimili Jesus-mili, panyju karrikinyiyalu. Palajunjalu wirlalkulinyjaniny wiyirr.[??] ⁹⁻¹⁰ Jurtu ngakalkulinyjaniny ngarrakuny. Nyarrarrangu marrngurrangu munu wangka palanga wirtunga pirrpanga Jesus-milinga waninyakayi. Munu yiji! Nyampalinga Jesus-ja kaja yija yiji wantulupiyi ngarramarnti.[??]

Wariny jarrulinynganyjurruku, palinymilirrangu nganyjurru. Nyampalinga Jesus-ja wangka yiji wantuluminyi. Wiyirrju yijalmarta jinakatarrangulu paliny nyurra malaminyi. Yuu, yijalmarta jirninyurrulu nganarnamili muwarrja Nyampaliku Jesus-ku. Palajunja nyurra palanga wantulunyurru palinyja. Warajanga wiyirrju nyurra malaminyi Nyampali Jesus, nyurralupa nganarnalupa jintalu yijalmarta jinakatarrangulu pukun.

Japirr marnayirninnyurraku Ngarrka, palinykapali yarni malkulunyurrinyi.

¹¹ Palajunjalu yirrkulu japirr marnayirninnyurraku Ngarrka, palinykapali yarni malkulunyurrinyi palinyju. Ngarrkalungarra ngurrju marnanyurrinyi palinymili jarrinyakupa palinykapali jarrinyaku, kurlumajirri. Nyurralu yijalmarta jirninyurrulu palinyja. Palajunjalu yijalu yiji warrkamu jirninyurralupa yirnkulu jirninyurru palinykungarra pikaly jinaku. Japirr marnayirninnyurraku Ngarrka nyurramilaku pirlurrku tarlka jinaku, yijamarta jilkulunyurru yirnkungu ngarramarnti.

¹² Yirnkulu jilkulunyurru, palajunjalu jintalu nyurra malapiyi Jesus nganyjurrumili Nyampali. Palinyju nyurra pukun nyurra malkulunyurrinyi ngaly-pa jinaja. Ngarrkalupa Nyampalilu Jesus-ju ngaly-palu kalkulkuliny-pulun-yurrinyi.

2

Nyampali Jesus munu purlpi kulpanyama.

¹⁻² Yuu, ngurnipali warinyju wurralalu nyurraku muwarr palajun: “Nyampali Jesus Christ purlpi kulpanya, kanyajaniny marrngurrangu palinymilirrangu Ngarrkamilikarti warrarnkarti.” Mitu pala muwarr. Ngurnipali warinyju wurralalu muwarr yakujun: “Ngarrkamilalu Pirlurrju wur-rarnaji nyarra muwarr.” Ngurnipali jintalu wurraliyili nganarnalu yarntarniyirni mirli-mirlinga, “Nyampali Jesus

purlpi kulpanya.” Pinakarrinyajalu muwarr palajunmar-taja, munu ngayiny kurlu jarrulunyurru, munu wirnti kar-rulunyurru. ^{3a} Munu yijalmarta jinaku palajunja muwarrja. Puru yiji mitu marnayinyurrinyi.

Kurlujartinykata Marrngu turlpuliny.

^{3b} Walangkarra palaji wariny marrngu turlpuliny, paliny Satan-mili, paliny yini Kurlujartiny Marrngu. Kurrngalju yiji marrngurrangulu pinakarrulupiyalu palaku Marrnguku, warinykurnu jilkulinyjaninyi Ngarrkangamarra. ⁴ Nyarralu marrngulu wurralkulinyparninyi wirtu yiji paliny. Jakurlilkulinyjaninyi marrngurrangu pinakar-rinyaku palinyku. Kajalkuliny Ngarrkamilinga Templejapa karra malkulinyjanaku wiyirrku, “Ngajungarra nyarra wirtu yiji kankajirrija. Yijalu yiji jilkulunyurru ngajumilija muwarrja. Munu yijalmarta jilkulunyurrulu Ngarrkanga. Munu pinakarrulunyurrujanaku jintaku mangunyarran-guku. Yijalu ngajuku pinakarrulupijinyurru!” Yuu, palajun jilkuliny painyju.

⁵ Nyarra wanikinyinyi palanga wurrarnikinyiyirninyur-raku nyungu kurlujartinykata marrngu. Kurlkarri malkulunyurru nyungu muwarr. ⁶ Nyarra munu ngayarta jarrima, warinyju ngampa pininyi ngarrany. Nyurra miranu palaku ngampa pinakataku. Yarti pala kurlujartinykata marrngu ngayarta jarruliny Ngarrkamili muwarrja. ⁷ Kuwarri kurrngalju marrngurrangulu yirrku panypanyayili Ngarrkanga. Satan-ju kukujarrilu kanganyajaninyi warinykurnu, kurlujartinykurnu. Yartikala Ngarrkalu purlu jilkulinypalu nyarra ngampa pinakata.

⁸⁻¹⁰ Palajangarra pala nyarra Kurlujartinykata Marrngu ngayarta jarruliny. Yuu, Satan-ju ngakalkuliny paliny, mitu marnarrulinyjaninyi maparnjartinyju wirtu-jartinyjupa. Jilkuliny warinyapa wariny kurlujartiny, mitulu palinymilalu ngurra malkulinyjaninyi jinta warinykurnu, kurlungu. Kurlkarri malapiyi paliny wirtu yiji, Ngarrkaka-pali, pinakarrulupiyalu palinyku.

Palaja Jesus nganyjurrumili Nyampali kulpuliny pir-panga wirtungu yiji parlparrjaja. Wurralkulinyipili Kurlu-jartinykatanga Marrngunga, “Marlkarri wirlalamarnanta kuwarri.” Yija, palalu muwarrju wirlalkuliny.

Nyarrapa pinakarrinyiyili palanga Kurlujartinykatanga wirlalkulinyjaninyi wiyirr Ngarrkalu. Pinakarrimayi muwarr yija yiji Ngarrkamili, yijalmarta jirnimagiyili palinyja, kartuwarra marnamajaninyi. Yakal marnayi muwarr Ngarrkaja. Palajunjalu jurtu ngakalkulinyjaninyi

ngarramarnti. ¹¹ Pala yija! Jana panyju karrinyiyi pinakarrinyaku Ngarrkamilaku yijaku muwarrku. Palajunjalungarra Ngarrkalu ngakumpa jilkulinyjaninyi wiyirr kurlkapirlija. Janalu kurlkarri malapiyi warinykurnu, pinakarrulupiyalu palaku kurlujartinykatakaku mitukatakaku marrnguku. ¹² Pikalyju kurlujartiny yajarnayi. Ngarrkalu wirilalkulinyjaninyi palarrangu yakal-yakal manakata palinymilaku yijaku muwarrku.

Nyampalilu Jesus-ju ngurrju marnanyurrinyi palinymilir-ranguku jarrinyaku.

¹³ Yuu, Nyampalinga Jesus-ja ngayinyja waninyinyurru. Purlpi walangkarrangungarra ngurrju marnanyurrinyi palinymilirranguku jarrinyaku. Ngakarnanyurraku palinymili Ngalypakata Pirlurr kartuwarra manaku nyurraku, ngalypakatarrangu jinaku nyurraku pukun. Pinakarrinyinyurru Ngarrkamili yija muwarrpa yijalmarta jirninyurrulu. Palajunjangarra Ngarrkamilirranguku jarrinyinyurru. Palajunjalulu nyurraku yirrkulu karra marnayirnalulu Ngarrkaku, "Yarrarnijayi!" ¹⁴ Ngarrka karrinyanyurraku Nyampalikapali Jesus Christ-kapali jarrinyakupa waninyaku palinyja ngarramarnti. [??] Palajunjalungarra ngakarnanganinyi nyurrakarti jakul kanganyaku palinymili ngalypakata muwarr.

¹⁵ Yuu, tarlka wantayi! Ngarrakunyju yijalmarta jiliyili nyarra muwarr wurrarniyirninnyurraku palanga, mirli-mirlinga muwarr yarntarniyirninnyurraku.

¹⁶⁻¹⁷ Ngarrkanga nganyjurrumilinga Japartunga ngayinyja yiji nganyjurrulu wiyirr, palinyju ngalypalu kalkurnanganyjurrinyi. Palajunjalulu miranu jarrinyinyi nganyjurrulu marlkarri jarrinyaja yarrana wankanyu jilkulinynganyjurrinyi, palinyja waninyaku ngarramarnti. Nganarnalulu japirr marnayirnipulinyi Jesus Christ nganyjurrumili Nyampalipa Ngarrka Japartu nganyjurrumili, pulanyju ngayiny tarlkapa wirntimajirri kalkulkulinynganyjurrinyi, yirrkulu nyurralu yirnkulu jirnarrayipa yirnkulu muwarr pirnarrayi.

3

Ngarrkanga muwarr pilkulunyurrunganaku.

¹ Yuu, japirr marnayirninnyurrinyi, nyurralu Ngarrkanga muwarr pilkulunyurrunganaku puntaju. Japirr malkulunyurrunganaku ngayiny tarlka jilkulinynganinyi nyampalu jakul kangkulupiyirnijanaku muwarr Nyampali Jesus jintanga marrngurrangungu ngurnarrijirri. Karrinyayirnijanaku pinakarrinyaku pala muwarr, janalu

pukun yijalmarta jilapiyili, wunyjurrulu kapali Jakul kanganyikinyiyirninyurraku muwarr Nyampali Jesus-mili. Pinakarrinyaja, pikalyju yijalmarta jirninyurrulu. Pala-junju pukun nganarnalu karrinyayirnijanaku jintaku pika-lyju yijalmarta jilapiyili. ² Jinta marrngurrangu ngayiny jalypakata, janalu munu yijalmarta jinakayili muwarrja Nyampalinga Jesus-ja. Kuliny-kuliny jarrinyiyi nganarnakupa wirlaliyinganinyili. Japirr malkulunyurru Ngar-rka nganarnaku paliny mingka wantuliny nganarnaku palarrangungamarra kurluny-kurluny marrngurrangunga-marra. ³ Jesus nganyjurrumili Nyampali waninyi nganyjur-runga ngarramarnti, munu wirrina parnpilkulinynganyjur-rinyi. Yija yirnkukata paliny. Nyurra yirnkukata jilkulun-yurrinyi palinyjupa tuku jilkulunyurrinyi Satan-jamarra.

Yirnku jinarrayi Ngarrkamilija muwarrja.

⁴ Nyampalilu Jesus-ju ngayiny ngalyapa jirninganinyi, nyurralu kuwarri yirnku jirninyurru. Yijalu yirnku jirnarrayi nganarnamilija muwarrja. ⁵ Japirr marnayirninnyurraku Jesus-ju nganyjurrumilalu Nyampalilu miranu jilkulinyurrinyi Ngarrkaku, nyurralu yijalu ngayinyja jilkulunyurrarningu Ngarrka. Japirr marnayirni Nyampali Jesus, nyurralu ngayinyju tarlkalu jilkulunyurrulu muwar-rja Ngarrkamilija. Jesus-ju nganyjurrumilalu Nyampalilu ngarrakunyu jirnikinyi palinymilija Japartumilija muwar-rja. Jintalu kurlu jirnikinyiyalu palinyku, nganin-nganin kurlujartinypa wurrarnikinyayili, palinyju yirrkulu ngar-rany jirnikinyi palinymilija Japartumilija muwarrja. Nganarnalu karrinyiyirninyurraku yirrkulu palajunju jirnarrayi Ngarrkamilija muwarrja.

Warrkamuguayikatarrangu mayiku jamilkulunyurru-janinyi.

⁶ Yuu, purlpilu wurrarniyirninyurraku, yija yiji warrkamu jarrulunyurru waljaku warnkuku mayipintiku mananyaku. Jintalu nyurranga panypanyayili nganarnamilia muwarrja, puru kajan-kajarnayi, warrkamumajirri. Pinakarrayi! Wurralapiyirninyurraku muwarr Jesus Christ-ja nganyjurrumilija Nyampalija. Kajamarta wantulunyurru janangamarra palajunkatarrangungamarra, munu kululkulunyurrujaninyi. [??] ⁷ Nyurra kurlkapirli, nyurralu jilkulunyurru nganarnalukapali. Nyarra wanikinyinyi palanga, warrkamu jarrikinyiyirni, munu puru kajan-kajarnamiyirni. ⁸ Munu japirr marnamayirninnyurrinyi mayiku. Mayiku warnku yinyayirninnyurrinyi. Warrkamu jarrinyiyirni. Nganarnalu

yija warrkamu jarrikinyiyirna karrpungapa warrukartinga warnkuku waljaku mananyaku nganarnamilaku. Munu mayi ngulyulu nganamiyirninyurruka nyurramili.
⁹ Nyampalilu Jesus-ju ngakarnanganinyi wurranaku muwarrku palinymilaku nyurra. Palajunjalu japirr marnamiyirninyurryingarra mayiku. Puru yakarniyirni. Nganarnalu miranu jinaku karrikinyiyirninyurruka wunyjurruku jilkulunyurru. Palajunjalu marrja yiji warrkamu jarrikinyiyirna. Yakujun pukun ngarra jilkulunyurru nyurralu, warrkamu jarrulunyurru waljaku mayipintiku warnkuku nganarnalukapali.
¹⁰ Nyarra wanikinyinyi palanga minyirrju wurrarniyirninyurruka, “Warrkamuwayikatarrangu mayiku jamilkulunyurrujaninyi.”
¹¹ Wurrarniyinganaku jintalu, nyurra jinta munu warrkamu jarrinyakayi. Yanyaninyayijanaku jintamilikarti ngurrakarti, muwarr yimpin-yimpinakata.
¹² Nyungu muwarr Nyampalija Jesus Christ-ja wurrarnayirnijanaku palarrangungu marrngurrangungu minyirrju: “Minyirr jarrayi! Warrkamu jarrayi yija mayipinti warnku waljaku!”

¹³ Yuu, wiyirrja nyurra wurrarnayirninyurruka nyungu: Purnku-purnku karrinyawayi, yirnkulu jinarrayi.

¹⁴ Ngurnipali jintalu nyurralu, nyungungu mirli-mirlingi yakal malkulunyurrunanganaku. Yini malayijaninyi palarrangu marrngurrangu. Munu kululkulunyurrujaninyi palajun jinakatarrangu. Palajunjalu jana yija kurntanyja wantulupiyarningu.
¹⁵ Munu yukuny pilkulunyurrujaninyi. Jana Nyampali Jesus-milirrangu pukun nganyjurrukapingarra. Palajunjalu jinulu wurralkulunyurrujanaku kurlujartiny jirniyi, jurti jilkulunyurrujanaku yirnkuku jinaku.

Jesus-ju nganyjurrumilalu Nyampalilu ngayiny ngalya jirninganyjurrinyi.

¹⁶ Jesus-ju nganyjurrumilalu Nyampalilu ngayiny ngalya jirninganyjurrinyi. Japirr marnayirninyurruka, palinyju ngayiny ngalya jilkulunyurruinyi ngarramarnti. Japirr marnayirninyurruka, nyurra paliny wantulunyurruka ngarramarnti.
¹⁷ Nyungungarra milyanga ngajulu Paulju yarntarnanyurruka parirrju ngajumilalu. Yakujunngarra yarntarnarna milyanga mirli-mirlingarrangu ngajumilirrangu wiyirrja.
¹⁸ Japirr marnayirninyurruka Jesus Christ nganyjurrumili Nyampali, ngalypalu tukulu kalkulkulunyurruinyi palinyju. Jipi.

1 Timothy

Unknown if consultant checked.

3

²⁻³ Kurijin nyampali nyarra wantuliny yija yiji kurlumajirri. Paliny yija yirti kaniny marrngu wantuliny, paliny nyampali waljaku palinykungarra...munu yawurrkata,...munu kulikata...

2 Timothy

Unknown if consultant checked.

⁷ Ngarrkanga yirnkulu yijalmarta jininyalu nganyjurulu. Palajalu Ngarrkalu Ngalypakata yinyanganyjurrinyi palinyмили Pirlurr, yija yiji kurlumajirri paliny. Nyarra Pirlurr Ngarrkaja nganyjurrungu kawungu wantuliny ngarramarnti. Munu wirntikata jinanganyjurrinyi. Munu kurntanykata jinanganyjurrinyi. Yirnkuku ngarlu nyinga marnanganyjurrinyi Ngarrkamilija muwarrja jinaku. Ngarlu nyinga marnanganyjurrinyi ngarlungu jinaku Ngarrkapa marrngurrangu pukun wiyirr. Ngarlu nyinga marnanganyjurrinyi ngalypa jinakupa kurluku yakanaku pukun.

3

⁴ Kurlkarri mala nyarra wurrarnarnangu, marrngurrangu kurluny-kurluny yija yiji jarrulupiyi. Marrngurrangu wantulupiyi ngampankata, lirrjalkata warnkuku, nyurra-nyurrakata, rakakata, nyurni manakata, panypanyakata pipi japartuku, munu puntaju yinganyakata, wirntimajirri Ngarrkaku; pajuwayikata, yukuny pinakata, jintaku mitu yimpinakata, rirra kararrkata, kulikata, malyparrkata ngalypaku, mitulu kuku jarrilu jinayi marrnguku kurlu pinaku, turralu kurlujartinyju jinakata, munu kurlkarri malkulupiyi nganipa jarruliny puntaju, wirtu-wirtu jarriyakata; pikaly jinayarninyi janalujakun, munu Ngarrka ngarlungu jinakayiyarningu; Kurijinkapalirringu mitukata wantulupiyi, munumpa wantulupiyi Ngalypakataku Pirlurrku, palinyju Kurijinarrangu ngarlu yirnkukata jinajaninyipa kurlujartinyku karrkanaku jinajaninyi. Munu yiji kulunaku marrngurrangu nyarrarrangu kurlujartiny jinakatarrangu.

Titus

Unknown if consultant checked.

⁷ ...Kurijin nyampali...yija yiji, munu nyurra-nyurakata wantuliny, munu pipurru wirrilyakata, munu yawurkata, munu kulikata, munu warnkuku lirrjalkata.

3

¹⁴ Christian-arrangulu miranu jarrinyaku yirnkumulaku muwarrkupa ngalypalu warrkamu jilkulupiyi ngarramarn-tilu. Munu puru kajan-kajanaku watapirti.

Hebrews

Unknown if consultant checked.

12

¹⁻² Kurrngalju purlpijalu marrngurrangulu parrjarnayin-ganyjurrinyi. Palajunjalu parnpina wirrilkunyijaninyi nganin-nganin nyarra jinu jinanganyjurrinyipa jurtuku jinaku, nyarra kurlujartinyjurrangu pukun karrpa-karrpa warlirnayinganyjurrinyi. Nganyjurrulu yajalkunyi Jiyijaji jalypalu, kurlkarri malkunyi palinyngarra ngarrakunyu. Palinyju walangkarranguja jipikartijakun Ngarrkanga yijalmartaku jinanganyjurrinyi yijalu. Marlkarri jarrinyaku nayilamu jinajalu kanka mungkanga kurntany yija yiji. Jiyijaji miranungarra palaku, paliny munu purlu jarrima, kurlkarri marnikinyi yarti Ngarrkalu pikaly yiji jilkuliny, nyarra kurntany puru yakarna. Kuwarri kajaninyi wangka yiji Ngarrkanga.

James

Unknown if consultant checked.

13-15 Kurlkarri mala, ngarnurtulupa karrinyi kurlujartiny jinaku, munu yiji palinyju karra malkuliny, “Ngarrkalu kurlujartinyku jinaku yakurr marnanyi.” Munu nganurtulupa yakurr marnaka Ngarrka kurlujartiny jinaku, Ngar-rkalungarra munu yakurr malkuliny ngarnurtupa kurlujartiny jinaku. Nganyjurrulungarra waljalu karrinyanyi kurlujartiny jinaku ngarramarntilu, kurlkarri manajalu yakurr marnanganyjurrinyi palangarra kurlujartiny jinaku. Palajunmarta yirrkulu kurlujartiny jinaja nganyjurru mar-lkarri jarruluminyi.

4

7-8 Wurralala Ngarrkanga, “Nganikupa karrinyajin jinaku, palangarra jilamarnangu nyuntuku.” Ngarntanaku Mirurruku Wirtuku, mirti jarrulumangalu. Wangka jarra Ngarrkanga, paliny wangka jarrulumangu nyuntungu...

1 Peter

Unknown if consultant checked.

What the Apostle Peter wrote to the Christians in his day about living the Christian life (Last verse of chapter 3 and 4:1-5 not yet checked!).

18-19 Nyurramilirrangulu walangkarrangujalu kurlujartiny jinikinyiyi, palajun nyirrirnikartijalu yakurr marnayijaninyi. Palajunngarra nyurra pukun waninyikinyinyurru. Nyurra miranu nyarra warajaku, Jiyijaji Kurayijiku, marrngurrangulu marlkarri wirlarniyi. Janalu palinyja palajun jinajalu, paliny ngapikapali jarrinyi, kukurnjari wupartukapali jarrinyi, nyarra kukurnjari purrpurn yiji, wurrkumajirripa pitamajirri, purlpilu kurlujartiny jinajalu marrngurrangulu, marlkarri wirlarnikinyiyi kukurnjari, wurrarnikinyiyalu Ngarrkaku, "Kurlujartiny jinirni. Palajunjalulu nyungu wirlarnarna kukurnjari, puntaju ngaju munu wirlalaminyinkurra palaku kurlujartinyku, puru ngakalaminyin." Jiyijaji Kurayiji nyarra kukurnjarikapali jarrinyinganyjurruku. Wirtu yiji jininganyjurruku, nganyjurrumili Nyampalngarra marlkarri jarrinyinganyjurruku! Jayitanju munu warlirnakanganyjurrinyi, kuwarringulu Jayitan munu nyampali nganyjurruku! Jiyijajilu kartuwarra marnanganyjurrinyi, warajamalngarra jirni wiyirru marrngurranguku ngarramarnti. Palajunjalulu minyirru yijalu yiji kurlkarri malkulunyurru paliny, wirntilu pukun.

3

22 Jungkanga waninyaja Christ parlparrkarti yana. Palanga Ngarrkanga kajaninyi marrjanyukarti. Palinyngarra wirrirni Ngarrkalu nyampali wirtu angel-arrangukupa nyampalirrangukupa, jungkangapa parlparrja, wiyirru nyarrakurnujirri.

4

1-5 Jungkanga Christ kurluny-kurlunya wirrirnikinyiya. Munu ngampa pinamajaninyi. Palaja palajun kurlkarri malayi Christ-kapali, nyurralu! Kurluny-kurlunya waninyajanga nyurra kurlu jinajamajirri, nyurru miranu wantulupiyi warinyarrangu, nyurralu jipi kurlu yakarnanyurru ngarramarntilu. Kuwarringulu wantulunyurru nyungungu jungkanga Ngarrkamilingi nganirrangupa jilkulunyurru, munu nyurramilingi

waljanga jilkulinyurru. Nyurralu jipi kurluny-kurluny yakarnanyurru nyarra purlpilu jinikinyinyurru nyarrarangukapali Ngarrkamajirrirrangukapali. Nyurralu nganiwarralpiri kurntanymajirrilu jinikinyinyurru, kurla-kurlaku kurlkarri marnikinyinyurru, yawurr jarrinyikinyinyurru, ngananyikinyinyurru lirralju kuwiyipa mayi wirtu, kurlujartinyju yikarnikinyinyur-rarngu, nyurralu marni pinaja mirurrukapali mangunyarrangu, ngayinyja nyurra marnikinyinyurrujaninyi, Kuwarri Ngarrkangalu panypanyakatarrangulu japirr manayinyurrinyi yarrana palajun jinaku, palarrangu kurlujartinyarranguku turrrpa-turrrpalu jinakata. Munu jinajalu nyurnpaly jarrulupiyinyurraku. Yartikala Ngarrkalu japirr malkulinyjaninyi, pirlpalkulinyparninyi nganirrangu nyarra kurlujartinyja jinikinyiyi palarrangulu marrngurrangulu. Muwarr yungkulinyjaninyi ngungku yiji wankarrangupa marlkarrinyjarri.

5

⁸ Mintu wantayi! Parrjarn-parrjarnarra! Pala mirurru yukuny-yukunykata nyurraku. Pala wirtu kuwiyi, ngapi, yini layin pala, ngarurr-ngarurr karra manakata, marnti yananyi kuwiyi ngananyaku kanyjin-kanyjininya. Palakapali marnti yananyi Mirurru Wirtu kanyjin-kanyjininya marrnguku warlinakanu mujujakapaliku jinaku. ⁹ Tarn-tarn wantayi, kakuputulu yijalmarta jilayili Ngarrkanga. Mirurru ngarntarn-ngarntarnarra! Jintaku miranu nyurra, Ngarrkanga yijalmarta jinakatarrangu ngunarrijirringi yajjarri kurlungungarra nyurrukapali.

1 John

Unknown if consultant checked.

⁵ Nyungungarra muwarr wurrarnanganyjurruku palinymilalu partanyju, nganarnalu kuwarri wurrar-nayirninnyurraku nyurranga: Ngarrka kurlumajirri yija yiji, yija yiji paliny ngalypakata ngarramarnti. ⁶ Ngurnipali nganyjurrulu wurralanyili, ngalypangakapali waninyanyi Ngarrkanga, kurlujartiny pukun jinanyi. Palajun jinajalu nganyjurrulu mitu wurrarnanyi, munu jinanyi Ngarrkamilija muwarrja. ⁷ Jampa waninyanyi kurlumajirri, palinykapali kurlumajirri waninyi, pikaly yiji jarruluminyi warajanga, palajunjalu palinymilalu partanyju Jiyijajimilalu pijirrilu janpa jinanganyjurrinyi wiyirrja kurlujartinyja nganyjurrulu jinaja. ⁸ Yijapa nganyjurrulu wurralanyarninyili nganyjurru kurlujartinymajirri, yija yiji mitu marnayinyarningu nganyjurrulu waljalungarra, yijalu jurtu wurrarnakanyi. ⁹ Jampa wurrarnanyili Ngarrkanga kurlujartiny jinanyi, yijakata paliny, jilkuliny palinymilija muwarrja, jurtulu jilkuliny: puru yakalkulinynganyjurrinyi kurlujartiny jinaja, janpa jilkulinynganyjurrinyi wiyirrja kurlujartinyja jinaja nganyjurrumilija.

Revelation

Unknown if consultant checked.

22

⁵ Palanga wantuliny warrukurlamajirri, Ngarrkalungarra pirrpa jilkuliny wiyirr, janyjamajirripa lampumajirri. Nyarrarrangu yijalmarta jinakatarrangu wirtukapali nyampalikapali wantulupiyi ngarrakuny.